

Den kritiska gästen.

En professionsstudie om skolkuratorer

Cristine Isaksson

Institutionen för socialt arbete
Umeå 2016

Responsible publisher under swedish law: the Dean of the Faculty of Social Sciences

This work is protected by the Swedish Copyright Legislation (Act 1960:729)

ISBN: 978-91-7601-341-0

ISSN: 0283-300X

Omslagsbild: Cristine Isaksson

Elektronisk version tillgänglig på <http://umu.diva-portal.org/>

Tryck/Printed by: Print & Media

Umeå, Sverige 2016

ABSTRACT	I
DELSTUDIER	II
KAPITEL ETT: INLEDNING	1
Socionomen som välfärdsprofession	3
Socionomen i den svenska skolan	5
Syfte och frågeställningar	10
KAPITEL TVÅ: FORSKNINGSÖVERSIKT	12
Socionomers förhållande till andra professioner	12
Elevhälsans professioner	14
Skolkuratorers insatser	17
KAPITEL TRE: TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	20
Legitimitet	21
Jurisdiktion	23
Jurisdiktionens arenor	24
Jurisdiktionens former	25
Jurisdiktionens sociala struktur	26
Handlingsutrymme	27
Professionellt arbete i praktiken: kulturellt maskineri och teknologi	28
Det sociala arbetets teknologi	30
KAPITEL FYRA: DESIGN, METOD OCH MATERIAL	33
Studiens design	33
Delstudierna: datainsamling och analys	34
Delstudie 1 – Historiska policy- och styrdokument	34
Delstudierna 2 och 3 – Semistrukturerade intervjuer	35
Delstudie 4 – Strukturerade telefonintervjuer och semistrukturerade intervjuer	41
Närhet och distans till studieobjekt	43

Etiska överväganden	44
KAPITEL FEM: DELSTUDIERNAS RESULTAT I KORTHET	46
Delstudie 1: Skolkuratorsyrkets framväxt och utveckling i Sverige	46
Delstudie 2: Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion	47
Delstudie 3: Looking for ‘Social Work’ in School Social Work	49
Delstudie 4: Jurisdiction in School Social Workers’ and Teachers’ Work for Pupils’ Well-Being	51
KAPITEL SEX: SLUTDISKUSSION	54
Övergripande resultat	54
Legitimitet	56
Jurisdiktion	57
Handlingsutrymme	59
SUMMARY	61
Background and aim	61
Theoretical framework	62
Methods and material	63
Results	64
Conclusions	67
EFTERORD	69
REFERENSER	71
BILAGOR	

Abstract

The aim of this thesis is to examine the professional role of school social workers in Sweden from the perspective of profession theory, with particular focus on legitimacy, jurisdiction and discretion. The aim has been divided into four research questions, which are examined in four separate studies:

1. How has the school social work profession emerged and developed?
2. How do school social workers experience boundaries to their professional discretion?
3. How are theories of social work practice applied in school social work?
4. How do school social workers and teachers perceive their cooperation with regard to the wellbeing of pupils?

The general area of interest concerns professionals operating in organizations where they are the sole representatives of their profession. In addition, these professionals typically have a peripheral position in relation to the core professions in the organization.

The four different studies build on empirical material from qualitative interviews with school social workers and teachers, and also from policy and regulatory documents. The theoretical framework guiding the analysis draws on theories from the sociology of professions (Abbott, 1988) and about human service organizations (Hasenfeld, 1983, 2010).

A key finding is that school social worker has a specific technology based on well-established practice theories in social work, where a systems approach appears as the most prominent. Although, it was possible to discern such practice theories from the interviews, the school social workers did not explicitly give reference to them and generally struggled to describe their practice in a professional language.

A second key finding result is the lack of clarity with regards to the school social worker's role. This is evidenced in regulatory documents, as well as among social workers themselves and teachers. In theory, this provides school social workers with a high degree of discretion. However, due to legitimacy problems they feel limited in performing their work unless they can rely on support from other sources such strong support from headmasters.

A third key finding is that the cooperation with teachers is all-important to school social workers. They spend a considerable proportion of their time working with teachers rather than pupils, not the least by providing informal consultations to teachers. On a rhetoric level, teachers agree with social workers about the value and need of school social work. However, they tend to disagree about the role of school social work when they talk about concrete practice.

As an overall conclusion the school social worker appears as a critical guest, drawing on a professional foundation in social work theory that contributes uniquely to pupil health care. This distinguishes the school social workers' role from other professionals in the school setting.

The findings in this thesis indicate the need for both education and research in the discipline of social work to start paying attention to social work in schools and other settings where social workers represents a minority occupation peripheral to the host organisation.

Keywords

social work, school social work, legitimacy, jurisdiction, discretion, practice theory

Delstudier

Avhandlingen är baserad på följande delstudier:

I. Skolkuratorsyrkets framväxt och utveckling i Sverige

Isaksson, C. & Larsson, A. (2012). Skolkuratorsyrkets framväxt och utveckling i Sverige. *Socionomens forskningssupplement*, 32(6), 24-33.

II. Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion

Isaksson, C. (2014). Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 21(1), 47-66.

III. Looking for ‘Social Work’ in School Social Work

Isaksson, C. & Sjöström, S. (in press). Looking for ‘Social Work’ in School Social Work. *European Journal of Social Work*.

IV. Jurisdiction in School Social Workers’ and Teachers’ Work for Pupils’ Well-Being

Isaksson, C. & Larsson A. (under review). Jurisdiction in School Social Workers’ and Teachers’ Work for Pupils’ Well-Being. *Education Inquiry*.

Kapitel ett: Inledning

Ja, som skolkurator kan man ju vara, om man så säger, obekvämt eller vad det nu är. Man kan påvisa saker och ting som inte funkar, till exempel att en elev inte får det den behöver, eller vad det nu är. Lärarna gör inte sitt riktigt utan har mer kanske ett strafftänk än att se "Hur löser vi det här?" Har du då en rektor som inte förmår att se dom bitarna då är det ju jättejobbigt. Samtidigt så måste man, tycker ju jag då, som kurator sträcka på sig för man har de här eleverna och föräldrarna i ryggen liksom, att de behöver någon i skolan som faktiskt ser dem. Ja, för att det att vara elev är väldigt utsatt. Skolan kan förmedla en bild till föräldrar hur en elev är: hemsk, omöjlig, saboterar och kränker eller vad det nu är för någonting och min roll i det här är att stå bredvid eleven och på något sätt få fram dennes bild i det hela. Och där får ju jag använda min profession och lägga mycket på mig själv att jag som skolkurator ser det här och då tänker jag så här. Det gäller ju att inte utlämna familjen eller eleven. Jag kan ju veta väldigt mycket om hemsituation eller vad som händer men kan inte tala om det för lärarna eller för rektorn. Det kan vara fruktansvärt frustrerande ibland men där måste jag ju lita på min egen förmåga och också förtroendet till familjen. Jag kan ju som kurator ibland få höra "ja det är ju si eller så och dom är si eller så", från lärare eller personal och då kan jag veta saker men jag brukar, utan att hänga ut någon säga "vi vet så himla lite om varandra, vi har våra ryggsäckar, det har eleverna, det har föräldrarna, och vi vet inte alltid varför folk gör som dom gör". Att på något sätt förmedla någon slags ödmjukhet i det här, det kan jag se som min roll och det kan ibland vara obekvämt för andra. Men på det sättet så gäller det ju som kurator att inte vara rädd för det, alltså det behöver ju inte bli en konflikt mellan mig och någon lärare eller rektor utan mer förmedla olika sätt att se på saker och ting utan att tilliten mellan mig och föräldrarna eller eleven bryts, för det där det måste ju gå först, men det är tufft. (Stina)

Internationellt sett finns uppskattningsvis 50 000 skolkuratorer i 50 länder (Huxtable & Blyth, 2002). I Sverige finns omkring 2000 skolkuratorer, varav ca 90 % har en socionomexamen från universitet (Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), 2015). Denna avhandling har för avsikt att utforska de speciella villkor och arbetsformer som är utmärkande för just denna grupp av socionomer. Studien tar sin utgångspunkt i professionsteori och fokuserar dels på framväxten av yrkesgruppen, dels på hur den idag ter sig i termer av legitimitet, jurisdiktion och handlingsutrymme.

Det inledande citatet med skolkuratoren Stina illustrerar några karaktäristiska drag i den skolkurativa rollen och vad i skolans kärnverksamhet som upplevs som problematiskt av skolkuratorer. Stina talar mycket om vikten av att utgå från elevens perspektiv och förefaller ha ett påfallande kritiskt förhållningssätt till skolverksamheten. Att lyfta fram brister i skolan och hävda att elever inte får det de behöver kan göra kuratorn obekvämt i den organisation där hon är anställd och skapa problem i relationen till andra professionella. Detta reser frågor om hur skolkuratoren uppfattas av lärare och annan skolpersonal, som en i kollegiet eller som fristående från skolan? På samma sätt pekar Stina på en problematik med att ledas av en chef med en annan yrkestillhörighet, vars lojalitet och kunskapsbas kan ligga närmare lärarnas. För att fungera i skolans värld behöver Stina finna en balans mellan denna distansering från skolverksamheten och att närma sig lärarna i samarbete om elever. I det sammanhanget ser hon också sin tystnadsplikt om förhållanden hos eleven och dennes familj som ett potentiellt hinder i relationerna till de andra professionella i skolan. I citatet ger Stina uttryck för att hon kan luta sig mot en stabil professionell grund för att navigera svårigheterna. Hon utvecklar dock inte vad som utmärker denna professionalitet och frågan uppstår hur denna grund ser ut och var den har sina rötter.

Professioner har funnits sedan 1000-talet och gamla professioner som läkare, jurist och präst har utbildats vid europeiska universitet under flera sekler (Fransson, 2006). I allmänt språkbruk är profession detsamma som yrke. I samhällsvetenskaplig terminologi används dock en snävare definition: en profession är ett yrke vars auktoritet och status bygger på hög formell, ofta universitetsbaserad, utbildning (Brante, 2014). Efterkrigstidens utveckling av trygghets- och välfärdssystem och framväxten av ett kunskaps- och informationssamhälle har inneburit etableringen av välfärds- eller semiprofessioner. I denna professionalisering av nya yrkesgrupper har staten som aktör och välfärdspolitiska beslut spelat en viktig roll (Brante, 2014; Evertsson, 2002). En skillnad mellan dessa nya professioner och mer traditionella är att de nya har en bredare och samtidigt otydligare kunskapsbas (Brante, 2014:230). Utbildningsexplosionen och akademiseringen under 1970-talet är tillsammans med globaliseringen några viktiga förändringar som inneburit ett ifrågasättande av professionernas kunskapsmonopol och tolkningsföreträde. Olika klientgruppers ökade kunskap har gjort relationen mellan professionell och klient mer förhandlingsbar och situationsbunden än tidigare (Fransson, 2006).

Denna förskjutning påverkar den legitimitet som är nödvändig för en professions kunskapsanspråk (Eriksen och Molander, 2008). Ytterligare samhällsförändringar som marknadsiering, privatisering och spridningen av styrningsideologin New Public Management har inneburit att professionella grupper fått ett minskat inflytande över arbetet samt att relationen till staten förändrats. Frågan är om professionerna i den senmoderna välfärdsstaten längre kan betraktas som kunskapssamhällets bärare eller om det snarare är så att samhällsförändringar och förändrade styrformer har inneburit en deprofessionalisering (Krause, 1996). En av konsekvenserna av dessa samhällsförändringar är att samverkan och samarbete mellan olika professioner har blivit allt viktigare. Detta innebär att enskilda professioner i större utsträckning än tidigare utmanas, till exempel i frågor som har med fördelning av ansvar och kontroll över arbetsuppgifter att göra (Abbott, 1988; Bolin, 2011; Liljegren, 2008). I och med detta aktualiseras även frågor om professionernas legitimitet och autonomi (Eriksen & Molander, 2008; Jessen, 2011).

Socionomen som välfärdsprofession

Professionaliseringen av socialt arbete inleddes i början av 1900-talet, då det oavlönade filantropiska arbetet omformades till avlönat och grundat i fackutbildning (Kollind, 2003; Wingfors, 2004:23). Etableringen av socialt arbete skedde i takt med utvecklingen av en mer strukturerad socialpolitik (Dellgran & Höjer, 2005; Wingfors, 2004). Ett exempel på den socialpolitiska utvecklingen är reformeringen av fattigvårdslagen 1918, som innebar att fattighusen döptes om till ålderdomshem. Redan tidigt i professionaliseringsprocessen inleddes en differentiering av arbetsområden, något som allt sedan dess kännetecknar det sociala arbetets yrkesfält. Professionaliseringsmässiga skillnader vad gäller formell kompetens, vidareutbildning, auktorisation och status går att identifiera mellan olika arbetsområden (Dellgran & Höjer, 2005).

Socionomprofessionen är en typisk välfärdsprofession i och med att den har vuxit fram i samband med välfärdssamhällets utveckling och att staten haft en aktiv roll i professionaliseringsprocessen. Den teoretiska kunskapsbasen, den relativt långa utbildningen och autonomi i yrkesutövandet har utvecklats i takt med omfattande socialpolitiska reformer (Dahle, 2008). Ett viktigt steg för socionomernas professionsstatus i Sverige togs 1964 då socionomutbildningarna fick högskolestatus. Ett annat togs 1977 då socialt arbete blev ett akademiskt ämne. Den första professuren inrättades 1979 varpå de första forskarutbildningarna startade i början på 1980-talet. Som ett led i att

ytterligare stärka professionens status har yrkes- och fackförbundet SSR alltsedan 1967 drivit frågan om statlig legitimation för socionomer.¹ I brist på framgång beslutade yrkesförbundet 1996 att inrätta egenauktorisering för socionomer verksamma i direkt klientarbete.

Liksom många andra välfärdsprofessioner är det mest kvinnor som är verksamma inom socionomyrket. McPhail (2004) påpekar att fastän män dominerar professionen genom sitt innehav av administrativa, politiska, och akademiska ledningsfunktioner, så är kvinnor numerärt sett i stor majoritet. I och med att professionen uppfattas som kvinnodominerad har den omvårdande (kvinnliga) kompetensen kommit att framstå som den viktigaste aspekten av socialt arbete, medan professionella komponenter som logiskt tänkande, stringens och tydlighet har hamnat i skymundan. McPhail menar att detta kan ha påverkat socionomernas professionella status negativt.

Socionomer är liksom många andra välfärdsprofessioner organisationsberoende. Det innebär att yrkesrollen inte bara formas av utbildning och kompetens utan också av den organisation där den professionelle arbetar och det uppdrag man där uppbär (Abbott, 1988). Socionomerna som profession och socialt arbete som kunskapsområde har fått en stark koppling till socialtjänsten. Detta avspeglas i socionomprogrammens kursplaner, i utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen, och inte minst i inriktningen på forskningen i ämnet socialt arbete (Dellgran & Höjer, 2000, 2003, 2011, 2012). Men socionomer arbetar också inom andra områden. Svensson (2008) har i en undersökning identifierat ett 100-tal olika yrkestitlar som socionomer idag kan ha. Socionomer inom till exempel hälso- och sjukvården har en annan roll än de som jobbar inom socialtjänsten, dels genom att de inte arbetar med myndighetsutövning på samma sätt och dels genom att vårdorganisationerna domineras av andra professioner. Socionomer inom olika organisationer bedriver alltså socialt arbete under varierande villkor och förutsättningar. Att de ges olika yrkestitlar beroende på var de arbetar är också signifikativt för organisationsberoendet.

När socionomer arbetar inom organisationer utanför socialtjänsten får de ofta en perifer position i förhållande till de grupper som utför

¹ Akademikerförbundet SSR är ett fackligt yrkesförbund för samhällsvetare däribland socionomer. Den stora gruppen socionomer som förbundet företräder är främst socialsekreterare. I jämförelse med dessa utgör skolkuratorer bara en mindre grupp.

värdorganisationens kärnverksamhet. De är få till antalet – ibland helt ensamma representanter för sin profession – och deras chefer har oftast en annan professionstillhörighet (Weiss & Welbourne, 2008). Det ställs då stora krav på en klart definierad kunskapsbas, autonomi i yrkesutövandet samt god förmåga att samverka med andra professionella grupper. En frågeställning som är aktuell i avhandlingsarbetet är hur organisationsberoende påverkar och utmanar användandet av kunskapsbasen i socialt arbete. Hur ser det ut i specifikt skolans värld? Hur påverkas socionomen i skolan och dennes utövning av socialt arbete av värdorganisationens kultur och byråkratiska principer?

Socionomen i den svenska skolan

Skolkuratorer är en grupp som verkar inom en för socionomer främmande domän, i det här fallet dominerad av lärarprofessionen och en pedagogiskt präglad skollogik (jfr Grape, Blom & Johansson, 2006). Dessa förutsättningar väcker frågor kring den skolkuratativa yrkesrollen, om legitimitet och handlingsutrymme och inte minst hur skolkuratorer strategiskt arbetar för att utöva kontroll över sina arbetsuppgifter, alltså sin jurisdiktion.

Sedan 1944 har kommunerna varit skyldiga att anordna skolhälsovård för alla elever. Det har däremot länge varit frivilligt för kommunerna att anställa skolkuratorer. Trots detta har skolkuratorerna under de senaste 50 åren utvecklats till att bli den numerärt största elevvårdande yrkesgruppen efter skolsköterskorna. I början av 1940-talet anställdes de första skolkuratorerna på försök i några av landets större städer. Ett viktigt årtal för yrkets professionalisering var 1961, då yrkesförbundet Sveriges skolkuratorers förening bildades. Enligt Skolverket fanns det 2009, omräknat i heltidstjänster, 1 707 skolkuratorer i landets grund- och gymnasieskolor. I genomsnitt gick det 776 elever per heltidsarbetande skolkurator. I Stockholm beräknas omkring 10 % av eleverna ha en mer djupgående kontakt med skolkurator under sin skoltid (Skolkuratorsenheten, 2004).

Den skolkuratativa yrkesrollen stärktes den 1 augusti 2010 i och med inrättandet av den nya skollagen (2010:800) där den tidigare skolhälsovården, den särskilda elevvården och de specialpedagogiska insatserna sammanförts till en gemensam elevhälsa. I den nya skollagen specificerades insatser och yrkesgrupper för elevhälsan:

Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. (2010:800, 2 kap § 25)

Syftet med en samlad elevhälsa är att öka den interna samverkan mellan de olika professionerna på skolan och att betona det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. I förarbetena betonas också extern samverkan med hälso- och sjukvård samt socialtjänsten (Utbildningsdepartementet, 2009). Elevhälsans mål är att skapa en så positiv lärandesituation som möjligt för eleven. Här ingår både generella och individuellt riktade insatser. Till de generella insatserna hör att främja elevers lärande, utveckling och hälsa, förebygga ohälsa och inlärningssvårigheter samt att bidra till att skapa miljöer som främjar lärande, utveckling och hälsa (Skollag 2010:800, 2 kap § 25; Utbildningsdepartementet, 2009). Individuellt riktade insatser innebär till exempel att bidra till att varje enskild elev ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål och att undanröja hinder för lärande och utveckling, att uppmärksamma och utreda orsaker till ohälsa samt bidra med åtgärder och anpassning för varje enskild elev i behov av särskilt stöd (Utbildningsdepartementet, 2009). Organiseringen av elevhälsan varierar starkt mellan landets kommuner, inte minst i graden av centralisering. I vissa kommuner finns elevhälsan lokaliserad på skolorna medan det i andra kommuner finns en central elevhälsa. Det förekommer också att elevhälsan består av tjänster som helt eller delvis köps in. Elevhälsan styrs nationellt genom föreskrifter och allmänna råd från Skolverket och Socialstyrelsen (Socialstyrelsen 2014:39 ff.).

Lagtexten om elevhälsans insatser ger inte mycket ledning i frågan om vilken specifik kompetens eller vilka konkreta uppgifter skolkuratoren ska bidra med, även om uppräkningslistan av insatser och professioner antyder att kuratorerna förknippas med psykosociala insatser. För att hitta en något mer ingående beskrivning av idéer kring skolkuratorernas kompetens får vi gå till 2001 års proposition *Hälsa, lärande och trygghet*:

Kompetens i socialt arbete innebär att utifrån en helhetssyn på individen och dess svårigheter att [sic] analysera, förstå och arbeta med sociala processer och problem på individ-, grupp- och organisationsnivå. Den omfattar kunskap i beteendevetenskap, samhällsvetenskap och juridik. Eleven behöver få stöd att erfara och ta ansvar för sina behov och handla på det sätt som hon vill och behöver för att förändra villkoren i sitt liv. Skolan behöver därför ha kompetens att arbeta med stödsamtal, psykosocial behandling med elever och föräldrar samt handledning och konsultation för lärare (Prop. 2001/02:14, s 32).

Även propositionstexten är påfallande vag och ger en tämligen övergripande beskrivning av idéer om vad det skolkuratoriva arbetet ska innefatta. Hur detta arbete ska se ut specificeras inte heller inom socionomutbildningarna i särskilt stor utsträckning. Det finns ingen speciell skolkuratorsutbildning utan de flesta skolkuratorer har en generell socionomexamen från universitetet. Endast på två platser i landet, vid Lunds universitet och Stockholms universitet, erbjuds kurser på masternivå med inriktning mot skolkuratorivt arbete.

För att ge en något mer konkret bild av det skolkuratoriva arbetet har jag kategoriserat ett antal arbetsuppgifter som Sveriges skolkuratorers förenings yrkesbeskrivning ställt samman i en yrkesbeskrivning (Sveriges skolkuratorers förening, 2016). Yrkesförbundets upprättande av en yrkesbeskrivning kan ses som ett led i professionaliseringen av skolkuratorer. I yrkesbeskrivningen lyfts följande arbetsuppgifter fram:

Tabell 1. Skolkurativa arbetsuppgifter.

Typ av arbetsuppgift	Sveriges skolkuratorers förenings lista över skolkurativa arbetsuppgifter
Arbete med elever på individnivå	☐ främjar elevens delaktighet och möjlighet att komma till tals ☐ genomför yrkesmässiga samtal, såsom stöd-, motivations- och krissamtal liksom utredande, rådgivande och bearbetande samtal med enskilda elever och deras familjer ☐ utreder och bedömer den sociala och psykosociala situationen för enskild elev bland annat som underlag inför beslut om särskilt stöd och upprättande av åtgärdsprogram samt inför elevs mottagande i särskola ☐ initierar samverkan och deltar i nätverksarbete med olika aktörer för att skapa förutsättningar för enskild elev att klara skolan och få adekvat stöd för sin sociala och emotionella utveckling
Arbete med elever på gruppnivå	☐ arbetar med grupper av elever i förebyggande syfte och vid akuta behov
Arbete på organisatorisk nivå	☐ bidrar till personalens kompetensutveckling inom det sociala och psykosociala området ☐ ger handledning och konsultation till skolpersonal ☐ arbetar med skolans struktur och organisation för utveckling av värdegrund och likabehandling ☐ ingår i skolans grupp för kris- och katastrofberedskap
Samverkansarbete inom skola	☐ ingår i skolans elevhälsoteam ☐ står för elevhälsans psykosociala insatser ☐ medverkar i arbetet med att upprätta och implementera handlingsplaner ☐ bidrar med ett socialt och psykosocialt perspektiv i utvecklingen av den pedagogiska verksamheten som en del av elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande uppdrag
Samverkansarbete utanför skolan	☐ initierar och medverkar i anmälningar till socialtjänst och polis, kontakter med psykiatri, arbetsförmedling, ungdomsmottagning, habilitering med flera för elever som far illa, elever i socialt utsatta sammanhang och elever med psykisk ohälsa ☐ ingår i samverkansgrupp inom ramen för socialtjänstens övergripande preventiva arbete

Även om den ger en viss allmän överblick, säger Skolkuratorföreningens uppställning inget om hur arbetet utförs i praktiken och vilka problem kuratorerna där möter. En rapport från Stockholms stad (Skolkuratorsenheten, 2004) kan bidra med en något tydligare bild. Utifrån den kategorisering som rapportförfattarna gör är relationsproblem den vanligaste orsaken till aktualisering av ärenden till kurator (40 %).² Detta innefattar hög frånvaro, kamratsvårigheter, mobbning, skoltrötthet/vantrivsel och störande beteenden. Därefter kommer social problematik (30 %), som handlar om besvärliga hemförhållanden och har att göra med relationer i hemmet, ekonomi, sexuella övergrepp och flyktingproblematik. Hälsoproblem är den tredje största kategorin (23 %), vilken främst handlar om nedstämdhet/depression, ängslan/oro, låg självkänsla/identitetskris, suicidrisk/självmodsförsök och eget missbruk. Den sista kategorin inlärningsproblem (17 %) handlar om låga studieresultat, koncentrationssvårigheter, läs- och skrivsvårigheter, utvecklingsförsening och överkrav/prestationsångest. Enligt rapporten aktualiseras elevärenden hos kuratorn ungefär lika ofta av klasslärare/mentorerna (30 %) som av elever själva (27 %). I övrigt aktualiseras ärenden också av rektorer, av föräldrar och via konferenser (26 %).

Samma rapport berör också vilka typer av insatser som sätts in för olika typer av problem. Insatsen ”samtal med enskild inom skolan” är den dominerande (61 %) för samtliga av de problemkategorier som beskrivits ovan. ”Konferenser” utgör 12 % av det som här räknas till insatser och innefattar elevvårdskonferens, klasskonferens och träffar med elevhälsoteam. ”Samtal med flera” (9 %) omfattar bland annat samtal med elev och förälder, eller elev och lärare. Detta är den vanligaste insatsen när det gäller relationsproblem. Insatsen ”samtal med verksamhet utom skolan” (8 %) innebär dialog med framför allt socialtjänsten, BUP och hälsovården, och är enligt rapporten särskilt vanlig när det gäller social problematik.

Utöver detta beskrivs även så kallat indirekt, förebyggande arbete. Detta beskrivs i rapporten i övergripande ordalag. Sådana indirekta insatser kan handla om konsultationer till lärare, lärarstöd eller någon slags handledning. Andra typer av insatser som nämns är ”gruppsamtal och klassarbete”, ”förebyggande och ingripa mot mobbning och andra

² I rapporten är det ibland oklart när de procentangivelser som här refereras enbart avser årskurs 1-6, när de avser årskurs 7-9 eller båda.

kränkningar”, ”förebyggande ANT, sex- och samlevnad och livskunskap” samt ”introduktionsprogram”. (Skolkuratorsenheten, 2004).

Akademikerförbundet SSR genomför återkommande kartläggningar av skolkuratorer. I den senaste (Novus, 2016) beskrivs arbetsbelastningen som hög då 78 % av de 631 skolkuratorer som besvarade enkäten uppgav att de knappt eller inte alls hinner med sina arbetsuppgifter. Hela 34 % uppgav att de saknar möjlighet att leva upp till lagens intention om att alla elever ska ha tillgång till en skolkurator. Kartläggningen reser alltså frågor om skolkuratorer har tillräckliga förutsättningar för att fullgöra sitt professionella uppdrag.

Så här långt har flera problemområden lyfts fram som föranleder frågor av professionsteoretisk relevans. En första övergripande sådan är hur professionaliseringen gått till för skolkuratorer som en specifik subgrupp inom socionomprofessionen. Ett annat problemområde gäller hur villkoren och förutsättningarna ser ut för professionellt socialt arbete som utförs i en perifer position i förhållande till skolorganisationens kärnverksamhet. Detta hänger ihop med frågan om hur skolkuratorer uppfattas av den dominerande professionella yrkesgruppen, lärarna, och det gränsarbete som de olika professionella grupperna är involverade i. Ett fjärde problemområde avser organisationsberoendet och hur skolkuratorers förhållande till sin kunskapsgrund påverkas av detta.

Syfte och frågeställningar

Mot bakgrund av det påtagligt begränsade inomvetenskapliga intresset för socialt arbete inom skolområdet (Backlund, 2007; Dellgran & Höjer, 2003, 2011;) är ambitionen att denna avhandling ska bidra till ökad kunskap om den skolkuratoriva yrkesrollen. Det finns ett stort behov av att empiriskt beskriva sammanhang, innehåll och uppfattningar om skolkuratorers arbete. Syftet med denna avhandling är att undersöka den skolkuratoriva yrkesrollen utifrån ett professionsperspektiv med särskilt fokus på legitimitet, jurisdiktion och handlingsutrymme. Syftet har delats upp i fyra frågeställningar som undersöks i varsin delstudie:

1. Hur har skolkuratorsyrket vuxit fram och utvecklats?
2. Vilket handlingsutrymme upplever sig skolkuratorer ha?
3. Vilken typ av kunskap relaterar skolkuratorer till?
4. Hur ser skolkuratorer och lärare på det professionella samarbetet dem emellan?

Det generella intresseområdet berör alltså professionella som arbetar i sammanhang där de som ensamma företrädare för sin profession har en perifer position i förhållande till kärnverksamheten. Förutom skolkuratorer kan detta även gälla exempelvis socionomer som jobbar inom hälso- och sjukvården. Inom skolområdet kan liknande förutsättningar gälla för skolsköterskor, skolpsykologer och möjligen specialpedagoger. Avhandlingens resultat kan därför vara relevanta för en vidare krets av professionella än enbart skolkuratorer.

Studien avgränsas till att enbart undersöka skolkuratorer med socionomexamen verksamma inom grundskolor som drivs i kommunal regi. Den omfattar alltså inte gymnasieskolan eller andra frivilliga skolformer. Inte heller omfattas grundsärskolans kuratorsverksamhet.

Kapitel två: Forskningsöversikt

I detta kapitel presenteras en genomgång av tidigare forskning som kan relateras till socialt arbete och skolan utifrån ett professionsteoretiskt perspektiv. I ett första avsnitt diskuteras hur socionomer generellt samverkar med andra professioner, varpå efterföljande avsnitt diskuterar de professioner som arbetar inom elevhälsan (tidigare elevvården). Kapitlet avslutas med ett avsnitt som behandlar de problem skolkuratorer arbetar med och de insatser som görs. Den övervägande delen av den forskning som finns publicerad internationellt om skolkuratorer och skolkurativt arbete är gjord i USA där det under nästan ett sekel bedrivits forskning inom området (Shaffer, 2006).

Socionomers förhållande till andra professioner

Eftersom avhandlingen behandlar en grupp av socionomer som verkar inom en för dem relativt främmande organisation är det relevant att knyta an till situationen för andra socionomgrupper som arbetar under liknande villkor. En sådan studie handlar om det jurisdiktionsarbete som bedrivs av yrkesförbund för kuratorer inom hälso- och sjukvården i Sverige och Tyskland (Sjöström, 2013). I studien undersöks vilka strategier som yrkesförbunden använder för att främja gruppidentitet för sjukhuskuratorer, vilka argument som används för att legitimera yrkesgruppen inom hälso- och sjukvården, samt kontextuella faktors betydelse för val av professionaliseringsstrategi. Sjöström har identifierat betydande skillnader mellan de tyska och svenska yrkesorganisationerna. Inom det svenska yrkesförbundet används en så kallad mimetisk (härmande) strategi för att professionen ska ”smälta in” i vårdorganisationen, sjukhuset. Detta görs genom att man hävdar kuratorernas närhet till sjukhuskontexten när det gäller kunskapsbas, den professionella identiteten och relationen till en akademisk disciplin. Relationen till moderprofessionen (socialt arbete), den akademiska utbildningen och den fackliga organisationen uppfattas som hindrande. Det motsatta, en så kallad aposematisk (särskiljande) strategi används inom det tyska yrkesförbundet. Strategin innebär att yrkesförbundet arbetar för att urskilja sjukhuskuratorerna så mycket som möjligt från andra professioner i sjukhuskontexten. Det innebär också att närheten till professionen socialt arbete och relationen till dess utbildning och den fackliga organisationen ses som något övervägande positivt. Sjöström fann också skillnader i hur de svenska och tyska yrkesförbunden förhandlade med andra professioner kring arbetsuppgifter och

arbetsområden. Det svenska yrkesförbundet har förhållit sig passivt och inte utmanat andra professioner medan däremot det tyska förbundet har agerat mer aggressivt och krävt restriktioner när det gäller sjuksköterskors rätt att utföra vissa arbetsuppgifter (Sjöström, 2013).

Bolin (2011) har undersökt samarbetsprocesser mellan socialarbetare och lärare i samband med ett samlokaliserat interprofessionellt samarbete vid en resursskola. Detta är en särskild skolform för barn och ungdomar som har svårigheter både i skolan och i sin sociala situation. En av dessa processer, ”skiftande underordning”, innebär att professioner systematiskt och ömsesidigt utför varandras professionsspecifika arbetsuppgifter. Till exempel kan socialarbetaren genomföra en lektion på uppdrag av läraren medan lärare kan genomföra en social aktivitet som planerats av socialarbetaren. Detta möjliggörs genom att yrkesgrupperna skiljer mellan å ena sidan vem som planerar för en arbetsuppgift och ansvarar för dess resultat, och å andra sidan vem som utför den. I denna process behåller varje profession sin specifika yrkesidentitet. Ytterligare en process, så kallad ”delad professionsidentitet”, utvecklas därför att båda professionerna är förpliktigade att samarbeta på ett effektivt sätt. För att kunna fullgöra sitt uppdrag uppstår ett ömsesidigt beroende där professionerna förhandlar fram en social ordning som kännetecknas av en gemensam struktur, teknologi och praktikideologi. Den gemensamma strukturen utgörs dels av resursskolans schema, dels av formella möten mellan de båda professionella grupperna och det är här som fördelning av arbetsuppgifter sker. Med teknologier avser Bolin här organiserande av arbete i små grupper, ett kontinuerligt omplanerande och en daglig intensiv kommunikation. De professionellas gemensamma förståelse för barnens behov och hur det professionella samarbetet kan möta dessa behov, kallar Bolin för en praktikideologi. Bolin har identifierat ett så kallat socialt beteendemål, baserat på uppfattningen att ämneslärande förutsätter ett socialt välbefinnande. Bolin undersökte också hur lärare och socialarbetare upprätthåller jurisdiktionen över professionsegna arbetsuppgifter, om de refererar till något speciellt teoretiskt perspektiv och vad som karakteriserar den professionella identiteten. Bolin fann att socialarbetarna upplevde olika typer av samtal som centrala för deras praktik. För att hävda jurisdiktion var det viktigt att de hade egna samtalsrum att nyttja, alltså en spatial avgränsning. Socialarbetarnas professionella identitet utmärktes bland annat av att de hade ”ett engagemang för att arbeta i ett skolsammanhang och att hjälpa till med allt”, liksom att de hade ”en beredskap att fatta självständiga beslut” (Bolin 2011:174).

En liknande typ av gränsarbete som förekommer mellan professioner kan också förekomma inom en profession. Liljegren (2008) har undersökt gränsarbete inom socialtjänsten mellan socionomer som arbetar med behandling respektive försörjningsstöd. Liljegren visar att båda grupperna växlade mellan särskiljande och sammanhållande strategier i sitt gränsarbete för att få kontroll över ett professionellt territorium. Det särskiljande gränsarbetet, som användes av behandlingsgruppen, handlar om att konstruera gränser för att kunna argumentera för en ojämn distribution av identitetsmässiga, symboliska och ekonomiska resurser i förhållande till försörjningsstödsgruppen. Försörjningsgruppen använde ett sammanhållande gränsarbete, där skillnader och gränser dekonstrueras i syfte att få ta del av behandlingsgruppens resurser. Liljegren hävdar att den centrala skillnaden mellan de båda socionomgruppernas gränskonstruktioner ligger i deras syn på sitt eget och de andras arbete. Behandlingsgrupperna beskrev socialsekreterarna med ansvar för försörjningsstöd som fyrkantiga, byråkratiska och regelstyrda, och dessa i sin tur beskrev behandlarna som omedvetna om kostnader, överdrivet teoretiska och ”flummiga”. Liljegren drar slutsatsen:

...gränskonstruktioner innebär att en professionell identitet skapas där aktörerna konstrueras som utförare av svåra, viktiga och intressanta frågor som utförs ur ett riktigt perspektiv [helhetsperspektiv]. Konstruktionen kring det svåra och enkla arbetet får inte bara identitetsmässiga konsekvenser utan kan också komma att få konsekvenser för hur resursfördelningen ser ut i organisationerna. (Liljegren, 2008:49)

Professionella som befinner sig i minoritet och har en perifer position i en värdorganisations kärnverksamhet använder alltså olika anpassningsstrategier. Ett dilemma kan vara att utöva kontroll över sitt arbete utan att råka i konflikt med andra. Det går också att identifiera både strategier av motstånd och expansionstendenser bland subgrupper inom och mellan professioner i syfte att komma i åtnjutande av resurser i olika former.

Elevhälsans professioner

Professionsforskning om de särskilda elevhälsoteamen har diskuterat hur professionell kunskap används, inte används eller saknas inom skolan (Ahlstrand, 1995; Hjörne & Säljö, 2013). Dessa studier diskuterar värdet av den specifika expertkompetens som elevhälsans professionella kan möta eleverna med jämfört med den överblick och helhetssyn som kan åstadkommas genom att läraren hanterar all elevkontakt. De olika

professionerna som ingår i elevhälsan – skolsköterska, skolläkare, skolpsykolog, specialpedagog och skolkurator – är alla specialiserade professionella undergrupper som verkar i en organisation där de flesta har en perifer position i förhållande till de grupper som utför vårdorganisationens kärnverksamhet. Forskningen kring dessa professioners arbete inom skolan är emellertid relativt begränsad. Morberg (2008) har undersökt skolsköterskors uppfattning om sitt yrke, arbetssituation och möjligheter att utföra elevhälsoarbete. Hon fann att skolsköterskorna, ensamma företrädare för sin yrkesgrupp, upplevde sig ha en otydlig professionell roll och begränsade möjligheter att utöva och utveckla sitt arbete. Även skolpsykologens roll har diskuterats i några studier (Guvå, 2001; Larsson, 2013; Pålhagen, 1987). Larsson (2013) har visat hur skolpsykologens roll har förändrats kraftigt över tid, från att i huvudsak ha diagnostiserat och testat elevers skolmognad, intelligens och läs- och skrivförmåga till att ta en mer aktivt del i samarbetet med skolpersonal, elever och föräldrar. Suldo, Friedrich & Michalowski (2010) undersökte faktorer som påverkade amerikanska skolpsykologers arbete med elever. De fann att otillräckliga kunskaper för arbetsuppgiften och bristande stöd både från skoladministrationen och från annan skolpersonal begränsade skolpsykologerna. Däremot underlättades deras arbete av stöd från annan skolpersonal, en god integrering i skolan, den egna inställningen till arbetet, personliga egenskaper, samt förmåga att upprätthålla integritet. Specialpedagoger har enligt Lansheim (2010) ett uppdrag vars innebörd både för dem själva, kolleger och ledning till vissa delar är oklart. De måste arbeta aktivt för att inte hamna i en yrkesmässig isolering samtidigt som de i vissa lägen är tvungna att stå upp för sina visioner och värderingar, vilket kan skapa distans till lärarkollegor (York-Barr, Sommerness, Duke & Ghery, 2005).

Åsa Backlunds avhandling *"Elevvård i grundskolan – Resurser, organisering och praktik"* (2007) är av centralt intresse för min studie. Studien tar sin utgångspunkt i nyinstitutionell teori och berör skolornas resurser för elevvårdsarbete, det som idag benämns elevhälsa. Hon berör elevvårdens organisering och praktik, institutionella ramar samt vilken roll de olika yrkesgrupperna inom elevvård har i skolan. I detta ges också en ingående beskrivning av elevvårdens professioner. Ett fynd var att elevvårdspersonalen främst uppfattade sig som en resurs för barnen även om de också förväntades vara en stödresurs till lärarna. En risk med detta dubbla uppdrag, menar Backlund (2007:293), är att lärarna använder sig av elevvårdspersonalen som "ängest reducerare".

Något som också framkom i Backlunds studie var att lärarnas problemformuleringar ofta syftade till att försöka påverka elevvårdspersonalens insatser, snarare än till att få redskap för att själva agera. När det gäller skolkuratorerna framhåller hon att det finns en vaghet kring vad som är skolkuratorernas teknologi. De är omgärdade av flera legitimerade professioner i skolan och upplevde sig ha en låg status inom både skolan i stort och inom elevvården, och att andra i stor utsträckning kunde sätta agendan för skolkuratorernas arbete. Liknande resultat om skolkuratorers otydliga roll i skolan återfinns också i internationella studier från USA, Indien och Hong Kong, (Altshuler & Webb, 2009; Anand, 2010; To, 2012).

I några studier undersöks relationer och samverkan mellan professionella grupper inom skolan. I en jämförelse mellan skolkuratorer, skolpsykologer och studie- och yrkesvägledare³ har Agresta (2004, 2006) visat att dessa yrkesgrupper sällan upplevde någon konkurrens sinsemellan. Samtliga önskade lägga mer tid på samtal med elever istället för mer professionsegna uppgifter som till exempel psykologiska tester och konsultationer till skolpersonal. Mot bakgrund av en ökande ohälsan bland elever undersöker Berzin, O'Brien, Frey, Kelly, Alvarez och Shaffer (2011) hur skolkuratorer samarbetar och stöttar lärargruppen och faktorer som är avgörande för olika former av samarbete. Författarna identifierade och klassificerade 4 olika typer av samarbete hos skolkuratorer: ickesamarbete, samarbete på systemnivå, samarbete via konsultation samt ett mer integrerat samarbete på alla nivåer. Faktorer som undersöks är utbildningsnivå hos respektive skolkurator, antal skolor som varje skolkurator servade samt vilket stadium skolkuratoren arbetade på.

Ett flertal studier undersöker skolkuratorers arbetsförhållanden och hur detta påverkar det skolkuratoriva arbetet. Enligt Teasley, Canifield, Archuleta, Crutchfield och Chavis (2012) utgör tidsbrist och arbetsbelastning hinder för praktiken, medan kommunikation, samarbete och gemensamma attityder mellan kuratorer och annan skolpersonal underlättar det skolkuratoriva arbetet. Andra påtalar att skolkuratorer i den amerikanska kontexten har en förhållandevis stor ärendemängd, vilket till exempel visar sig i att många kuratorer har ansvar för fyra skolor eller

³ Den amerikanska yrkestiteln är school counselors och deras arbetsuppgifter skiljer sig något från svenska studie- och yrkesvägledares. En school counselor arbetar med enskilda elevers både utbildningsmässiga och sociala utveckling (American School Counselor Association, 2016).

fler (Jonson-Reid, Kontak, Citerman, Essma & Fezzi, 2004; Kelly, Berzin, Frey, Alvarez, Shaffer & O'Brien, 2010).

Det är svårt att urskilja ett sammanhängande fält av forskning om elevhälsans professioner. De studier som finns pekar dock på en otydlighet kring yrkesrollen för samtliga yrkesgrupper inom elevhälsan med undantag för skolläkarna. Dessutom tycks yrkesgrupperna som ensamma företrädare för sin profession uppleva sig vara löst kopplade till skolorganisationen. Några av studierna synliggör hur omfattande skolkuratorers samarbete med lärare är, trots att det tycks finnas en strävan mot mer elevorienterat arbete.

Skolkuratorers insatser

En fråga som både har ett deskriptivt värde och är relevant utifrån avhandlingens professionsteoretiska anslag är vad skolkuratorers arbete består av. Vilka typer av problem i skolan arbetar de med? Hur arbetar de med dessa problem och vet vi något om effekterna av skolkuratorers insatser? Forskningen om interventioner kan delas in i studier som behandlar skolkuratorers arbete med individuella problem hos elever, med elevers skolrelaterade problem och till sist med elevers problem utanför skolan.

När det gäller den förstnämnda sortens insatser – de individinriktade – beskriver ett flertal studier skolkuratorers arbete med elever med olika typer av beteendeproblem som OCD, Obsessive-Compulsive-Disorder (Dyches, Leininger, Heath & Prater, 2010); RAD, Reactive Attachment Disorder (Shaw & Páez, 2007) och AD/HD, Attentiondeficit/Hyperactivity Disorder (Thomas & Corcoran, 2003; Underwood & Kopels, 2004). Thomas och Corcoran (2003) hävdar att gruppträning med föräldrar har visat goda resultat för barn med ADHD-diagnos, förutsatt att detta erbjuds under en längre tid. Ett annat problem som skolkuratorer möter är elever som lider av nedstämdhet och depression. Woolley och Curtis (2007) har gjort en sammanställning över validerade och användbara screening-instrument för identifiering och bedömning av depressioner hos barn i åldrarna sex till tolv år. Skolkuratorer möter också elever med sociala och emotionella problem till följd av dövhet och hörselnedsättning. Sinnott, Looney and Martin (2012) hävdar att det skolkuratoriva arbetet då bör inriktas på att dels ge information till föräldrar, lärare och elever och dels med hjälp av rollerkar arbeta med att utveckla dessa elevers sociala förmåga och självförtroende.

I en amerikansk metastudie undersöker Franklin, Kim och Tripodi (2009) hur effektiva specifika skolkuratoriva insatser är när det gäller både internaliserade problem (t ex ångest och depression) och externaliserade problem (t ex aggression och ADHD). I studien där 21 interventionsstudier inkluderats, framkom att de skolkuratoriva interventionerna hade relativt små behandlingseffekter. Bäst resultat ger interventioner inriktade på psykisk hälsa och utbildning för att förändra elevens beteende.

I flera studier kring skolrelaterade problem undersöks insatser mot skolk och mobbning. I några studier hävdas att interventioner på mikro- och makronivå, multimodala interventioner riktade till eleven, skolan, föräldrar och grannskapet, är effektiva i arbetet mot skolk (Newsome, Anderson-Butcher, Fink, Hall & Huffer, 2008; Sutphen, Ford & Flaherty, 2010; Teasley, 2004). I en studie av Kelly, Raines, Stone och Frey (2010) undersökt evidensen för interventioner mot mobbning. De drar slutsatsen att samtliga undersökta interventioner har en svag effekt. Franklin, Moore & Hopson (2008) har utvärderat en lösningsfokuserad intervention för att komma till rätta med problem med störande uppförande i klassrummet. Interventionen inkluderade insatser både till elever och lärare och visade sig ha positiv effekt och leda till ett bättre uppförande i klassrummet.

Den tredje typen av studier är de som handlar om insatser riktade mot sociala problem utanför skolan som inverkar på elevens skolgång. Ett par studier handlar om skolkuratorers arbete med att hjälpa elever som lever i hemlöshet (Groton, Teasley & Canfield, 2013; Hendricks & Barkley, 2011). Andra skolproblem uppkommer till följd av att barn får illa på grund av våld, vanvård och försummelse i hemmet, eller är placerade i fosterhem (Fram & Altshuler, 2009; Jonson-Reid, Kim, Barolak, Citerman, Laudel, Essma, Thomas, 2007; Thompson & Trice-Black, 2012). Jonson-Reid et al. (2007) visar att var femte elevärende kan kopplas till problem till följd av fysisk misshandel och vanvård i hemmet och vidare att skolkuratorer bara samarbetade med sociala myndigheter i knappt hälften av de undersökta fallen. Thompson och Trice-Black (2012) beskriver en evidensbaserad gruppintervention för elever, fem till elva år gamla, traumatiserade till följd av våld i sina hem. Interventionen består av både lekterapi och strukturerade interventioner som fokuserar på konflikthantering, känslor, säkerhetsplanering, attityder till våld i hemmet samt självbild. Resultatet visar att interventionen främjar och stödjer barnet personliga, sociala och kognitiva utveckling.

En annan fråga är hur det skolkuratoriva arbetet inverkar på elevers studieresultat. Alvarez, Bye, Bryant och Mumm (2013) visar att det finns ett positivt samband mellan antalet skolkuratorer i ett distrikt och antalet elever som avslutar sina studier. Skolkuratoriva insatser kan också öka elevers närvaro och minska disciplinära problem (Bye, Shepard, Partridge & Alvarez, 2009).

De redovisade studierna innefattar ett brett spektrum av problem, från individuella till mer kontextuella och ger en bild av en komplex yrkespraktik. Skolkuratorers val mellan interventioner på individ-, grupp- eller systemnivå kan kopplas till faktorer som ärendemängd och elevers ålder (Dupper, Rocha, Jackson & Lodato, 2014; Kelly & Stone, 2009). Flera studier visar på goda resultat vid användande av interventioner på systemnivå. Trots detta dominerar den skolkuratoriva praktiken av individ- och gruppriktade interventioner (Frey & Dupper, 2005; Peckover, Vasquez, Van Housen, Saunders & Allen, 2012; Phillippo & Stone, 2011).

Studierna som undersöker interventioner är ofta kvantitativa och berör relativt hårt strukturerade metoder där innehållet i insatserna endast får fragmentarisk belysning. Det är svårt att dra slutsatser om överförbarheten till svenska förhållanden. I de metastudier som genomförts är det dessutom få undersökningar som klarar de snävt uppställda inkluderingskriterierna. Allt detta innebär att blir svårt att leva upp till förväntningar på en praktik som är evidensbaserad i strikt mening. En slutsats är att det finns ett behov av översikter med mindre strikta inkluderingskrav som även omfattar kvalitativa studier. Bara en begränsad del av forskningen handlar om samarbete, förhållningssätt och kunskapsgrund.

Sammanfattningsvis kan sägas att internationell forskning kring skolkurator och socialt arbete i skolan är begränsad, något som gäller i än högre grad för Sverige. Detta betyder att denna avhandling kan utgöra ett bidrag till den inomvetenskapliga utvecklingen av kunskap om socialt arbete i skolan.

Kapitel tre: Teoretiska utgångspunkter

Denna avhandling har ett professionsteoretiskt perspektiv där de viktigaste analytiska begreppen är legitimitet, jurisdiktion och handlingsutrymme. Den teoretiska diskussionen kring professionalisering, det vill säga hur och varför professioner utvecklas, har i huvudsak följt två spår (Brante, 2014; Molander & Terum, 2008). Det ena spåret, kallat egenskapsteorin, berör de egenskaper som professioner har och vad som skiljer dem från andra yrken (Carr-Saunders & Wilson, 1933). Professioner utmärks av att de har en teoretisk kunskapsbas, utbildning, autonomi i yrkesutövandet, kontroll över vilka som släpps in respektive utesluts ur kåren, kontroll över kunskapsutvecklingen inom yrket (yrkesmonopol) samt etiska regler (se t ex Greenwood, 1957; Millerson, 1964; Moore, 1970; Pavalko, 1971). Det andra spåret är inriktat på hur professionell auktoritet och monopol för specifika professionella grupper skapas. Här går det att urskilja flera olika perspektiv. Ett sådant är att se professionalisering som en allmän samhällsprocess där professioner får ett växande inflytande över både politik och människors vardagsliv (Fauske, 2008). Flera forskare har urskilt olika faser i en sådan process, till exempel utvecklandet av systematisk teori, utbildning, etiska koder, bildandet av yrkesförbund och införandet av licens/auktorisering (se t ex Barber, 1963; Caplow, 1954; Wilensky, 1964). Professionalisering kan också studeras som en kollektiv process där forskningsintresset är riktat mot hur professionella grupper på olika sätt behåller och utvecklar status, auktoritet, diskretion, arbetsvillkor med mera (Abbott, 1988; Freidson, 2001; Larson, 1977; MacDonald, 1995). Härutöver kan professionalisering även betraktas ur individperspektiv, där den enskilde professionsutövarens socialisering in i yrket och yrkesutövning ställs i fokus (Camilleri, 1996; Dellgran & Höjer, 2005).

På en övergripande nivå handlar denna avhandling om skolkuratorers professionalisering inom skolans värld. Skolans uppdrag är att inverka på unga människors liv genom utbildning och fostran. Hasenfeld (1983) har myntat begreppet människobehandlande organisationer för organisationer som, likt skolan, arbetar med ett råmaterial av människor och där relationen till klienten är central. Olika typer av välfärdsorganisationer är centrala för människobehandlande organisationer. Arbetet i människobehandlande organisationer kan beskrivas som ett moraliskt arbete där transformerings- eller förädlingsprocessen som människor genomgår definierar dem som råmaterial: ”By designating children as

students, the school certifies that they are raw material for the teacher to work on so that they become educated” (Hasenfeld, 2010:11). Organisationens arbete legitimeras alltså inte i första hand på vetenskaplig grund, utan snarare utifrån moraliska idéer, institutionella normer och professionalism, så kallade praktikideologier (Hasenfeld, 1983:119). Människobehandlande organisationer är styrda av officiella mål som vanligen är vaga, motstridiga och föränderliga över tid. Detta innebär problem i organiserandet av verksamheten, till exempel att olika delar av organisationen arbetar utifrån olika mål och att det blir otydligt vilka som är formellt överordnade (Hasenfeld, 1983). Människobehandlande organisationer är också starkt beroende av staten eller andra anslagsgivare för att få resurser, vilket ger en ökad känslighet för extern påverkan och legitimitet från omgivningen. Aktiviteter kopplade till legitimitet och resurstilldelning blir därför centrala och tenderar bli mer formellt reglerade. Till exempel läggs i skollagen stor vikt vid elevers studieresultat, betyg, och att personalen har för uppgiften adekvat utbildning (SFS 2010:800).

Legitimitet

Professionellt arbete inom en organisation är beroende av legitimitet. Att beteckna något som legitimt innebär i allmän mening att ge ett värdeomdöme att något är rätt och riktigt. Det legitima är det som överensstämmer med rådande värderingar och betraktas som riktigt och rättmätigt (Bertilsson, 1987; Karlsson, 1991; Skjælaaen, 2011). Enligt Weber skapas legitimitet genom ett rättfärdiggörande på grundval av värden. För detta krävs en måttstock som bestämmer hur saker och ting bör vara. När det gäller professioner behöver de för att framstå som legitima uppfylla vissa kriterier: ”stå för sanningar”, vara effektiva samt arbeta för samhällets bästa och social välfärd (Fournier, 1999:289). I praktiken måste professionsutövare för att få legitimitet också uppfattas som kompetenta genom att förfoga över professionell kunskap, uppvisa yrkesmässighet och ha en viss grad av professionell autonomi (Jonnergård & Erlingsdottir 2008:59). Professioners legitimitet grundas i stor utsträckning på expertkunskap (Hall, 1974; Larsson, 2013; Scott, 1981; Sundby, 1978). Beckman (1989: 67-73) definierar professionell legitimitet som socialt sanktionerad expertis som inbegriper personer och grupper som systematiskt ingår i expertrelation till sin omgivning. Denna expertis är sanktionerad genom till exempel legitimation, auktorisation eller en titel. Beckman framhåller en maktdimension i hur expertens bedömningar vägleder andra i deras handlingar och tänkande:

Expertis förutsätter andras okunnighet och osäkerhet. Man underordnar sig expertis när man på grund av egen relativt bestående okunnighet och osäkerhet överläter bedömning och omdömen om hur något förhåller sig och/eller vad man i en viss situation rationellt borde göra, åt en person som tilltros överlägsen och svåråtkomlig bedömningsförmåga. (Beckman, 1989:71).

Den del av professioners legitimitet som befästs via lagstiftning innebär inte med någon automatik legitimitet på en arbetsplats. Bertilsson (1987: 322) gör en distinktion mellan det *rättsliga* (legitimus, i enlighet med lagen) och det *rätta* (legitima, det som folk håller för riktigt och trovärdigt). Professionella anspråk handlar dels om legalitet, alltså den legala kontrollen och ansvaret över vissa arbetsuppgifter, dels om makten att uttala sig om vad som är moraliskt och kunskapsmässigt korrekt inom ett verksamhetsområde (Hughes, 1981). Eriksen och Molander (2008:161) uttrycker en liknande tankegång:

Med professionell legitimitet menas att det i samhället finns ett erkännande och en acceptans för både en professions kunskapsanspråk och de intressen och värden som professionen eftersträvar att tillvarata.

I den utsträckning som legitimitet baseras på värden riskerar professionella med en perifer roll i förhållande till en kärnverksamhet, att bli ifrågasatta (Beyer, 1981; Gustafsson, 1988; Karlsson, 1991). När ett handlande ifrågasätts kan det legitimeras genom två olika former av "accounts": ursäkter och rättfärdiganden (Scott och Lyman, 1968). Ursäkter innebär att fränhända sig ansvar för det egna handlandet genom att hänvisa till yttre faktorer utanför sin kontroll. Rättfärdiganden innebär att argumentera för riktigheten i det egna handlandet med hänvisning till gällande normer. Legitimitet är kopplat till makt, och skapas och upprätthålls i en relationell process som tar sin utgångspunkt i människans behov av mening och kontroll (Cipriani, 1987; Vrcan, 1987). På det sättet kan legitimitet ses som en begärlig resurs som genererar handlingsutrymme. Härutöver kan legitimitet förstås som en nödvändig men samtidigt problematisk resurs, speciellt i ett mångprofessionellt sammanhang. Den är nödvändig för att kunna tillförsäkra sig andras medverkan och problematisk därför att den delvis kontrolleras av andra som inte sällan bedömer den professionellas handlande utifrån egna kriterier. En central utgångspunkt för avhandlingen är att en ensam professionell i en verksamhet som domineras och leds av en annan profession kan ställas inför legitimitetsproblem som kan påverka den

professionelles handlingsutrymme i olika avseenden. I studien ställs frågor kring hur den skolkuratoriva yrkesgruppens externa legitimitet har förändras över tid (delstudie 1), hur legitimiteten påverkar det skolkuratoriva handlingsutrymmet (delstudie 2) och hur legitimeringen av den skolkuratoriva praktiken manifesteras i samarbetet mellan olika professionella grupper i skolan (delstudie 4). En mer övergripande fråga som väcks är hur skolkuratorer hanterar balansgången mellan att stärka sin legitimitet inom skolan samtidigt som vissa perspektiv inom socialt arbete kan komma i konflikt med praktiker och värden som är viktiga utifrån skolans undervisande verksamhet.

Jurisdiktion

Legitimitet är alltså en förutsättning för en professions utveckling och möjlighet att ha kontroll över specifika arbetsområden. Genom att göra en historisk komparativ studie av professioner under 1800- och 1900-talet i England, Frankrike och USA utvecklade Andrew Abbott (1988) en generell teori om hur och varför professioner utvecklas. För Abbott är det centralt med professioners konkurrens om jurisdiktion. Jurisdiktion står för exklusiv kontroll över arbetsområden och innebär ett från samhället legalt erkännande av en professions rätt att bestämma över ett arbetsområde när det gäller vad och hur arbetet ska bedrivas (Abbott 1988:59). I synnerhet är det professioner som ligger nära varandra som konkurrerar och försöker monopolisera arbetsområden (Tolbert, 1990). För Abbott utspelar sig konkurrens om jurisdiktion inom ett relativt autonomt system som har egna specifika interna dynamiker. Det politiska systemet och universitetssystemet är exempel på andra sådana system (Abbott 2005: 248). En av förtjänsterna med Abbotts teori är att den ger möjligheter att analysera professionell utveckling på flera olika nivåer. För att kunna hävda jurisdiktion räcker det inte bara med att yrkesskicklighet legitimeras kognitivt. Det krävs också att samhället erkänner en professions kognitiva struktur genom att tillerkänna den exklusiva rättigheter i form av monopol över arbetsområden, kontroll över utbildning, rekrytering och licensiering. För att förstå professionella grupper hävdande av jurisdiktion är det nödvändigt att analysera var dessa krav hävdas (arenor), hur kraven framställs (former) och hur den professionella gruppen är organiserad (social struktur). I avhandlingen används jurisdiktionsbegreppet för att på policynivå analysera utvecklingen av skolkuratorer som en professionell grupp (delstudie 1) och att på arbetsplatsnivå analysera hur lärare och skolkuratorer som näraliggande professionella grupper hanterar problem och konflikter

rörande överlappningar mellan arbetsområden (delstudie 2 och 4).

Jurisdiktionens arenor

Jurisdiktionsarbetet försiggår på tre arenor: den publika arenan, den legala arenan och arbetsplatsen. Den publika arenan består av den allmänna opinionen där politiker utgör en viktig del. Det är främst inför denna publik som professioner gör anspråk på kontroll över en speciell sorts arbete. Här är medier i olika former centrala, där till exempel yrkesförbund kan påverka allmänhetens bild av yrkesgruppen. Abbott menar att diskursen på den publika arenan med nödvändighet reducerar professioner till homogena grupper så att gränserna mellan professioner framstår som tydliga. När det gäller skolkuratorer kan den publika bilden tänkas vara starkt förknippad med bilden av socialarbetare i allmänhet och kanske särskilt den stora gruppen av socialsekreterare. På den legala arenan är det staten som genom lagstiftning, domstolsväsende och administration kontrollerar professioners jurisdiktion. Här ges jurisdiktion ett mer specifikt innehåll i form av till exempel formellt monopol över vissa aktiviteter, visst arbete och över vissa arbetsplatser. Denna formella bestämning av jurisdiktion är tänkt att undanröja osäkerhet och återverkar även på den publika bilden av professionerna. För skolkuratorer är dock den formella jurisdiktionen reglerad på ett påfallande vagt sätt, uppdraget relateras till elevers rätt till psykosocial kompetens. Ett grundantagande i avhandlingen är att denna vagt formulerade jurisdiktion får konsekvenser för skolkuratorers möjligheter att konkurrera om jurisdiktion på skolans arena. På arbetsplatsen som arena hävdar Abbot att gränser mellan professionellas jurisdiktion i legal eller publik mening tenderar att förlora sin relevans och ersättas av en arbetsdelning utifrån en organisatorisk logik. Abbot använder begreppet arbetsplatsanpassning (workplace assimilation) för att beskriva hur gränser för arbetsuppgifter omförhandlas och att en professionell därigenom kan komma att arbeta med uppgifter som inte är helt professionsegna. En konsekvens av arbetsplatsanpassning är att det sker en kunskapsöverföring där andra yrkesgrupper tillägnar sig en hantverksvariant av en professions kunskapssystem. Arbetsplatsanpassningen möjliggörs av det faktum att professionella grupper är heterogena och innebär att enskilda individers förmågor får stort genomslag. Arbetsplatsanpassning är ett användbart analysverktyg i denna avhandling då tre av avhandlingens delstudier undersöker arbetsplatsnivån. Här uppstår till exempel frågor kring gränsdragningar mellan kuratorers och lärares arbetsuppgifter.

Jurisdiktionens former

Varje arena har sina egna former för jurisdiktion. Dessa uppstår för att hantera konflikter kring jurisdiktion, något som Abbott analyserar i termer av implicita och explicita överenskommelser mellan professionella grupper. Abbott beskriver sex olika typer av överenskommelser kring jurisdiktion som innebär olika stark kontroll över ett kunskaps- och verksamhetsområde: full jurisdiktion (full jurisdiction), underordning (subordination), intellektuell jurisdiktion (intellectual jurisdiction), delning (division of labor), rådgivande jurisdiktion (advisory jurisdiction) samt klientdifferentiering (client differentiation). Full jurisdiktion innebär att en profession, till exempel läkare, har etablerat kontroll över ett specifikt kunskapsområde inom samtliga tre arenor. Underordning är en annan form där en profession är underordnad en annan, till exempel gäller detta sjuksköterskor i förhållande till läkare. Delning innebär att gränserna mellan jurisdiktioner är uppdelade i ömsesidigt beroende delar. Ett exempel på detta är ett byggnadsprojekt där arkitekter har jurisdiktion över design medan helhetsansvaret delas med advokater, ingenjörer och revisorer, vilka i sin tur har jurisdiktion över sina respektive områden. Intellektuell jurisdiktion innebär att en profession behåller kontrollen över den kognitiva delen av ett arbetsområde men tillåter att den praktiskt tillämpas av andra professioner. Ett historiskt exempel på detta är psykoanalysen, där professionella grupper som psykologer och socialarbetare bedrivit psykoanalytiskt orienterad psykoterapi under skolning och ledning av psykiatriker. Rådgivande jurisdiktion innebär att en profession får rollen att vägleda en annan professionell grupp i dess yrkesutövning, vilket ger ett visst tolkningsföreträde ifråga om vad som utgör mål och kvalitet för den andra professionens arbete. Denna form av överenskommelse uppstår ofta i sammanhang av delad jurisdiktion och kan användas som en offensiv strategi för att utöka en professions jurisdiktion. Läkare har exempelvis historiskt sett utökat sin jurisdiktion genom anspråk på att ge rådgivning till närliggande professioner. Även psykologer och andra professioner som ofta ägnar sig åt handledning uppbär en rådgivande jurisdiktion. Slutligen beskriver Abbott en överenskommelse om klientdifferentiering. Denna typ av överenskommelse, som inte nödvändigtvis är reglerad eller explicit, innebär att professioner delar upp olika klientgrupper mellan sig utifrån till exempel klientens socioekonomiska status. Ett exempel på klientdifferentiering mellan olika professioner i USA är att överklassen går i terapi hos psykiatriker, psykologer tar emot klienter från medelklassen medan socialarbetares klientel främst kommer från

arbetarklassen. Klientdifferentiering kan styras genom prissättning och remissförfaranden där klienter sorterar efter social status. I denna avhandling används Abbotts typologi av överenskommelser för att dels analysera om det förekommer spänningar och dispyter mellan de professionella grupperna inom skolan kring jurisdiktion, dels analysera hur man försöker lösa dessa. Det faktum att skolkuratorer verkar inom en värdorganisation som domineras av lärarprofessionen gör överenskommelser kring över- och underordning särskilt intressanta att undersöka.

Jurisdiktionens sociala struktur

Utöver arenor och former har även professioners sociala struktur betydelse för jurisdiktionssträvanden. Abbott (1988) lyfter fram tre aspekter för att beskriva professioners sociala strukturering: grupp, kontroll och arbetsplats. Professionella grupper kan se olika ut och ha olika funktioner. I början av en professions framväxt bildas ofta lokala grupper som vid någon tidpunkt slås ihop till en större sammanslutning i form av till exempel ett yrkesförbund. Under ett yrkesförbund kan sedan olika specialförbund ligga (se även Kollind, 2003; Wingfors, 2004). Kontrollen av professionella sker via utbildningsanordnare, utfärdandet av examina och legitimationer samt inrättandet av etiska koder. Många professioner är starkt förknippade med vissa organisationer, till exempel relateras lärare till skolan och socionomer med socialtjänsten. Inom dessa organisationer har professionerna en etablerad position och dominerar dess kärnverksamhet. Skolkuratorer, däremot, har en etablerad plats inom skolan utan att dominera dess kärnverksamhet. Liknande förutsättningar gäller för övrigt många andra socionombefattningar utanför socialtjänsten. Abbott menar att en professions sociala struktur påverkar dess möjligheter att hålla sig kvar och verka i ett konkurrerande system. Professioners organisering i till exempel yrkesförbund, tycks vara en viktig förutsättning för att kunna skapa allmän och legal opinion för hävdandet av jurisdiktion. En profession som har en stark organisation är enligt Abbott dessutom bättre på att hävda jurisdiktion på samtliga arenor. Således torde både lärarförbunden (Läraryrkesförbundet och Lärarnas fackförbund) och de båda yrkesförbunden (Akademikerförbundet SSR och Sveriges skolkuratorers förening) som representerar landets cirka 2000 skolkuratorer utöva inflytande på den allmänna opinionen för att hävda jurisdiktion på skolans fält.

Den publika bilden påverkas även av professionella gruppers status, som kan ses som en komponent i en professions sociala struktur. Status är ett

relationellt fenomen och avhängigt andras värdering av de attribut som utmärker en person eller grupp (Haller & Bills, 1979). Yrkesstatusforskningen visar att det i västvärlden finns gemensamma uppfattningar om vad som betraktas som hög- respektive lågstatusyrken och att dessa är relativt stabila över tid (Hodge, Siegel & Rossi, 1964; Nakao & Treas, 1994). I Svensson och Ulfsdotter Erikssons (2009) rangordning av ett hundratal yrken utifrån status placeras skolkuratorer och grundskollärare på platserna efter varandra (51 respektive 52). De övriga elevhälsoprofessionerna finns inte med bland undersökta yrken. Däremot rankas sjuksköterskor jämsides med skolkuratorer och lärare på plats 48, medan psykologer (plats 20) och framför allt läkare (plats 2) tillskrivs betydligt högre status. Det förefaller rimligt att dessa statusskillnader också återspeglar sig i samspelet mellan professionella i skolan. Abbot (1988) menar att en professions möjlighet att behålla sin jurisdiktion delvis beror på prestigen hos dess kunskapsbas. Samtidigt visar senare forskning att status hänger samman med lön och inflytande, och i långt mindre utsträckning med utbildningens längd (Svensson & Ulfsdotter Eriksson, 2009). En analys av professionellt samarbete bör beakta att även enskilda professionella bär på kulturella uppfattningar om andra professioners status.

Handlingsutrymme

För att diskutera enskilda professionellas möjligheter att ha kontroll i och över sitt arbete på en specifik arbetsplats används i avhandlingen begreppet handlingsutrymme (Allvin, Jacobsson & Isaksson, 2003; Aronsson, 1990; Svensson, 2010). Med kontroll *i* arbetet menas möjligheten att påverka vad som ska göras, samt hur och när arbetet utförs (Svensson, 2010). Kontroll *över* arbetet innebär att kunna påverka organiseringen av arbetet och arbetssituationen på ett övergripande plan. Den professionelles handlingsutrymme villkoras av formella och informella sociala strukturer på arbetsplatsen. Svensson, Johansson och Laanemets (2008) poängterar att handlingsutrymme skapas i samspel mellan organisation och professionella. Därmed ligger det i den professionella kompetensen en möjlighet att påverka detta utrymme. Formellt handlingsutrymme definieras av Svensson (2010:67) som ”det utrymme (medel, metoder, ansvar, auktoritet) organisationen ger och kräver av positionsinnehavaren för att utföra sitt arbete”. Den formella sidan av handlingsutrymmet kan definieras genom arbetsbeskrivningar och arbetstider. Det är det handlingsutrymme som syns i anställningsavtal, lagar och regleringar. Hur stort det formella

handlingsutrymmet är avgörs av arbetsuppgiftens komplexitet och hur den formella makten fördelas i organisationen, vertikalt och horisontellt. Förutom formella strukturer spelar även den informella ordningen på arbetsplatsen en roll. Enligt Svensson (2010) handlar det informella handlingsutrymmet inte i första hand om vad en anställd kan och inte kan göra utan hur dennes handlingar mottas på arbetsplatsen. För att belysa individens möjligheter använder sig Svensson av begreppet reellt handlingsutrymme. De formella sidorna av handlingsutrymmet avgörs i explicita förhandlingar medan de informella bestäms av implicita sådana. Resultatet av båda dessa tillsammans utgör en individs reella handlingsutrymme. Detta innebär att handlingsutrymme är såväl kontext- som individberoende. I avhandlingen används begreppet för att förstå hur kuratorer kan försvara, upprätthålla och eventuellt utvidga sin jurisdiktion. Likaså används begreppet för att synliggöra dynamiken mellan formella och informella aspekter och dess betydelse för professionellas legitimitet.

Professionellt arbete i praktiken: kulturellt maskineri och teknologi

Abbott (1988) intresserar sig också för villkoren för professionellt arbete i praktiken. I det sammanhanget blir begreppet ”kulturellt maskineri” centralt. Professionellt arbete kan analyseras som antingen akademisk eller professionellt. Genom det kulturella maskineriet konstrueras arbetsuppgifter som hörande till en specifik profession, som löser problem med sina professionstypiska åtgärder. Det akademiska arbetet ger legitimitet åt professionellt arbete och utgör en central grund för jurisdiktion, även om dess logiska konsistens och rationalitet inte alltid motsvaras i professionellt arbete. Förutom prestige till det professionella arbetet bidrar det abstrakta akademiska kunskapssystemet till utvecklingen av professionellt arbete genom nya behandlingar, diagnoser och tankesätt (Abbott, 1988). Abbot beskriver professionellt arbete i termer av diagnos, behandling och slutledning (inference). Diagnos inbegriper två processer: att skaffa en övergripande bild av klientens problem (colligation) och att klassificera detta som ett för professionen legitimt problem (classification). För detta krävs att för organisationen ovidkommande kvaliteter hos personen reduceras. I diagnosarbetet kan det vara svårt att tydligt definiera ett problem, och det kan också vara så att ett givet problem kan falla under flera klassifikationer samtidigt. Det är heller inte alltid enkelt att applicera vetenskapliga teorier på problem i praktiken. Vidare kan det vara svårt att knyta en diagnos till existerande

interventioner. Denna typ av svårigheter gör diagnosarbetet sårbart för konkurrens från andra professionella grupper. Att ha kontroll över speciella typer av behandling är centralt för professionell jurisdiktion. Behandling är ofta organiserad runt ett klassificeringssystem och det är centralt att kunna påvisa behandlingsresultat. Bedömningen av förväntade resultat av en behandling och uppnådda resultat är ofta förenat med mätproblem och osäkerhet. Om inte behandlingen visar sig vara verksamt kan diagnosen behöva ändras. Ju mer specialiserad en behandling är desto mer kontroll kan den professionelle behålla över den. Vägen från diagnos till behandling är inte enkelriktad utan i vissa sammanhang kan diagnos rentav föregås av behandling. I de fall där ett problem är svårbedömt i termer av diagnos och behandling aktualiseras en särskild professionell kompetens som Abbott kallar slutledning. Slutledning innebär att den professionelle för ett avancerat resonemang om problemet utifrån akademisk kunskap och tidigare professionell erfarenhet. Denna förmåga till slutledning skiljer den professionelle från lekmän. Både alltför litet och alltför stort behov av slutledning kan vara problematiskt för en profession. Då problemet ter sig enkelt, när kopplingen mellan diagnos och behandling är uppenbar även för lekmän, behöver arbetet inte utföras av professionella vilket kan leda till deprofessionalisering. Likaså innebär ett alltför stort behov av slutledning att det blir svårt att legitimera det professionella arbetet för andra (Abbott, 1988). Abbotts tankefigur om diagnos-behandling-slutledning har beröringspunkter med Hasenfelds (1983) diskussion av praktiskt professionellt arbete i termer av teknologi. För Hasenfeld (1983) kan teknologier ha olika huvudsakliga mål: utredande/handläggande, upprätthållande och förändrande. Vanligen förekommer alla dessa inom en och samma organisation. Genom utredning och bedömning konstrueras personer till klienter berättigade till någon form av insats. En organisation kan ha som mål att hjälpa klienten att upprätthålla eller i vart fall inte försämra sin situation. Alternativt kan målet vara att förändra klienten och på så sätt öka välmående och välfärd (Hasenfeld, 1983). Det övergripande målet med skolans teknologi är främst förändring. En teknologi kan beskrivas som en process i olika faser: rekrytering, bedömning/klassificering, statusomvandling samt slutligen avslut och utvärdering (Hasenfeld, 1983). Tillämpat på skolan kan processen förstås enligt följande: rekrytering av elever till grundskolan är obligatorisk för alla barn vid en viss ålder. Skolan arbetar främst med kognitiva aspekter av barnets utveckling och följer fortlöpande upp resultat utifrån normer för adekvat kunskapsnivå givet en viss ålder (bedömning och klassificering). Genom undervisning och fostran under skolåren förädlas eleverna till demokratiska medborgare

med en kunskapsbas som gör att de kan bidra till samhällets produktion (statusomvandling). Resultatet av processen markeras av att eleven får ett slutbetyg som bekräftar elevens statusomvandling (avslut och utvärdering). Elevhälsans professionella grupper kommer in då det uppstår problem i kärnverksamhetens statusomvandling och då syftet sett ur skolans synvinkel är att snabbt få eleven i undervisningsbart skick.

För att kunna jämföra likheter och skillnader mellan olika teknologier behövs enligt Hasenfeld (1983) en analys av klientattribut, kunskap och kunskapsanvändning, interaktionen mellan klient och professionell, kontroll, samt förhållandet till andra professionella grupper inom organisationen. Den första komponenten handlar om att identifiera och göra en bedömning av personens problem och behov för att kunna avgöra om det är en "klient". För det andra måste det både finnas kunskap om interventioner och själva utförandet av dessa. Den tredje komponenten gäller hur interaktionen mellan klient – professionell behöver se ut för att interventionen ska få avsedd effekt. I varje teknologi finns det även inbyggt någon form av kontroll i syfte att eliminera klientens eventuella negativa inverkan på det tänkta resultatet. Kontroll kan ske genom information, motivering, övertalning, hot, tvång. En sista komponent rör hur organiserande och utförande av arbetet är beroende av andra professionellas agerande.

Det sociala arbetets teknologi

Socialt arbete som profession och akademiskt kunskapsområde står för en särskild kompetens, ett särskilt förhållningssätt till klienter, andra närliggande professioner och deras värdorganisationer. Detta kan med Hasenfelds term benämnas som en särskild teknologi. Flera författare (se Forte, 2014; Healy, 2005; Payne, 2008; Teater, 2010) har försökt beskriva gemensamma drag hos olika teoretiska förhållningssätt för det sociala arbetets praktik. Teorierna handlar om vad socialt arbete är, hur det ska utföras och vilken roll socialt arbete har som förändringsagent på både individ- och samhällsnivå. I delstudie tre fokuserar jag på teorier kring hur det sociala arbetet ska utföras, så kallade praktikteorier som kännetecknas av generella förhållningssätt som kan tillämpas på specifika situationer. I studien används en modifierad typologi av Healys teoretiska ramverk där fyra centrala förhållningssätt inom socialt arbete lyfts fram: uppgiftscentrerat, systemteoretiskt, empowerment samt anti-förtryckande förhållningssätt (Healy, 2005). Begreppen i denna typologi är distinkta men inte ömsesidigt uteslutande. Det första förhållningssättet, det uppgiftscentrerade, fokuserar under en begränsad tidsperiod på ett fåtal

för klienten medvetna och accepterade väl avgränsade problem. Förhållningssättet utvecklades som en reaktion på det ofta långdragna psykodynamiska arbetssättet. En av förgrundsgestalterna för det uppgiftscentrerade förhållningssättet var Helen Harris Perlman som 1957 kom ut med sin bok *Social casework: A problem-solving process* (Healy, 2005). Förhållningssättet kan beskrivas som strukturerat och fokuserat på den aktuella situationen. Syftet är att bygga upp klientens kapacitet att kunna leva med och hantera problem i vardagen samt hjälpa klienten att se även sina små framsteg. Förhållningssättet utgår från en strukturerad problemlösningsprocess, till exempel specifikation av problemen, kontraktsskrivning, uppgiftsplanering och avslut.

Det systemteoretiska förhållningssättet introducerades av Mary Richmond vid 1900-talets början och fäster uppmärksamheten vid omgivningens inverkan på klientens problem. Förhållningssättet benämns ofta som psykosocialt då det tar hänsyn till psykologiska och sociala aspekter. Det kan beskrivas som ett helhetsinriktat sätt att förstå företeelser inom och mellan olika nivåer och hur dessa påverkar varandra. Här försöker socialarbetaren identifiera livsstressorer: övergångar (till exempel livskriser), skeenden och problem som rubbar balansen mellan individ och omgivning, för att komma fram till vilka förändringar som behöver göras på både individuell och interpersonell nivå. Det systemteoretiska förhållningssättet syftar både till att stärka klientens anpassningsförmåga och att påverka (människobehandlande) organisationers praxis. (Healy, 2005)

Det tredje förhållningssättet, empowerment, utvecklades under 1980-talet bland nordamerikanska socialarbetare verksamma inom den psykiatriska vården av patienter med allvarliga kroniska diagnoser. Förhållningssättet har nära kopplingar till kritiska, feministiska och antidiskriminerande teorier. Syftet är att hjälpa klienter att få makt över sina liv genom att minska effekter av personliga och sociala hinder. Förhållningssättet är lösningsfokuserat och arbetet kännetecknas av att inge klienten hopp och framtidstro, se tillgångar och möjligheter.

Det antiförtryckande förhållningssättet fokuserar på att bekämpa alla typer av institutionaliserad diskriminering i samhället. Förhållningssättet har sin grund i kritiskt socialt arbetet som det utvecklades av Jane Addams under 1900-talets början. Socialarbetaren ska uppmärksamma förtryckande strukturer och hur dessa påverkar klientens livssituation. Socialarbetaren måste själv behålla en kritisk inställning till sin praktik och vara medveten om att hen själv kan bidra till förtryck genom sina

interventioner. Typiskt för förhållningssättet är därför att fokusera på tidiga interventioner och förbyggande arbete och en strävan att minimera interventioner. (Healy, 2005)

Karaktären på de praktikteorier som genomsyrar professionellt socialt arbete kan utmana Abbotts generella beskrivning av professionellt arbete i termer av diagnos, slutledning och behandling. Främst gäller detta diagnosarbetet där några praktikteorier i socialt arbete kan mobilisera ett motstånd mot att reducera människor till klienter. Av särskilt intresse för studien är därför Abbotts (1988) påstående att förändringar i den kognitiva strukturen kan uppkomma när andra professioner hävdar alternativa idéer om diagnoser, slutledningar och behandlingar. En sådan förändring skulle möjligen kunna bli konsekvensen av ett nära interprofessionellt samarbete i likhet med det som föregår mellan till exempel lärare och skolkuratorer.

Det går att se tydliga drag från förhållningsätten i de ovan beskrivna praktikteorierna och den *konsultationsmetodik* som sedan 1920-talet är en etablerad metod i socialt arbete för att hjälpa andra professionella med arbetsrelaterade problem (Sabatino, 2006:343). Utgångspunkterna för konsultation är att det råder ett jämbördigt förhållande mellan konsult och konsultand och att de inblandade parterna är överens om att det är en konsultation. Vid konsultationen är konsultanden uppdragsgivaren och konsulten tillför både kompletterande kunskaper och emotionellt stöd. Konsultanden vidgar sitt kompetensområde och behåller ansvaret för det fortsatta arbetet. (Caplan, 1970). Caplan och Caplan (1993) framhåller att den interpersonella relationen som uppstår under konsultationsprocessen är avgörande för om resultatet ska bli lyckat eller inte. Konsultation skiljer sig från handledning vad gäller makt- och ansvarsfördelning. Handledning bygger på en mer hierarkisk relation där handledaren och dennes kunskap har en överordnad position i förhållande till den som tar emot handledning. Handledaren kan även ses som ansvarig för åtgärder som handledningen leder till (Hansson, 1993).

Kapitel fyra: Design, metod och material

Studiens design

Avhandlingen undersöker alltså den skolkuratoriva yrkesrollen utifrån ett professionsteoretiskt perspektiv. Mot bakgrund av att forskningen om svenska förhållanden ännu är mycket begränsad kan avhandlingen beskrivas som explorativ. För att på bästa sätt kunna besvara avhandlingens syfte och frågeställningar har en kvalitativ ansats använts. Kvalitativa metoder ger förståelse för vilken mening människor själva tillskriver sociala fenomen och problem i sin livsvärld samtidigt som kontextuella förhållanden betonas (Kvale, 1997). Den kvalitativa ansatsen är också ett medel för att identifiera mindre kända företeelser, egenskaper och innebörder. Forskningsobjektet har angripits på både mikro- och makronivå med en triangulering av olika typer av såväl datainsamlings- som analysmetoder. Makronivån har belysts med policydokument medan kvalitativa intervjuer med såväl skolkuratorer som lärare genomförts för att fånga företeelser på mikronivå. Data har analyserats med en begreppshistorisk ansats samt genom kvalitativa innehållsanalyser med olika grad av induktion och deduktion.

Tabell 2 ger en översikt av de fyra delstudiernas syften, analytiska begrepp samt metod för datainsamling respektive analys.

Tabell 2. Avhandlingens övergripande design

Delstudie	I	II	III	IV
Syfte	Att ge en bild av skolkuratorsyrkets framväxt och utveckling i Sverige	Att undersöka skolkuratorers handlingsutrymme	Att undersöka hur teorier i socialt arbete används i det skolkuratoriva arbetet	Att undersöka hur skolkuratorer och lärare ser på sitt professionella samarbete
Analytiska begrepp	Jurisdiktion, professionalisering	Handlingsutrymme, legitimitet, jurisdiktion	Praktikteorier	Jurisdiktion, kulturellt maskineri
Empiriskt material	Utredningar, styrdokument och fackliga policydokument	Semistrukturerad intervju med 12 skolkuratorer	Semistrukturerad intervju med 12 skolkuratorer	Semistrukturerad intervju med 12 skolkuratorer och telefonintervju med 11 lärare
Analysmetod	Begreppshistoria, periodisering	Riktad kvalitativ innehållsanalys, induktiv karaktär	Riktad kvalitativ innehållsanalys, delvis teorigenererande karaktär	Kvalitativ innehållsanalys, deduktiv karaktär

Delstudierna: datainsamling och analys

Delstudie 1 – Historiska policy- och styrdokument

Denna delstudie besvarar avhandlingens första frågeställning om skolkuratorsyrkets framväxt och utveckling. Data utgörs av policy- och styrdokument som lagtexter, offentliga utredningar, lagar med förarbeten, styrdokument, riktlinjer från myndigheter, läroplaner, arbetsbeskrivningar samt fackliga policydokument. Tre historiska nedslag görs: 1945-53, 1969-78 och 2000-2010. Genom att välja avgränsade tidsperioder tydliggörs de centrala förändringar som skett. Valet av tidsperioder motiveras av att de innefattar för yrkesgruppen viktiga händelser, vilket också hänger samman med att det finns mer material att tillgå under dessa perioder. Valet av den första perioden, 1945-53, motiveras av att de första kuratorsbefattningarna i skolan inrättades under 1940-talet. Med anledning av detta diskuterade flera utredningar frågor om behovet av skolkuratorer, tänkbara arbetsuppgifter, lämplig utbildning samt även förhållandet mellan skolhälsovården och skolkurator. Den andra perioden, 1969-78, valdes för att det skedde stora förändringar på skolans område och i synen på sociala problem i samhället. Dessutom hade en akademisering inletts genom att socionomutbildningarna 1964 fått högskolestatus och att socialt arbete i slutet av perioden erkändes som ett akademiskt ämne. Den tredje perioden, 2000-2010, motiveras av att en betydande förändring skedde då skolkuratorsverksamheten blev obligatorisk med en ny skollag 2010. Ett nedslag nära nutid gör det också möjligt att sätta historien i relief mot nutiden. Identifiering av policy- och styrdokument som rör den skolkurativa yrkesgruppen under de aktuella tidperioderna har gjorts i universitetsdatabaserna Album och Libris. Via Sveriges Riksdags, Skolverkets och de båda yrkesförbundens hemsidor har det också gått att hitta lagtexter liksom styr- och policydokument. Ytterligare ett sätt att få tag på dokument har varit att söka i redan insamlade dokumentens referenslistor. Datamaterialet har sammantaget omfattat ett 50-tal dokument, främst statliga offentliga utredningar (SOU), lagtexter, regeringspropositioner och läroplaner. Då datamaterialets omfattning varit hanterbart har det inte varit nödvändigt att utöver urvalet av nedslagsperioderna göra något urval bland de dokument som identifierats.

Innehållet i dokumenten analyseras utifrån jurisdiktionsbegreppet med fokus på arbetsuppgifter och utbildning. Studien har en begreppshistorisk utgångspunkt med ett semasiologiskt perspektiv (Farr, 2004; Koselleck, 2002), det vill säga att det är de historiska innebörderna i en given term

som söks. Detta minskar risken för en anakronistisk framställning – ”historia baklänges” – där dagens situation används som tolkningsram för tidigare perioder. Studien undersöker hur innebörder av yrkestiteln skolkurator har förändrats över tid. De texter som analyseras beskriver skolkuratorernas samtida yrkesverklighet samtidigt som de vanligen har en policyskapande ambition eller presenterar förslag på en önskvärd utveckling. Studien kan därför synliggöra såväl diskursiva förändringar som bidra med inblickar i hur yrkespraktik och organisatoriska förutsättningar förändrats över tid.

Dokumentstudiens design och materialets karaktär innebär vissa begränsningar. Skiljaktigheter mellan olika aktörer tenderar att tonas ner i offentligt utredningsmaterial och läroplaner. Sådana texter måste istället betraktas som resultat av kompromisser. Av detta följer att skeenden och förändringar kan framstå som mer konsensusbetonade än de verkligen varit, något som vi försökt vara medvetna om under tolkningsprocessen.

Delstudierna 2 och 3 – Semistrukturerade intervjuer

Delstudierna två och tre undersöker frågor om skolkuratorers konkreta yrkespraktik, där den ena fokuserar på handlingsutrymme och den andra på vilken typ av kunskap som kuratorer relaterar till. Delstudierna utgår från samma datainsamling men de teoretiska utgångspunkterna och analysverktygen är olika till sin karaktär. I delstudie tre finns även en teorigenererande ambition som saknas i delstudie två.

Det empiriska materialet utgörs av 12 semistrukturerade intervjuer (Bryman, 2006) med skolkuratorer. För att inkluderas i studien skulle personen ha socionomexamen, minst sex månaders erfarenhet av skolkurativt arbete och vid intervjutillfället vara anställd på minst 50 % som skolkurator inom den kommunala grundskolan. Strategin har här varit att eftersträva likhet vad gäller utbildningsbakgrund, arbetsgivare och skolform, faktorer som är relevanta för studiens frågor om kunskapsgrund, organisatorisk kontext och arbetsuppgifter. I syfte att få variation i det empiriska materialet gjordes strategiska urval i två avseenden (Creswell, 2009). I det ena valdes intervjupersonerna ut från tre olika kommuntyper: glesbygds-, mellanstor och storstadskommun. Tanken med detta var att få tag i intervjupersoner med olika erfarenheter av elevhälsans organiserande. Exempelvis är det inte ovanligt att det i en glesbygdskommun bara finns en grundskola med en lokalt organiserad elevhälsa som leds av rektor, medan elevhälsan i medelstora och storstadskommuner kan vara organiserad i enheter utanför skolorna med egen ledningsstruktur.

Spridningen i kommuntyper har också skapat en bredd i lokala socioekonomiska förutsättningar och därmed också i omfattning och karaktär av sociala problem hos elever. Den andra strategiska urvalskomponenten var att uppnå variation i anställningstid som skolkurator och tidigare erfarenhet av annat socialt arbete än det skolkuratoriva.

I realiteten kom ambitionen med det strategiska urvalet att begränsas något på grund av svårigheter att komma i kontakt med och rekrytera intervjupersoner. I mellankommunen träffade jag en stor del av skolkuratorerna vid ett av deras nätverksmöten, där jag själv fick möjlighet att presentera studiens upplägg och syfte. Därefter fick de som var intresserade av att delta i undersökningen anmäla sig till den ansvariga för nätverket. Efter någon vecka fick jag via e-post en lista på sex skolkuratorer som anmält sitt intresse. Jag fick kontakt med fem av dessa via telefon. En av dessa fem visade sig arbeta i en glesbygdskommun och inkluderades därför i den kategorin. Eftersom jag började med att intervjua skolkuratorerna i mellankommunen valde jag samtliga fem som ville delta därifrån och strävade därefter att rekrytera återstående intervjupersoner så att deras egenskaper varierade i förhållande till dessa fem. För att komma i kontakt med skolkuratorer i storstadskommunen kontaktades en tjänsteman inom elevhälsan, med ansvar för ett 60-tal skolkuratorer. Denna skickade ut min förfrågan tillsammans med ett informationsbrev till en del av dessa kuratorer. Tjänstemannen fick via e-post ett antal svar där kuratorerna också lämnade uppgifter angående kriterierna för stratifiering. Därefter valde tjänstemannen ut de fem kuratorer som gav störst variation utifrån de uppställda kriterierna. Skolkuratorerna från glesbygdskommunerna kontaktade jag direkt via telefon. Jag ringde upp en efter en, totalt tre skolkuratorer (den fjärde fick jag från ”mellankommunens” urval) och det visade sig att dessa kompletterade de övriga utifrån de olika kriterierna.

I urvalet till dessa delstudier har jag alltså delvis varit utelämnad åt så kallade grindvakter. Vidare har materialet viss karaktär av självselektion. Emellertid har den eftersträvade spridningen i egenskaper mellan informanter uppnåtts. Det är svårt att se att grindvakterna i detta fall skulle ha intressen att välja ut personer på ett sätt som skulle påverka resultaten på ett systematiskt sätt. Möjligtvis kan de intervjuade kuratorerna – i den utsträckning de aktivt valts ut av rektorer eller tjänstemän – tänkas vara särskilt kompetenta eller positivt inställda till organisationen.

Tabell 3. Beskrivning av intervjuade skolkuratorer.

	Kommuntyp											
	Glesbygdskommun				Mellankommun				Storstadskommun			
Kurator	Dianna (2)	Hanna (6)	Liv (7)	Karl (9)	Erica (3)	Frida (5)	Jenny (8)	Malin (11)	Alice (1)	Pia (4)	Nora (10)	Stina (12)
Ålder (år)	47	31	54	55	51	42	31	51	38	46	31	39
Erfarenhet av annat socialt arbete än skolkurativt (år)	11 ¹	8 ²	1,5 ³	0	0	4,5 ⁴	0	11 ⁵	2 ⁶	0	0	7 ⁷
Erfarenhet av skolkurativt arbete (år)	11	3	30	10	27	12	8	9	2,5	3,5	3,5	8,5

¹) Fältsekreterare, öppenvårdsbehandlare av missbrukare, socialsekreterare, LVU-utredningar

²) Biståndshandledare, socialsekreterare för ensamkommande flyktingbarn

³) Elevassistent

⁴) Fältarbete, behandlare på HVB-hem, socialsekreterare

⁵) Sjukhuskurator, handläggare inom handikappomsorgen

⁶) Socialsekreterare

⁷) Socialsekreterare

Av tabell 3 framgår att respondenternas ålder varierade mellan 31 och 55 år med medelvärdet 43 år. Respondenterna hade i genomsnitt arbetat som skolkuratorer i 10,6 år inom ett intervall från 2,5 till 30 år. Den av kuratorerna som efter examen hade längst erfarenhet av annat socialt arbete än skolkurativt hade arbetat i 11 år.

Fem av respondenterna saknade erfarenhet av annat socialt arbete, medan sju hade erfarenhet av socialt arbete inom socialtjänst, hälso- och sjukvård samt missbruksvård. Nio av tolv arbetade heltid medan de övriga arbetade 75-80 %. Endast en av respondenterna var man, vilket grovt sett motsvarar den faktiska könsfördelningen bland skolkuratorer.

Inför genomförandet av intervjuerna under hösten 2011 fick samtliga skolkuratorer förnyad information kring syftet och genomförandet (Bilaga I). En intervjuguide har använts med följande övergripande teman: arbetsuppgifter, handlingsutrymme, samarbete samt visioner om professionen (Bilaga II). Intervjuerna pågick mellan 1,5 och 4 timmar och ljudet spelades in. Samtalen fungerade bra och samtliga intervjupersoner var angelägna om att få berätta om sitt arbete. Vid ett intervjutillfälle avbröts intervjun efter drygt en timme för att återupptas två dagar senare. Samtliga intervjuer genomfördes på kuratorernas arbetsplats, vilket bidrog till ytterligare insikter i hur deras fysiska arbetsmiljö titt sig. Jag noterade till exempel att de flesta kuratorsmottagningarna var placerade avsides i förhållande till skolans administrativa centrum med skol- och rektorsexpedition och ofta i nära anslutning till skolsköterskans mottagning. På två av skolorna fanns kurator i rummet närmast rektor.

Varje intervju avslutades med att kuratorn fick måla en bild som skulle spegla hur personen såg på den skolkurativa rollen. Därefter diskuterade vi bilden. Bilderna har inte använts systematiskt i någon av delstudierna, men har ändå haft en viss betydelse då de lett till nya infallsvinklar i kuratorernas berättelser och dessutom givit vissa analytiska uppslag om deras olika förhållningssätt till värdorganisationen och lärarna.

Intervjuerna har transkriberats ordagrant och tystnader, pauser, känslouttryck och dylikt har noterats. För att öka läsbarheten har de citat som återges i delstudierna två, tre och fyra i viss mån omformulerats från tal- till skriftspråk. Även om analysen redovisas som en separat del i en forskningsrapport pågår analysarbetet genom hela forskningsprocessen från det första intervjutillfället fram till den färdiga rapporten. Det relativt tidsödande arbetet att transkribera har erbjudit goda möjligheter till både metodologisk och analytisk reflektion. Eftersom intervjuerna skrevs ut fortlöpande har det också varit möjligt att utveckla intervjutekniken inför kommande intervjuer, inte minst genom att uppmärksamma hur följdfrågor kan ställas.

I delstudierna två och tre har en kvalitativ innehållsanalys (Kvale, 1997; Miles & Huberman, 1994) använts. Denna är lämpad för att identifiera, koda samt kategorisera grundläggande mönster eller teman i det

empiriska materialet.

Den kvalitativa innehållsanalysen finns i flera olika varianter och ansatsen kan vara både induktiv och deduktiv. I denna avhandling har det handlat om riktad innehållsanalys som kännetecknas av en strukturerad process där den inledande kodningen utgår från teorier eller tidigare forskning (Hsieh & Shannon, 2005:1 281). Inledningsvis gjordes flera noggranna genomläsningar av samtliga intervjutexter och därefter har relevanta delar av intervjutexten sorterats utifrån innehållets relevans i förhållande till respektive delstudies syfte och teoretiska begrepp. De citat som redovisats har valts utifrån hur väl de sammanfattar kärnan i det som flera av kuratorerna på olika sätt beskriver i intervjuerna (Kvale, 1997). Jag vill betona att detta förfaringssätt kan ge läsaren begränsad tillgång till den fulla variationen i det insamlade materialet, vilket kan ge en bild av att samstämmigheten bland skolkuratorerna kring det undersökta fenomenet är större än den egentligen är.

För analysen av delstudie två utvecklades ett kodningsschema utifrån de teoretiska begreppen formellt och informellt handlingsutrymme. I arbetet med att fånga handlingsutrymmet har den analytiska strategin varit att leta efter gränser för handlingsutrymmet i skolkuratorers tal om sin yrkesutövning. Ur analysen strukturerades talet om gränser i fyra kategorier, ”Lagar och regleringar”, ”Organisering och resurser”, ”Chefer”, samt ”Andra yrkesgrupper”.

I delstudie tre gällde analysen hur skolkuratorer tillämpar teorier i socialt arbete i sitt praktiska arbete. Analysen kom att pendla mellan deduktiva och induktiva inslag där ett analysverktyg utvecklades. I en deduktiv anda försökte vi initialt analysera materialet utifrån Paynes (2008) typologi av 11 perspektiv i socialt arbete. Dessa visade sig svåra att operationalisera och tillämpa på empirin. I stället prövade vi då Healys (2005) typologi av fem praktikteorier för socialt arbete. Denna visade sig fruktbar att använda efter vissa anpassningar och eliminerande av en av kategorierna (postmodernt perspektiv) som vi inte kunde operationalisera på ett meningsfullt sätt. Typologin kom slutligen att bestå av fyra praktikteorier: uppgiftscentrerat, systemteoretiskt, empowerment och antiförtryckande. I analysens avslutande skede användes dessa som spårhundsbegrepp (sensitizing concepts) för att fånga skolkuratorernas kunskapsanvändning (Blumer, 1954). Som konkret stöd i analysarbetet användes ett kodschema som för varje praktikteori innefattade en definition, kännetecknande nyckelord samt typiska tekniker:

Tabell 4. Kodschema för teorier i socialt arbete.

Theory	Definition	Buzzwords	Techniques
Task centred	Structured approach with focus on solving the individual's "problem in living", time-limited interventions. Is eclectic in method use.	Focused, small achievements, "Here and Now", contract	• Providing structure • Understanding and establishing the context of intervention • Defining target problems by "starting where the client is at" • Clarifying responsibilities and expectations • Systematic approach to practice evaluation
Systems theory	The 'person-in-environment' perspective deals with transaction within and across systems (family, school, Social services, peers etc.) adaption between person and their environment.	Psychosocial perspective, complexity, life stressors, 'resource brokering', advocacy, lobbying, positioning, coalition-building	• Identifying life stressors in the environment • Promoting change at group, organizational and local community levels • Enhancing and strengthening the service users adaptive capacities • Influencing organizational practices
Strength	Concentrates on enabling individuals and communities to articulate and work towards their hopes for the future rather than seeking to remedy the problems of the past or even the present.	Solution-focused practice, hope, optimistic attitude, listening, no labels, respect, self-determination, network,	• Depersonalizing the problems • Looking out for signs of capacity and resourcefulness • Eliciting assets of the individual, including personal capacities and resources embedded in his/her social networks to develop the capacity for self-help
Anti-oppressive	Social workers must recognize multiple forms of oppression and that they themselves contribute to the oppression. In anti-oppressive theory oppression arises from unequal power across social divisions and social workers should be constantly alert to the social divisions affecting service users' lives.	Ageism, sexism, patriarchy, imperialism, capitalism, racism, unjust social structures, social divisions, minimal intervention, prevention, advocacy	• Focusing on early intervention and prevention • Making the service user aware of the social workers statutory responsibilities and the organisational constraints • Maintaining a critical stance towards practice • Reflecting on how the language one uses in assessment is shaped by dominant ideologies that conveying and sustaining oppressive power relations • Supporting consciousness raising processes that enable service users to understand how structural and cultural injustice shape their experiences of oppression and that they are not alone in their experience of powerlessness

Delstudie 4 – Strukturerade telefonintervjuer och semistrukturerade intervjuer

Delstudie fyra behandlar avhandlingens fjärde forskningsfråga kring den skolkuratoriva yrkesrollen. Syftet var här att ta reda på hur lärare och skolkuratorer uppfattar det gemensamma arbetet för elevers välmående. I studien jämförs lärares beskrivningar med relevanta delar ur de intervjuer som varit underlag för delstudierna två och tre.

För att inkluderas i studien skulle en lärare undervisa elever i årskurs 6-9 och ha några års erfarenhet inom yrket. De fick inte vara specialpedagoger på grund av dessas speciella roll i förhållande till elevhälsan. Tanken bakom inkluderingskriterierna var att lärare som undervisade på högstadiet hade mer frekvent kontakt med skolkurator än de som arbetade i de lägre stadierna. Lärare valdes ut strategiskt (jfr Creswell, 2009) från samma tre kommuntyper som för de tidigare intervjuerna med skolkuratorer: glesbygds-, mellan- och storstadskommun. En ambition var att intervjua lärare på samma skolor som de intervjuade kuratorerna, något som dock bara var möjligt i en kommun. Tanken var också att intervjua minst 12 respondenter men en av lärarna fick jag aldrig tag på trots upprepade försök och påtryckningar från rektor.

För att få tag på lärare kontaktades rektorer ansvariga för årskurserna 6-9 jämt fördelade mellan de olika kommuntyperna. Det var svårt att få tag på rektorer och ännu svårare att få deras tillåtelse att intervjua lärarpersonalen. På vissa skolor gavs möjlighet att kontakta lärare direkt medan det på andra skolor inte fanns någon möjlighet att som utomstående komma i kontakt med lärarpersonal via e-post eller telefon. Eftersom mina försök att kontakta lärare direkt via e-post och telefon misslyckades valde jag i stället att gå genom rektorerna för att därigenom skapa legitimitet för min studie. De ombads att välja ut lärare enligt de ovan beskrivna kriterierna. Förfrågningarna gjordes under senare delen av våren vilket visade sig vara olägligt främst på grund av en ökad arbetsbelastning i samband med grundskolans nationella prov.

Undersökningen genomfördes under tiden mars-juni 2014. Intervjufrågorna tog sin utgångspunkt i de resultat och hypoteser som vuxit fram under analysarbetet med de tre tidigare delstudierna och fokuserar på jurisdiktion och gränsdragningsarbetet mellan de båda professionerna. Intervjuguiden innehöll 16 frågor med utgångspunkt i tre olika teman: gränsdragnings-, yrkesutövning och yrkeskunskaper (Bilaga

IV). Merparten av intervjuerna genomfördes efter skolavslutningen, då lärarnas arbetsbelastning var lägre. Eftersom intervjupersonerna arbetade på olika platser i landet och behövde intervjuas under en kort tidsperiod genomfördes intervjuerna över telefon. De intervjuade lärarna fick före intervjun skriftlig information om genomförandet och intervjufrågorna (Bilaga III). Under intervjuerna var lärarna tillmötesgående och föreföll intresserade av frågorna. Intervjuerna tog mellan 30 och 60 minuter och spelades in och transkriberades i sin helhet. Under en av intervjuerna fungerade inte inspelningen. Jag kunde dock rekonstruera mycket av det som sades genom att i direkt anslutning till telefonintervjun anteckna det jag kom ihåg.

Respondenterna var mellan 36 och 64 år gamla med ett medelvärde på 47 år. Nio av elva arbetade heltid och de två återstående arbetade 70 respektive 80 %. De hade i genomsnitt arbetat som lärare i 21,8 år inom ett intervall från 8 till 40 år. Samtliga respondenter hade lärarbehörighet och undervisade i olikartade ämnen som språk, matematik, no-ämnen, idrott och slöjd. Andelen manliga lärare är inte representativt då urvalet bara innehåller en manlig intervjuperson.

Data analyserades med en riktad kvalitativ innehållsanalys med deduktiv ansats (Miles & Huberman, 1994; Hsieh & Shannon, 2005:1281), där utgångspunkt låg i Abbotts (1988) begrepp om jurisdiktion och kulturell maskineri. Mer konkret har de sex typer av överenskommelser kring jurisdiktion som Abbott beskriver (full, underordnad, delad, rådgivande, intellektuell och klientdifferentiering) väglett analysarbetet, tillsammans med de för det kulturella maskineriet centrala komponenterna diagnos, slutledning och behandling. I ett första steg sorterades och bearbetades intervjumaterialet från telefonintervjuerna med lärarna tillsammans med relevanta delar ur de tidigare gjorda intervjuerna med skolkuratorer. I nästa steg gjordes jämförelser utifrån svaren på de gemensamma frågorna i de båda intervjuundersökningarna. De gemensamma frågorna handlade dels om behovet av den skolkurativa kompetensen, dels om konkurrerande uppfattningar kring insatser och resultat av insatser.

I analysen har det varit nödvändigt att beakta att intervjuerna varit av något olika karaktär. Lärarintervjuerna var mer styrda av resultatet från de tidigare genomförda delstudierna, medan intervjuerna med skolkuratorer varit mer explorativa till sin karaktär. Ytterligare en skillnad mellan de båda intervjuformerna är att de med skolkuratorerna genomfördes på plats, vilket gjorde det möjligt att läsa av kroppsspråk, sinnesstämningar och eventuella störningar i rummet (besök,

telefonsamtal). Betydelsen av att jag delar utbildningsbakgrund med skolkuratorerna men inte med lärarna kan ha inverkat på vilka svar jag fick och i någon mån hur jag tolkat dessa. Delvis har detta kompenseras av att medförfattaren till delstudien är utbildad lärare.

Närhet och distans till studieobjekt

Vid genomförandet av kvalitativa studier är frågan om närhet och distans till studieobjektet viktig att beakta. Forskaren är både ett redskap och en medskapare till den kunskap som genererats. Därför blir det relevant att reflektera över vilken förförståelse som jag som forskare burit med mig in i avhandlingsarbetet och hur denna förståelse på olika sätt påverkat forskningsprocessen (Ödman, 1994). Inom den samhällsvetenskapliga forskningen diskuteras för- och nackdelar med olika grad av förtrogenhet med studieobjektet och konsekvenserna av hur detta påverkar kvaliteten på forskningen (se t ex Ely, 1993; Solberg, 1996). En risk är att den analytiska processen präglas av en snedvriden subjektivitet (Kvale, 1997:191). Det innebär att forskaren lägger märke till det som stöder den egna uppfattningen, tolkar selektivt och lyfter fram citat som rättfärdigar de egna slutsatserna. På motsvarande sätt ignoreras sådant som pekar i en annan riktning. För att i möjligaste mån undvika detta och uppnå transparens bör analysarbetet beskrivas på ett noggrant och utförligt sätt (Ritchie & Lewis, 2012:211). Vidare kan forskartriangulering genom handledning och samförfattande bidra till forskarens potentiellt riskabla subjektivitet utmanas i och med att flera uttolkare engageras i analysarbetet (Kvale, 1997).

Ambitionen har varit att på sådana sätt minimera risken för tendentiösa tolkningar, i och med att min relation till studieobjektet och fältet måste beskrivas som nära. Jag tog socionomexamen 1981 och har flera års erfarenhet av arbete inom den kommunala socialtjänsten och flyktingmottagande. Därutöver har jag 10 års arbete bakom mig som skolledare och studie-och yrkesvägledare inom grundskolan och Komvux. Under min tid inom grundskolan fungerade jag även som bollplank för den skolsköterska som också hade skolkuratorsuppdraget. På det viset fick jag under flera års tid en inblick i både skolkurativa arbetsuppgifter och hur skolpersonal relaterade till det skolkurativa uppdraget.

Hur har då denna närhet till studieobjektet och fältet påverkat mitt avhandlingsarbete? I mina kontakter med företrädare på fältet och vid insamlandet av data anser jag att min förtrogenhet har varit en tillgång.

Det har varit lätt att få kontakt, skapa förtroende och intresse för mina forskningsfrågor. Dessutom har det hjälpt mig att ställa relevanta följdfrågor. En analytisk fördel har varit att jag har haft en god kännedom om den allmänna kontext i vilken kuratorerna arbetar. Däremot har närheten till viss del varit en nackdel i analysarbetet då jag haft en benägenhet att ta ställning för skolkuratorerna. Samtidigt har det ibland varit svårt att främmandegöra det empiriska materialet, hålla distans och upprätthålla en analytisk skärpa. Mina handledare uppmärksammade mig tidigt på detta och under arbetet med studien har min medvetenhet ökat och det har blivit lättare att inta en mer balanserad och öppen position till studieobjektet. Att en av dem arbetat som högstadielärare medan den andra saknar professionell erfarenhet i skolan har inneburit att olika perspektiv brutits mot varandra på ett fruktbart sätt i diskussioner om analys, inte minst har detta varit betydelsefullt för de samförfattade artiklarna.

Etiska överväganden

I avhandlingsarbetet har jag följt Vetenskapsrådets (2002) principer för etik inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. I syfte att skydda individen ställs där fyra allmänna huvudkrav på forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet innebär att deltagarna ska informeras om studiens övergripande syfte, om hur undersökningen är upplagd och om vilka konsekvenser ett eventuellt deltagande kan få för deltagaren. Samtyckeskravet innebär att deltagande är helt frivilligt och att deltagaren har rätt att när som helst dra sig ur. Som tidigare nämnts fick jag av kontaktpersoner namn och kontaktuppgifter på både skolkuratorer och lärare. Utifrån dessa uppgifter kontaktade jag skolkuratorer och lärare för att informera om syftet med studien, vad ett deltagande skulle innebära, att det var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Även om jag bedömer risken att intervjupersoner deltagit till följd av att de känt press från överordnade som mycket liten, kan den möjligheten inte uteslutas helt. Jag skickade även ut skriftlig information till både skolkuratorer och lärare kring detta (Bilaga I, III). Med konfidentialitetskravet menas att uppgifter som kan leda till att undersökningspersoner identifieras inte ska publiceras. Jag har på olika sätt försökt att säkerställa att det inte går att identifiera respondenterna i avhandlingen. Till exempel är namnen på skolkuratorer och lärare fingerade. Vidare anges inte namn på skolor och platser som går att koppla till respondenterna. Två av delstudierna är skrivna på engelska

vilket inneburit att citat än mindre kan knytas till respondenterna eftersom personliga och dialektala uttryck inte framträder på samma tydliga sätt. Min bedömning är att avhandlingsprojektet innehåller få inslag av etiska problem, då det handlar om att ställa frågor till professionella om deras arbetsutövning. Då studien inte innehåller känsliga personuppgifter enligt Etikprovningsslagen har den heller inte prövats i etikprovsnämnd.

Kapitel fem: Delstudiernas resultat i korthet

Delstudie 1: Skolkuratorsyrkets framväxt och utveckling i Sverige

Isaksson, C. & Larsson, A. (2012). Skolkuratorsyrkets framväxt och utveckling i Sverige. *Socionomens forsknings supplement*, 32(6), 24-33.

Den första delstudien har som syfte att ge en bild av skolkuratorsyrkets historiska utveckling i Sverige med särskilt avseende på dels utbildning, det vill säga den teoretiska kunskapsbasen, dels arbetsuppgifter. I artikeln presenteras först skolkuratorers arbetsuppgifter och utbildning under de tre tidsperioderna 1945-1953, 1969-1978 och 2000-2010. Därefter jämförs de tre perioderna och ett antal förändringar lyfts fram och analyseras i termer av jurisdiktion. Det empiriska materialet består av dokument, främst statliga utredningar, läroplaner samt fackliga policydokument. Artikeln har en begreppshistorisk utgångspunkt med ett semasiologiskt perspektiv.

Analysen visar att när det gäller arbetsuppgifter syns både kontinuitet och stora förändringar. Arbete med elever och mellan elever, föräldrar, skola och sociala myndigheter har under samtliga perioder utgjort en central uppgift, liksom information om samhällets olika sociala resurser. Under det vi benämnt *initieringsperioden* (1945-1953) fanns en tydlig skillnad i arbetsuppgifter mellan kuratorer i folkskolan och de som arbetade vid läroverken. I folkskolan var huvuduppgiften att fungera som en förmedlande länk mellan skolan och barnavårdsnämnden. Kuratorn skulle följa skolbarn med särskilda behov, göra hembesök och bistå med råd och anvisningar om barnets fostran, fritidssysselsättning, framtida studier och yrken, samt även följa berörda barn efter folkskoletidens slut. För kuratorer vid läroverken var istället yrkes- och studieval den mest centrala uppgiften. *Omorienteringsperioden* (1969-1978) kännetecknades framförallt av att den förebyggande elevvården lyfts fram. Kuratorerna skulle medverka vid skolplanering, placering av barn, och vid samråd mellan elev, föräldrar och skolpersonal. De medverkade också i undervisning om samlevnad, mobbning och missbruk. Därutöver skulle skolkuratorerna informera om fritidssysselsättning, elevinflytande, liksom situationen för elever med invandrarbakgrund eller funktionshinder. Under *konsolideringsperioden* (2000-2010) beskrivs ofta uppgifter för elevhälsans uppgifter som helhet utan att ange någon rollfördelning, varför det är svårt att urskilja kuratorns specifika uppgifter. De

skolkurativa arbetsuppgifterna beskrivs nu bara i en mening: skolkuratorer arbetar med stödsamtal, rådgivning, psykosocial behandling med elever och föräldrar samt med handledning och konsultation för lärare (SOU 2000:19:216). En stor förändring är att studie- och yrkesorientering, som initialt var helt central och ett huvudskäl till att kuratorer infördes i skolan, inte längre finns med bland de skolkurativa arbetsuppgifterna. Istället har de informerande och samordnande uppgifterna blivit allt mer omfattande, liksom det elevnära psykosociala behandlingsarbetet. Under den senaste perioden framträder också uppgiften att bistå med rådgivning till lärare.

Vad gäller utbildning visar analysen att man under den tidigaste perioden diskuterade olika tänkbara kunskapsbaser: pedagogisk, psykologisk och social. Kuratorns uppgifter föreföll kunna utföras av nära nog vem som helst med passande intresse och yrkeserfarenhet. Från 1960-talet framstår det som alltmer självklart att skolkuratoren i normalfallet ska vara en socionom, vilken förutsätts ha en specifik, någorlunda unik kompetens och kunskapsbas. De krav på specifik påbyggnadsutbildning eller fortbildning för skolkuratorer utöver den generella socionomutbildningen som rests av vissa aktörer har inte realiserats.

En övergripande slutsats är att skolkuratorerna från början hade en svagare och otydligare jurisdiktion jämfört med idag. I förhållande till andra yrkesgrupper har skolkuratorernas jurisdiktion stärkts över tid. Under perioden 1945-1953 framstår kuratorns uppgifter som en slags restprodukt när andra yrkesgrupper lagt beslag på sina specifika kompetensområden. Vidare har skolkuratoren idag fått en rådgivande jurisdiktion i och med uppgiften att ge konsultation till lärare. Även om skollagen först 2010 slog fast att skolkuratorer är ett obligatoriskt inslag i elevhälsan har yrkesgruppen från och med åtminstone 1960-talet varit en självskriven yrkeskategori. Den jurisdiktion som detta innebär på ett praktiskt och organisatoriskt plan motsvaras emellertid inte direkt av en inomvetenskaplig utveckling eftersom varken akademisk utbildning eller forskning i särskilt stor utsträckning belyst skolkuratorers verksamhet.

Delstudie 2: Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion

Isaksson, C. (2014). Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 21(1) 47-66.

I delstudie två är syftet att analysera och diskutera skolkuratorers handlingsutrymme. Det empiriska materialet består av semistrukturerade intervjuer med 12 skolkuratorer. Materialet analyseras med avseende på formellt och informellt handlingsutrymme, liksom individuella, relationella och organisatoriska aspekter av handlingsutrymme. Detta knyts sedan till de professionsteoretiska begreppen legitimitet och jurisdiktion. Genom ett fokus på gränser för skolkuratorernas yrkesutövning har handlingsutrymmet kunnat urskiljas ur den komplexa empirin.

Analysen av det formella handlingsutrymmet visar att på den organisatoriska nivån anges ramarna för det skolkuratativa arbetet nästan uteslutande genom formella dokument, primärt arbetsbeskrivningar. Då arbetets innehåll definieras vagt i dessa har skolkuratorerna ett påfallande stort formellt handlingsutrymme. De uttrycker samtidigt att de i relation till annan skolpersonal är beroende av tydliga arbetsbeskrivningar eller stöd från rektor. Inte minst framhåller de rektors synsätt och agerande som centralt för deras legitimitet och handlingsutrymme. Många är också missnöjda med att deras arbete inte följs upp eller utvärderas av organisationen, vilket antyder att det stora formella handlingsutrymmet inte alltid upplevs som något positivt.

De flesta skolkuratorerna upplever att deras handlingsutrymme begränsas informellt och att detta främst sker i samarbetet med lärare. I förhållande till lärargruppen beskriver skolkuratorer att det finns konkurrerande uppfattningar som rör elevers behov, lämpliga insatser och förväntade resultat, detta till skillnad från samarbetet med elevhälsans yrkesgrupper som beskrivs som positivt och en motkraft till den dominerande pedagogiskt präglade skollogiken. Ett annat fynd är att skolkuratorerna uppger att de ägnar minst lika mycket tid åt att handleda och ge konsultationer till lärare som att arbeta direkt med elever. Detta arbete benämner kuratorerna som "bollande". De tycks därmed tona ner det faktum att de i sitt arbete i vissa lägen har en rådgivande jurisdiktion i relation till lärare. En tolkning är att denna omskrivning kan ses som en implicit överenskommelse för att undvika konflikter kring över- och underordning.

Det tycks finnas olika uppfattningar om det skolkuratativa uppdraget bland lagstiftare, lärare, rektorer och kuratorer. Hos skolkuratorerna själva går två synsätt att urskilja. Det ena är ett *integrerat och inkluderande synsätt*, där det skolkuratativa uppdraget tar sin utgångspunkt i de organisatoriska förutsättningarna i skolan som innefattar hela verksamheten, personal

som elever. Det andra är *ett segregerat och exkluderande synsätt* där uppdraget uppfattas som fristående från skolorganisationen och med ett starkt fokus på eleven. Dessa båda synsätt kan tolkas i termer av antingen ett sammanhållande eller ett särskiljande gränsarbete.

Det tycks även finnas olika sätt att styra och organisera elevhälsan och dessutom olika uppfattningar om hur det bäst ska göras vilket påverkar legitimiteten för det skolkuratoriva arbetet. Organiseringen av en fristående elevhälsa positionerar det skolkuratoriva uppdraget utanför skolan och kuratorn som en expert som arbetar på uppdrag av rektor, det vill säga ett från skolan mer segregerat och elevcentrerat uppdrag. Då elevhälsan är organiserad inom skolan och kuratorn i stället är underställd en rektor tycks detta leda till en utveckling av ett mer inkluderande och organisationscentrerat skolkuratorsuppdrag, fortfarande med eleven i centrum.

En sammanfattande slutsats är att skolkuratorer kan påverka sitt handlingsutrymme genom gränsarbete och att de för detta arbete upplever sig vara beroende av legitimitetsskapande resurser i form av tydliga arbetsbeskrivningar och att rektor eller närmaste chef ger legitimitet åt deras arbete.

Delstudie 3: Looking for ‘Social Work’ in School Social Work

Isaksson, C. & Sjöström, S. (in press). Looking for ‘Social Work’ in School Social Work. *European Journal of Social Work*.

Delstudie tre har som övergripande syfte att undersöka dels vilka specifika metoder och tekniker som skolkuratorer använder, dels hur praktikteorier i socialt arbete tillämpas och manifesteras i det skolkuratoriva arbetet. En central frågeställning är också hur kuratorerna förhåller sig till idén om evidensbaserad praktik. Det empiriska materialet består av samma semistrukturerade intervjuer med 12 skolkuratorer som användes i delstudie två. Dessa analyseras med riktad innehållsanalys där kuratorernas berättelser om sitt arbete knyts till en typologi av fyra praktikteorier: uppgiftscentrerat, systemteoretiskt, empowerment och anti-förtryckande.

Analysen av den första forskningsfrågan visar att det i intervjutexterna gick att identifiera ett 10-tal specifika namngivna metoder, där ett flertal återkom i flera av intervjuerna. Endast ett fåtal av metoderna var forskningsbaserade och knappt någon skulle kunna betraktas som uttryck för evidensbaserad praktik. Skolkuratorerna visade sig ha en både

ambivalent och pragmatisk inställning till manualbaserade metoder. De beskrev en vilja att svara upp mot organisationens krav på att bedriva en evidensbaserad praktik samtidigt som de upplevde de manualbaserade metoderna som alltför tidskrävande. Flera av de intervjuade beskrev hur de på olika sätt anpassade och modifierade användandet av dessa metoder till de lokala förutsättningarna. Till exempel kunde vissa steg i en manual hoppas över och metoder som enligt manualen var avsedda för grupper applicerades på enskilda elever och vice versa.

Analysarbetet med den andra forskningsfrågan, att undersöka i vilken utsträckning de fyra olika praktikteorierna kunde identifieras i kuratorernas berättelser om sitt arbete, visade sig fruktbart då dessa framträdde med stor tydlighet i intervjumaterialet. Detta trots att skolkuratorerna under intervjuerna haft svårt att på ett någorlunda tydligt sätt formulera innehållet i den specifika skolkuratoriva kompetens som de bidrog med i elevhälsoarbetet. Det *uppgiftscentrerade förhållningssättet* framträdde i beskrivningar av arbetet med enskilda elever och kännetecknades av ett antal strukturerade och tidsbegränsade träffar med utgångspunkt i elevens syn på problemet och med fokus på små framsteg. Ytterligare kännetecken för perspektivet som kunde urskiljas i materialet var en hög grad av förståelse för den organisatoriska kontexten, tydlighet vad gäller ansvar och förväntningar i relation till klienten, och till sist också att arbetet utvärderades. Det *systemteoretiska perspektivet* framstod som det mest centrala i skolkuratorernas berättelser. Det framträder i hur de betonade en helhetssyn på elevens livssituation och vikten av samarbete med föräldrar, sociala nätverk och professionella grupper både i och utanför skolan. De talar vidare om värdet av att allokera resurser till eleven, att stödja förändring och påverka den organisatoriska praktiken. *Empowerment-perspektivet* kom fram i beskrivningar där kuratorerna betonar kvaliteter som att ha en positiv attityd, inge hopp, vara uppmuntrande, visa respekt samt att undvika att etikettera människor. Här handlar det om att inte beröva eleverna deras personlighet och individualitet. Det *anti-förtryckande perspektivet* är inte framträdande i den meningen att kuratorerna i någon högre utsträckning problematiserar sin egen roll i systemet. Däremot betonar samtliga att de sätter den enskilda eleven i centrum. De positionerar sig närmast i opposition i förhållande till skolpersonal och skolan som organisation. De ser sig också gärna i rollen som advokat som försvarar eleven mot annan personal på skolan, till exempel när de upplever att det finns en övertro på neuropsykiatrisk diagnostik. Kännetecknande för perspektivet och det skolkuratoriva arbetet är också att det finns ett fokus på tidiga

interventioner och förebyggande arbete.

Den distansering i förhållande till skolpersonal och skolan som organisation som förekommer innebär en potentiell risk för konflikter. Trots det innehåller intervjuerna knappast någon berättelse om uttalade konflikter.

Utöver artikelns empiriska syfte har ett analysverktyg utvecklats för att kunna analysera den skolkuratoriva praktiken i termer av praktikteorier i socialt arbete. Med hjälp av detta analysverktyg har det gått att skilja mellan olika förhållningssätt som beskrivits i intervjuerna samtidigt som det varit möjligt att koppla de olika teorierna till stora delar av det empiriska materialet.

En sammanfattande slutsats är att skolkuratorers beskrivningar kan förstås i termer av de fyra praktikteorier som representerar olika centrala aspekter i det sociala arbetets praktik. Detta innebär att skolkuratorers arbete kan sägas vara baserat på en robust teoretisk kunskapsgrund trots kuratorernas bristande förmåga att begreppsliggöra sitt arbete och trots de mångfasetterade begränsningar och behov som finns i skolkontexten. Detta är något som i viss grad står i strid mot Abbots (1988: 80-85) tes att det sociala arbetets praktik primärt formas av den organisatoriska kontexten snarare än av en ämnesspecifik bas.

Delstudie 4: Jurisdiction in School Social Workers' and Teachers' Work for Pupils' Well-Being

Isaksson, C. & Larsson A. (under review). Jurisdiction in School Social Workers' and Teachers' Work for Pupils' Well-Being. *Education Inquiry*.

I delstudie fyra är det övergripande syftet att med hjälp av Abbots professionsteori analysera mötet mellan lärares och skolkuratorers arbete för elevers välmående. Fokus läggs vid aktörernas beskrivningar av dels behovet av den skolkuratoriva kompetensen, dels elevproblem och insatser. Studien har en komplementär design där telefonintervjuer med 11 lärare genomfördes mot bakgrund av de semistrukturerade intervjuer med 12 skolkuratorer som tidigare analyserats i delstudierna två och tre. Analysmetoden kan karaktäriseras som kvalitativ innehållsanalys med deduktiv ansats, och materialet har framför allt strukturerats utifrån Abbots professionsteoretiska begrepp om jurisdiktion och kulturell maskineri.

Analysen visar att på en allmän nivå möts lärare och kuratorer i uppfattningen att kuratorsfunktionen behövs i skolan. På denna nivå beskrivs behovet av skolkuratorn på ett likartat sätt och det finns således en allmän legitimitet för kuratorsfunktionen i skolan. Däremot framträder det spänningar i de olika yrkesgruppernas mer konkreta resonemang om den professionella praktiken. Här tycks lärare se skolkuratorn som en instans att lämna över besvärliga elevärenden till, för att själva kunna fokusera på den egna undervisningen. För flera av lärarna tycks denna kuratorsfunktion ganska självklar, medan kuratorerna förfaller vara omedvetna om eller motståndare till den. Spänningarna beskrivs även av lärare i termer av att skolkurators bedömningar inte i tillräckligt stor utsträckning tar hänsyn till skolans pedagogiska uppdrag. Skolkuratorerna å sin sida framhäver att lärare tenderar att se elevers problem som fristående från skolkontexten. I studien framträder ytterligare en bild av skolkuratorn som en kritisk förändringsagent som ifrågasätter skolans institutionaliserade inriktning på lärande och i stället lyfter fram elevens välmående och lärarens betydelse för detta.

Analysen visar att de båda yrkesgrupperna försöker komma fram till olika typer av implicita överenskommelser kring jurisdiktion för att hantera spänningar och få jobbet gjort. Även om det inte på de legala eller publika arenorna finns någon reglerad över- och underordning mellan lärare och skolkuratorer liknande den mellan läkare och sjuksköterskor, tycks lärarna ha ett företräde på arbetsplatsarenan att initialt fastslå vad som är ett elevproblem av social art. Detta tolkas som ett exempel på en arbetsplatsanpassning (workplace assimilation) där skolkurators jurisdiktion blivit underordnad lärares. Samtidigt går och att tolka som ett uttryck för att lärare som ansvarig för kärnverksamheten till viss del är beroende av skolkurativa insatser för att kunna fullgöra sitt arbete. Något som kan relateras till så kallad ”delning”. Ytterligare ett exempel på arbetsplatsanpassning gäller den rådgivande jurisdiktion kuratorer har i förhållande till lärare i form av handledning. Denna typ av jurisdiktion finns reglerad på den legala arenan i skollagens förarbeten men manifesteras också på den publika arenan i yrkesförbundens policys för skolkuratorer. På arbetsplatsnivå tycks denna formellt definierade handledning omförhandlas till något informellt när både lärare och skolkuratorer benämner detta som ”tips och råd” och ”bollande”. Denna typ av överenskommelse är gynnsam för samarbetet eftersom de tonar ner skillnader i status och kunskap och på så sätt avdramatiserar lärarnas tillfälliga underordning i dessa situationer.

Till sist kan ett slags klientdifferentiering urskiljas där lärare och skolkuratorer delar upp olika typer av elever mellan sig. Elever med problem av social art tas omhand av skolkuratorer medan övriga elever faller under lärares ansvar. Denna överenskommelse om klientdifferentiering skulle emellertid inte uppstå om skolkuratorer och lärare arbetade med samma elever, det vill säga om skolkurator i huvudsak arbetade med förebyggande och hälsofrämjande insatser riktade till samtliga elever.

Analysen visar sammantaget att det finns en ambition att skapa och upprätthålla gränser mellan lärares och skolkuratorers jurisdiktion, men också en strävan att lösa problem i praktiken genom en arbetsplatsanpassning som innebär en uppluckring av gränserna. Resultatet av studien visar att närliggande professioner inte nödvändigtvis strävar efter att utöka sin jurisdiktion utan i stället skyddar gränserna kring sina arbetsområden och till och med aktivt försöker att avhända sig visst arbete. Resultatet komplicerar i viss utsträckning Abbots antagande om närliggande professioners strävan att utöka sin jurisdiktion.

Kapitel sex: Slutdiskussion

Avhandlingens övergripande syfte har varit att skapa kunskap om den skolkuratoriva yrkesrollen utifrån ett professionsperspektiv med särskilt fokus på legitimitet, jurisdiktion och handlingsutrymme. De fyra forskningsfrågorna var riktade mot varsin delstudie och har besvarats i de fyra artiklarna. Inledningsvis vill jag lyfta fram tre övergripande resultat som framträder i den sammantagna bilden från dessa.

Övergripande resultat

Ett första övergripande resultat är att *skolkuratorer har en specifik teknologi*. Enligt Hasenfeld (1983:124 -137) karaktäriseras människobehandlande teknologier av specifika komponenter som kunskapsgrund, samarbete med andra professionella, interaktion med klienten, klientbiografi, samt klientkontroll. Avhandlingen har identifierat specifika beståndsdelar rörande framför allt de två förstnämnda komponenterna. Även om det är påtagligt svårt för kuratorerna att beskriva sin praktik i teoretiska termer och med ett professionellt språk har studien visat att deras arbete faktiskt kan beskrivas i termer av en särskild teknologi att döma av hur de resonerar om elever, skolverksamheten och sina egna insatser. För det första kan fyra vedertagna praktikteorier inom socialt arbete fångas i skolkuratorernas egna berättelser - uppgiftscentrerat arbete, systemteoretiskt förhållningssätt, empowerment samt anti-förtryckande förhållningssätt (Healy, 2005; Payne, 2008). Särskilt tydligt framträder en systemteoretisk praktikteori, främst i kuratorernas tal om helhetsperspektiv, vilket ibland kommer i konflikt med mer individualiserande perspektiv som dominerar skolans kärnverksamhet. Begreppet helhetssyn används som förklaring till varför det skolkuratoriva arbetet behövs, och kuratorerna och lärarna framstår som ense om att helhetssynen är något unikt i det skolkuratoriva arbetet. Även det informella ”bollande” där skolkuratorer dels ger lärare råd, dels ger emotionellt stöd kan betraktas som en aspekt av skolkuratorers teknologi, ett slags verksamhetsanpassad konsultationsmetodik. Detta övergripande resultat motsäger tidigare forskning som har hävdat att skolkuratorer saknar en egen teknologi (Backlund, 2007). Dessa tidigare forskningsrön är delvis rimliga utifrån att kuratorerna själva sällan lyckas sätta ord på sin teknologi, ett fynd som även rapporterats för andra socialarbetare (se t ex. Carew, 1979; Healy, 2005; Olson & Ljunghill, 1997; Nordlander, 2006, Trevithick, 2000). Men om man som jag har analyserat kuratorernas tal mer ingående

framträder en urskiljbar och någorlunda tydlig teknologi i enlighet med det som beskrivits ovan.

Med sin grund i empowerment och det antiförtryckande perspektivet skulle skolkuratorer kunna inta en mer framträdande roll i utvecklingen av skolans och elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete. De uttrycker emellertid ett missnöje över att de alltför litet arbetar förebyggande och i stället styrs av mer akuta behov. Skolkuratorer talar om förebyggande arbete i termer av organisering snarare än som ett förhållningssätt där ”oorganiserat” arbete kopplat till akuta behov inte uppfattas som förebyggande (jfr Matus & Nuehring, (1979).

Ett andra övergripande resultat är att *skolkuratorers roll i skolan är delvis oklar*. Det framgår tydligt i intervjuerna att kuratorerna upplever sig ha litet handlingsutrymme. Samtidigt är de formella styrande dokumenten påtagligt oprecisa, vilket innebär att de i formell mening ger ett stort handlingsutrymme. Uppenbarligen finns här en spänning som är problematisk att hantera. Kuratorerna själva uppger att de för sitt handlingsutrymme är beroende av särskilda legitimitetsbärande resurser, framför allt stöd från chefer. Detta kan delvis förstås som ett legitimitetsproblem. Samtidigt visar intervjuerna med lärare att skolkuratorsverksamheten på ett generellt plan anses behövlig och fullt ut önskvärd. I praktiken förekommer emellertid skilda uppfattningar både bland skolkuratorer och lärare om vad som är kuratorns roll i skolan. Tidigare forskning har visat att det i människobehandlande organisationer ofta uppkommer en funktion som tar hand om fall som inte passar in (Bar-Yosef & Schild, 1966; Lipsky, 2010:133). På ett liknande sätt finns en förväntan att skolkuratorer tar på sig rollen att avlasta lärare och garantera att undervisningen kan fortgå utan störningar (jfr Backlund, 2007:67). Studien visar att lärarna önskar att kuratorn ska ta över elever med problem, lösa problemen och återställa eleven i undervisningsbart skick. Kuratorerna vill emellertid inte själva anamma denna roll. Detta kan tolkas i ljuset av den skolkuratativa teknologin. De värden och praktiker som förknippas med professionellt socialt arbete överensstämmer dåligt med denna slags rollförväntan.

Ett tredje övergripande resultat, som hänger samman med det föregående, är att *samarbetet med lärare är ytterst centralt* för skolkuratorerna. Att döma av intervjuerna ägnas en betydande del av arbetstiden till kommunikation med lärare kring skolproblem, och detta samarbete tycks uppta en stor del av kuratorernas tankar. Liknande resultat har framkommit i studier av en amerikansk kontext (se t ex Teasley, Canfield,

Archuleta, Crutchfield & Chavis, 2012; Berzin, O'Brien, Frey, Kelly, Alvarez och Shaffer, 2011). För svensk räkning har detta emellertid inte framstått tydligt varken i forskning (t ex Backlund, 2007) eller i yrkesorganisationens undersökningar av arbetsvillkor (Novus, 2016). Inte heller formella dokument eller policyprogram berör samarbetet mellan skolkuratorer och lärare särskilt mycket, utan belyser främst de delar av arbetet som riktas mot eleverna.

Dessa övergripande fynd kan belysas i ljuset av legitimitet, jurisdiktion och handlingsutrymme.

Legitimitet

Delstudie ett visar att legitimiteten för det skolkuratoriva arbetet har stärkts både vad gäller dess alltmer akademiserade kunskapsanspråk och de värden som professionen eftersträvar att tillvarata. Sedan 1970-talet är skolkuratorer en självskriven yrkeskategori inom skolan. En särskild psykosocial kompetens är sedan 2010 i skollagen (SFS 2010: 800) knuten till skolkuratorn, vilket är ett uttryck för en ytterligare stärkt legitimitet.

Den formella legitimitet som etableras via lagstiftning innebär dock inte med någon automatik legitimitet på en arbetsplats (Bertilsson, 1987: 322). Resultaten i delstudierna två och fyra visar att den interna legitimiteten på skolan för den skolkuratoriva kompetensen är hög på en retorisk nivå. När det däremot gäller det praktiska elevhälsoarbetet och samarbete med lärargruppen får skolkuratorn i vissa avseenden låg legitimitet. Ett exempel på detta är handledning och rådgivning till lärare, en arbetsuppgift som finns omnämnd i både formella styrdokument och policyprogram. Den tycks dock inte ges tydligt formellt erkännande på skolnivå. I stället förekommer ett informellt "bollande" mellan lärare och skolkuratorer.

Andra studier kring samarbetet mellan lärare och elevhälsopersonal (Spratt, Shucksmith, Philip & Watson, 2006; Thornberg, 2014) visar på att det finns spänningar mellan de olika professionella grupperna i skolan kring frågor om disciplin, elevproblem och hur dessa ska hanteras. I ljuset av detta är det tydligt att legitimitet blir en oumbärlig resurs för skolkuratorns handlingsutrymme. Bristande legitimitet kan leda till att det skolkuratoriva arbetet kontrolleras av andra professionella i värdorganisationen. Flera av skolkuratorerna berättar att de ständigt måste påminna sig själva om att de arbetar för att åstadkomma helhetslösningar för elever för att inte slukas upp av skolans organisatoriska logik.

Hur förhåller sig då skolkuratorerna till det legitimitetsproblem som beskriver legitimitet som en i viss mån oundgänglig resurs för professionellt handlingsutrymme? I delstudierna två och tre framkommer hur skolkuratorer försöker legitimera sitt handlande då de blir ifrågasatta i termer av ursäkter och rättfärdiganden (jfr Dowling & Pfeffer, 1975; Pfeffer, 1981). De ursäktar möjliga tillkortakommanden genom att hänvisa till yttre faktorer som till exempel olikheter i juridiska ramverk, beroendet av externa verksamheter som socialtjänst och Barn- och ungdomspsykiatri, samt organisatoriska begränsningar som ärendemängd, elevunderlag och antal skolor som ska betjänas. De använder en typ av rättfärdigande när de hänvisar till ett helhetsperspektiv med utgångspunkt i barnet, något som framstår som giltigt inom skolans normkontext (se även Sanders & Harrison, 2008).

Legitimitetsbegreppet sätter fokus på de problem som kan uppstå i spänningsfältet mellan det som i kärnverksamheten är moraliskt och kunskapsmässigt eftersträvansvärt och det som på motsvarande sätt är högt värderat och unikt för den expertkompetens som en ”gästprofession” innehar. Av detta följer att det kan behövas legitimitetsbärande resurser där ett av det viktigaste tycks vara stöd från skolledningen. Däremot efterfrågar skolkuratorerna i intervjuerna inte professionell legitimation för att stärka gruppens legitimitet.

Jurisdiktion

Arbetsuppgifter och utbildning för den skolkuratoriva yrkesgruppen har alltså delvis förändrats från 1940-talet fram till i dag (delstudie 1). Skolkuratorers kunskapsmässiga bas har blivit både tydligare och synligare på den publika arenan. Sådant som kan kopplas till skolbarns sociala problem har alltmer kommit att uppfattas som specifikt skolkuratoriva uppgifter, det vill säga de har konstruerats som kända professionella problem inom socionomprofessionens jurisdiktion (Abbott, 1988). Den förstärkta jurisdiktionen kan hänga samman med att socionomprofessionen i allmänhet fått en ökad samhälllegitimitet under efterkrigstiden.

Statens aktiva roll i professionaliseringen av skolkuratorer har skapat förutsättningar för den relativt konsensusbetonade utvecklingen. I de myndighetsdokument som representerar de legala och publika arenorna kan bara enstaka gränsdragningskonflikter anses. Ett sådant fall var när fördelningen av ansvar och arbetsuppgifter mellan skolkurator och skolsköterska diskuterades på 1940-talet. Ett annat var under 1960-talet

då vissa av skolkuratorernas rådgivningsuppgifter togs över av studie- och yrkesvägledare. I vilken utsträckning dessa konflikter på den publika arenan motsvarades av konflikter i skolorna kan inte besvaras med vårt empiriska material.

Avhandlingens empiriska material är primärt hämtat från den legala arenan och arbetsplatsen, men i någon mån också från den publika arenan. De olika delstudierna visar påtagliga skillnader i jurisdiktionsarbete mellan de olika arenorna. På skolans arena finns på en retorisk nivå legitimitet för det skolkuratoriva arbetet men vid en närmare granskning av samarbetet mellan de båda professionerna synliggörs spänningar kring jurisdiktion som kan hänföras till olikheter i professionernas sociala och kognitiva strukturer.

Med hjälp av Abbots (1988) begrepp om ”det kulturella maskineriet” har förutsättningarna för den skolkuratoriva praktiken kunnat synliggöras samtidigt som resultat i studien också uppvisar en intressant avvikelse i relation till Abbots teoretiska resonemang. I kontrast till vad denne hävdar tyder resultaten i delstudie fyra på att närliggande professioner inte nödvändigtvis strävar efter att utöka sin jurisdiktion. I stället värnar de gränserna mellan arbetsområden och försöker till och med avhända sig vissa arbetsuppdrag. Detta att närliggande professioner inte strävar efter att utvidga sin jurisdiktion kan i stället förstås som ett inomprofessionellt fenomen enligt ett senare arbete av Abbott (2005). Här menar han att arbetsuppdrag som har hög status och är eftertraktade inom en profession ofta kännetecknas av att de ligger långt bort från kontakt med verkliga klienters problem. Inom lärarprofessionen skulle arbetsuppdrag med hög status kunna handla om ämnesspecifika undervisningsfrågor. Därmed blir det begripligt att lärare hellre avhänder sig arbetsuppdrag kopplade till elevers sociala problem än att ta strid för att utöka sin jurisdiktion i förhållande till skolkuratorerna.

Det är tydligt att skolkuratorer håller en viss distans till skolan som värdkontext. Detta står i tydlig kontrast till hur de svenska kuratorerna inom hälso- och sjukvården hävdar närhet till värdkontexten vad gäller kunskapsbas, professionell identitet och akademisk disciplin (Sjöström, 2013). De uppfattar anknytningen till disciplinen socialt arbete och dess yrkesförbund som hindrande, medan skolkuratorerna i stället ser dessa som resurser i sin yrkespraktik. En övergripande slutsats blir således att skolkuratorer är mer professions- och mindre organisationsstyrda då deras praktik utgår från en egen teknologi och uppvisar ett påtagligt professionellt oberoende i förhållande till kärnverksamhetens ramar och mål.

Handlingsutrymme

Den låga graden av precision i formuleringarna kring det skolkuratoriva uppdraget på den legala arenan innebär att skolkuratorer har ett stort formellt handlingsutrymme. Delstudierna som belyser arbetsplatsarenan tyder på att det formella handlingsutrymmet är tämligen stort även där, i och med att arbetsbeskrivningar är vaga och arbetet sällan följs upp av överordnade. Resultaten från delstudierna två, tre och fyra visar att skolkuratorsrollen delvis är oklar: det är en påtaglig skillnad mellan skolkurators uppdrag som det är formulerat på den legala och publika arenan och på de rollförväntningar som finns på arbetsplatsarenan. Detta tyder på att skolkuratorers handlingsutrymme begränsas av informella faktorer, framför allt arbetsplatsburna rollförväntningar. Den rollförväntan som mest tydligt framträder i materialet är att skolkuratoren ska ta hand om avvikande fall som inte kan hanteras enligt gängse rutiner inom organisationen. Även om kuratorerna inte bejakar denna förväntan måste de ändå förhålla sig till den. Det är också tydligt att skolkuratorer använder sitt handlingsutrymme på olika sätt. Ett sätt är att arbeta med förändring i skolans verksamhet, vilket kan beskrivas som ett systemteoretiskt perspektiv. Ett annat är att avgränsa sig till individuellt arbete med enskilda elever, vilket kan relateras till ett uppgiftscentrerat perspektiv.

Skolkuratorers professionella handlingsutrymme kan förstås utifrån Hasenfelds (1983) begrepp om hur professionella teknologier fungerar inom människohandlande organisationer. Delstudie fyra berör delvis överlämnandet av elevproblem till skolkurator (rekryteringsprocessen) och visar att skolkuratorerna ibland ifrågasätter lärarnas bedömning om vad som är problemet. När det gäller statusomvandlingsprocessen kan det uppstå spänningar mellan skolkuratorer och lärare. På ett övergripande plan är det centrala i skolans omvandlingsprocess att elever ska lära sig och få ett slutbetyg. Utifrån det perspektivet blir syftet med den skolkuratoriva omvandlingsprocessen att snabbt få eleven i undervisningsbart skick förståelig. Men den skolkuratoriva statusomvandlingsprocessen är i stor utsträckning av annan karaktär. För det första, som framkommit i delstudierna två, tre och fyra, utgår skolkuratorer ifrån ett systemteoretiskt perspektiv på ett barn med sociala problem snarare än att se en elev som ska undervisas.

För det andra visar det empiriska materialet att den skolkuratoriva statusomvandlingen dels kan överskrida tidsramarna för skolgång genom att också beakta tiden före och i synnerhet efter avslutad skolgång, dels är

ett frivilligt alternativ inom ramen för en obligatorisk skolgång. För det tredje hävdar skolkuratorer skolan som en upprätthållande och stödjande miljö där barn ska kunna känna sig trygga och befinna sig utan krav på att hela tiden behöva prestera. I fråga om avslut och utvärdering sker detta i kärnverksamhetens omvandlingsprocess via kontinuerlig uppföljning av eleven och avslutas med slutbetyg. Någon motsvarande utvärdering av de skolkuratativa insatsernas inverkan går inte att hitta i det empiriska materialet. I studien framkommer att denna frånvaro av utvärdering och kontroll inte i första hand relateras till en hög grad av handlingsutrymme och professionell självständighet, utan tvärtom ses det som något problematiskt och uppfattas som ett tecken på skolans ointresse för det skolkuratativa arbetet.

Avhandlingen visar att det skolkuratativa arbetet i någon mån rör sig utanför den ram som anges av skolundervisningens logik och att skolkuratorers handlingsutrymme är relativt stort i förhållande till skolorganisationen. Min slutsats är därför att skolkuratorer i förhållande till skolans kärnverksamhet uppvisar en professionell självständighet och har ett visst mått av handlingsutrymme i förhållande till skolans mål.

Avslutningsvis är min förhoppning att denna avhandling, förutom att bidra med en ökad kunskap om den skolkuratativa yrkesrollen som den kritiska gästen i skolans kärnverksamhet, också ska bidra till ökat intresse för forskning kring förutsättningar för subgrupper inom både socionomprofessionen och andra närliggande professioner.

Summary

Background and aim

In Sweden, social work as a profession and social work as a field of knowledge have their base in social services, which is reflected in education and research in the academic subject of social work. Most of the social workers in Sweden are active in municipal social service organizations, but social workers are also working in other fields and organizations dominated by other professions. One example of this is school social work. In schools, the social worker has a peripheral role compared to social workers in the social services, where social workers dominate the activities. This thesis focuses on those social workers that work in schools and have the professional title of school social worker. Most of the school social workers have a social work degree, and two of the sixteen Swedish universities offering a social work programme also offer a specialized masters-level course in school social work. It is noteworthy that with the exception of studies carried out in the US, there is a lack of research about social work in the school setting (Backlund, 2007:31; Dellgran & Højer, 2003). The primary source about school social work in Sweden is Backlund's (2007) PhD thesis, which employs an organizational perspective.

In the beginning of the 1940s, the first school social workers were employed in some of the larger cities in Sweden. During the last 50 years, school social workers have grown to become the largest professional group working within pupil health care services, except for school nurses. According to the National Agency for Education, there were 1,707 school social workers in elementary and secondary schools (converted into full-time positions) in 2009. This translates into 776 pupils per full-time school social worker. Around 10 % of pupils have a more profound contact with a school social worker during their schooling (Skolkuratorsheten, 2004). It is mandatory for all schools at the compulsory school level in Sweden to offer pupil health care. Such services aim to promote pupils' learning, health, and development towards educational goals. They involve several professions specified in the Swedish Education Act (SFS 2010:800), including physicians, nurses, psychologists, special education teachers, and social workers. The law specifies "psychosocial competence" as the main contribution of school social workers.

The ambition of this thesis is to increase our knowledge of the professional role of school social workers. Due to very limited research within the discipline of social work concerning social work in school, there is an urgent need to empirically describe the context, content, and perceptions of school social work. The purpose of this thesis is to examine the school social workers' professional role from the perspective of theory of professions, with particular focus on legitimacy, jurisdiction and discretion. The aim has been divided into four research questions, which are examined in four separate studies:

1. How has the school social workers emerged and developed as a professional group?
2. How do school social workers experience boundaries to their professional discretion?
3. How are theories of social work practice applied in school social work?
4. How do school social workers and teachers perceive their cooperation with regard to the wellbeing of pupils?

The general area of interest concerns professionals operating in organizations where they are the sole representatives of their profession, typically having a peripheral position in relation to the core organization. This perspective is potentially similar to the situation for social workers in health care. Within schools, similar conditions also apply for school nurses, school psychologists, and possibly special education teachers. The results of this research could therefore be relevant not only for school social workers, but for a wider circle of professionals in similar situations.

The study is limited to only examining school social workers holding a bachelor degree and who practice within compulsory school. It does not include upper secondary level or voluntary schools. Neither is special education included.

Theoretical framework

The theoretical framework guiding the analysis draws on theories from the sociology of professions (Abbott, 1988). Social work practice is conditioned by the organizational logic at play in the setting where the work is carried out. This idea can be derived from Andrew Abbott (1988), who describes professions as more or less dependent on organizational context. This means that depending on the organization, social workers operate under different preconditions in performing their work.

The social worker's professional role is shaped by the assignment that the social worker has in the specific organization. In the book *The System of Professions*, Abbott (1988) develops a theory based on the term "jurisdiction", which is defined as an acknowledgement by society that a profession has the right to decide over an area of work, for example, how that work should be performed. Abbott's theory provides the opportunity to analyse professional development on several levels: the legal, the public, and the workplace. Abbotts' theory is complemented with the concepts of legitimacy, discretion and Human Service Organizations (Hasenfeld, 2010, 1983).

Methods and material

The four different studies build on empirical material from policy and regulatory documents and from qualitative interviews with school social workers and teachers.

The first study is based on documents such as legal texts, official investigations, guidelines from authorities, and curriculum texts. Three historical periods were focused on – 1945–53 (*the initiation period*), 1969–78 (*the reorientation period*), and 2000–2010 (*the consolidation period*). The material was subjected to a conceptual historical analysis with a semasiological perspective in which the goal is to understand the historical meanings of a given term (Farr 2004; Koselleck 2002). By comparing the discussion in the selected time periods, changes could be observed and discussed. The choice of time periods reflects events that have been important for the development of the social work profession, but also the availability of material.

The second and third studies are based on the same qualitative, semi-structured interviews with 12 school social workers. Interviewees were sampled strategically (Creswell, 2009) to obtain variation in experience and context of practice. The interviews were carried out at the interviewees' workplaces. In the second study, the empirical material was analysed by means of a directed and qualitative content analysis (Hsieh & Shannon (2005:1 281). For the third study, the analytic process oscillated between deductive and inductive processes, and an analytic tool was developed to capture four knowledge approaches derived from the literature – task-centred, systems theory, strengths, and anti-oppressive.

The fourth study is based on 23 interviews with school social workers (the same material as in the first and second study) and teachers from schools of different sizes and in different socioeconomic areas (cf. Creswell, 2009). The teacher interviews were designed in a complementary way insofar as certain questions from the school social worker interviews were selected and posed to the teachers over the telephone (cf. Bryman, 2006). Thus, the design of the teacher interview was determined in part by the results from studies 1–3 so as to gain additional information and to supplement earlier findings. A qualitative content analysis was carried out using a deductive approach based on Abbott's concepts of jurisdiction and cultural machinery (cf. Hsieh & Shannon, 2005; Miles & Huberman, 1994).

Results

The overall aim of the first study (Isaksson & Larsson, 2012) is to provide an image of the development of school social workers as a professional group in Sweden. We approach the research question by examining how school social workers' tasks and appropriate education are formulated in various texts from three separate time periods. Since the 1960s the documents have emphasized the necessity of social work education to fulfil the role. In contrast, various educational, psychological, and social knowledge bases were discussed during the initiation period 1945-53. Among the tasks assigned to school social workers, both continuity and major changes can be seen over time. Work related to contacts with pupils, parents, schools, and social authorities have been a central task through all phases, as well as providing information to the students about society's various social resources. A major change is that educational and vocational counselling, which initially was quite central and one main reason for why social workers were introduced in school, has been completely removed from the social worker's responsibility. Instead, information and coordinating tasks have become more time-consuming, as well as performing psychosocial work with individual pupils. In the recent period, 2000–2010, consultation and advising teachers has also become a significant responsibility.

The development as a whole can be described as a classic professionalization process: the number of school social workers and the percentage of full-time posts have increased, standards for social work education have been established, and the professional group's place in school has been established in law. The analysis presented here shows that jurisdiction in relation to other professions has thus been

strengthened over time. Jurisdiction has also increased in relation to the state. In today's governmental texts, unlike in the earlier periods, tasks and work methods are not described in concrete terms, and this provides more power for the profession over these issues.

As a conclusion, although a clear legal basis was not made explicit until 2010, the significance of the school social worker to pupil health care was established from at least the 1960s. However, on a practical and organizational level, the jurisdiction of school social workers does not really correspond to the scientific development in the field because school social work and its key problems have scarcely been researched within the discipline of social work (Backlund 2007: 29, cf. Dellgran & Höjer, 2003).

The second study (Isaksson, 2014) analyses how school social workers experience boundaries surrounding their professional discretion. The question of discretion is analysed through the lens of the theoretical concepts jurisdiction and legitimacy. The analysis shows that formal recourses like laws, regulations, and work descriptions are affecting the school social workers' discretion, mainly because of their importance for the legitimacy of school social work in the workplace. Organizational prerequisites are also important, for instance, how pupil health care are organized, the number of schools in a municipality, the geographical distance between the schools, the number of school social workers employed, and where the school social worker's office is located. Belonging to pupil health care has strengthened the legitimacy of school social work. Moreover, the availability of organizational resources affects interprofessional collaboration within each school and the opportunities to work preventively. Informal aspects concerning leadership as well as relations with teachers and professionals within pupil health care are also important. It appears to be most important for school social workers to work under a manager or headmaster who recognises the mission of pupil health care.

The analysis also reveals that the school social workers experience different kinds of boundaries to their discretion. On the one hand, some boundaries protect and support their jurisdiction and enable social workers to perform their tasks satisfactorily. On the other hand, there are boundaries that prevent school social workers from performing their duties in a manner that is satisfactory for them. Most of the school social workers experienced some problems in relation to principals and teachers. This seemed to be related to tensions caused by the different

professional groups' views on what needs and values should be prioritized. Lack of legitimacy appeared to be part of the problem for the interviewees in this context. The Education Act and formal work descriptions provide the framework for the school social worker. This means that school social workers, by definition, enjoy significant formal discretion because the content of their work is defined vaguely. As shown in the analysis, however, most school social workers state that their discretion is limited informally. This is in accordance with Abbott (1988: 60), who argues that the legitimacy of the legislature does not automatically provide legitimacy in the workplace.

Finally, the analysis implies that legislators, teachers, principals, and the school social workers themselves often have different opinions about what their tasks in school should be. Among the school social workers, two approaches can be discerned. One is more linked to a system theoretical perspective directed towards changes within the school's core organization whilst the other one can be related to a more task centred approach with a focus on individual work with students.

The third study (Isaksson & Sjöström, in press) aims to investigate how social work theory is applied in school social work. An overall theme concerns how the school context – where social workers are a minor profession – influences social work practice. More specifically, we ask how school social workers relate to specific methods and evidence-based practice, and furthermore to what extent their descriptions of their practice can be captured by a typology of four approaches of social work: task-centred, systems theory, strengths, and anti-oppressive. Although the interviewees struggled to describe their practice in a theoretical or professional language, their depictions of their practice could largely be related to these four knowledge approaches. Contrary to claims within the sociology of professions – that social work practice is formed largely by organizational context rather than a discipline-specific knowledge base – school social workers seem to lean on a foundation within social work theory. This suggests that social work indeed makes a unique contribution to school health services. Of these four approaches, the systems theory approach appears most prominent. A noteworthy finding is how the school social workers strongly emphasized their role as “working for the pupil” and how they positioned themselves in opposition to school personnel and to the school as an organizational system. The inclination to regard oneself as an advocate against other forces in the school seems to primarily have its source in the anti-oppressive approach. As a consequence, there is a potential for inter-professional conflict, and the

interviewees also alluded to tensions in a general sense. However, the school social workers were not inclined to reflect critically on their own potential role in this oppressive regime.

The fourth study (Isaksson & Larsson, under review) investigates how school social workers and teachers perceive their cooperation with regard to the wellbeing of pupils in Swedish schools. The study thereby contributes to knowledge both about the school as a professional arena and the specific role of school social workers. Cooperation and boundary work on part of the two professional groups are discussed in terms of jurisdiction and cultural machinery.

The analysis shows that on a general level, both professional groups seem to agree about the need for school social work. However, tensions and diverging views are unveiled in their daily work. In the teachers' and social workers' descriptions of their collaborative work, both conflicts and implicit agreements have been identified. Teachers described how they tried to understand a problem by consulting sources like pupils, parents, and colleagues. Once a teacher has determined that the problem falls within the capabilities of the school social worker, the school social worker is contacted. This is where conflict between the two groups is most apparent. The teachers describe how conflicts arise when the school social worker's assessment does not sufficiently take into account the primary tasks and activities of the school. The school social workers, on their part, complained that teachers tended to locate problems to sources outside the school context.

All in all, the analysis shows that professional boundaries are both maintained and crossed in order to solve problems in practice. The results of the study to some extent counter the assumption in Abbott's theory that professions compete with each other to extend their jurisdiction over specific areas of work. This study has shown that closely linked professions do not necessarily strive to increase their jurisdiction. They might rather give priority to protecting existing professional boundaries and even actively try to divest themselves of certain work tasks.

Conclusions

The thesis contributes to the existing research body by providing a comprehensive view of school social workers' role and the terms and conditions of school social work. In relation to the research questions and the overall aim of the thesis, the following conclusions are drawn from the four studies:

A key finding is that school social worker has a specific technology based on well-established practice theories in social work, where a systems approach appears as the most prominent. Although it was possible to discern such practice theories from the interviews, the school social workers did not explicitly give reference to them and generally struggled to describe their practice in a professional language.

A second key finding is the lack of clarity with regards to the school social worker's role. This is evidenced in regulatory documents, as well as among social workers themselves and teachers. In theory, this provides school social workers with a high degree of discretion. However, due to legitimacy problems they feel limited in performing their work unless they can rely on support from other sources such strong support from headmasters.

A third key finding is that the cooperation with teachers is all-important to school social workers. They spend a considerable proportion of their time working with teachers rather than pupils, not the least by providing informal consultations to teachers. On a rhetoric level, teachers agree with school social workers about the value and need of school social work. However, they tend to disagree about the role of school social work when they talk about concrete practice.

As an overall conclusion the school social worker appears as a critical guest, drawing on a professional foundation in social work theory that contributes uniquely to school health care. This distinguishes the school social workers' role from other professionals in the school setting.

The findings in this thesis indicate the need for both education and research in the discipline of social work to start paying attention to social work in schools and other settings where social workers represent a minority occupation peripheral to the host organization.

Efterord

Att bli inbjuden till akademien, för att under fem års tid få inneha rollen som en kritisk gäst med möjlighet att undersöka en del av det sociala arbetets praktik, har varit en ynnest för mig.

Nu när denna avhandling är skriven är det många jag vill tacka. Jag vill börja med att rikta ett stort och varmt tack till mina intervjupersoner: skolkuratorer och lärare för att ni så generöst valt att delat med er av era tankar och erfarenheter och därmed möjliggjort mitt avhandlingsprojekt.

Ett par personer har haft stor betydelse för att jag påbörjade mina forskarstudier. Den ene är Urban Karlsson som jag hade förmånen att ha som handledare när jag skrev min magisteruppsats och som blåste liv i min passion för forskning. Den andra personen är Christina Drugge som jag vill tacka för det innerliga stöd jag fick både inför att ta klivet in i forskarutbildningen och uppmuntrande ord under vägen.

Vid min sida under detta arbete har jag haft två erfarna, trygga och kreativa handledare, Stefan Sjöström och Anna Larsson. Det har varit en förmån att få arbeta tillsammans med er och få ta del av er skicklighet i vetenskapande. Ni har till synes outtröttliga slitit med mina utkast, omständliga beskrivningar och inte så sällan bristande distans. Jag känner stor tacksamhet och beundrar ert tålamod och er kunskap. Ett innerligt stort tack.

Ett stort tack vill jag även rikta till Lars Evertsson som, ansvarig för forskarutbildningen, stöttat mig under extra svåra stunder.

Ett stort tack för ovärderliga kommentarer och synpunkter som jag fått av docent Eva Johnsson, opponent vid mitt slutseminarium och från professor Björn Blom och hans läsning av mitt avhandlingsmanus.

Till alla fina underbara kollegor vid institutionen, lärare, ”korridorgrannar”, administratörer, ledare, doktorander, granskningsgrupper, ett varmt tack för all uppmuntran och allt stöd ni gett mig under doktorandtiden.

Jag har tillhört Forskarskolan inom det utbildningsvetenskapliga området (FU). Tack alla trevliga doktorandkollegor och forskare som jag haft förmånen att få lära känna. Och tack till de båda föreståndarna P-O Erixon och Carina Rönnqvist som bland annat arrangerat våra oförglömliga arbetsresor till, Slovenien, Skottland och Kanada.

Avslutningsvis ett stort varmt tack till mina närmaste: familjen Isaksson/Wallin och Nygård och mina barn för allt ert stöd och all er uppmuntran. Mitt innerligaste tack till dig Åke, min älskade, för ditt kärleksfulla stöd under den här tiden.

Avhandlingen tillägnar jag minnet av mina föräldrar Eva och Sven.

Referenser

- Abbott, A. (1988). *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Abbott, A. (2005). Linked Ecologies: States and Universities as Environments for Professions. *Sociological Theory*, 23(3), 245-274.
- Agresta, J. (2004). Professional Role Perceptions of School Social Workers, Psychologists and Counselors. *Children & Schools*, 26(3), 151-163.
- Agresta, J. (2006). Job Satisfaction among School Social Workers: The Role of Interprofessional Relationships and Professional Role Discrepancy. *Journal of Social Service Research*, 33(1), 47-52.
- Ahlstrand, E. (1995). Lärares samarbete - en verksamhet på två arenor: Studier av fyra arbetslag på grundskolans högstadium. Linköping: Linköpings universitet.
- Akademikerförbundet SSR. (2014). Policy för skolkuratorer – Kvalitetssäkring av skolkuratorers elevhälsoarbete, www.akademsr.se (8/10 2014).
- Allvin, M., Jacobson, A. & Isaksson, K. (2003). *Att avgränsa det gränslösa sjuksköterskearbetet*. Arbetsliv i omvandling 2003:12. Arbetslivsinstitutet.
- Altshuler, S. J. & Webb, J. (2009). School Social Work: Increasing the Legitimacy of the Profession. *Children & Schools*, 31(4), 207-218.
- Alvarez, M. E., Bye, L., Bryant, R. & Mumm, A. M. (2013). School Social Workers and Educational Outcomes. *Children & Schools* 35(4), 234-43.
- American School Counselor Association. (2016). Role of the School Counselor. www.schoolcounselor.org, (19/3 2016).
- Anand, M. (2010). Practicing Social Work in Schools: Reflections from Delhi. *Practice*, 22(4), 233-244.
- Aronsson, G. (1990). Kontroll och handling. I Aronsson, G. & Berglind, H. (red.). *Handling och handlingsutrymme*. Lund: Studentlitteratur.

- Backlund, Å. (2007). *Elevvård i grundskolan - Resurser, organisering och praktik*. (Doktorsavhandling, Stockholm: Stockholms universitet).
- Bar-Yosef, R. & Schild, E. (1966). Pressures and Defenses in Bureaucratic Roles. *American Journal of Sociology*, 71(6), 665-673.
- Barber, B. (1963). Some problems in the sociology of professions. *Daedalus*, 92(4), 669-688).
- Beckman, S. (1989). Professionerna och kampen om auktoritet. I S. Selander (red). *Kampen om yrkedutövning, status och kunskap. Professionaliseringens sociala grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Bertilsson, M. (1987). Om legitimitet. (I U. Bergryd (red). *Den Sociologiska Fantasin – teorier om samhället*). Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Berzin, S. C., O'Brien, K. H. M., Frey, A., Kelly, M. S., Alvarez, M. E. & Shaffer, G. L. (2011). Meeting the Social and Behavioral Health Needs of Students: Rethinking the Relationship between Teachers and School Social Workers. *Journal of School Health*, (8), 493-501.
- Beyer, J. (1981). Ideologies, Values and Decision Making in Organizations. I P. Nyström, Starbyck, W. (eds). *Handbook of Organizational Design*. Oxford: Oxford University Press.
- Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory? *American sociological review*, 3-10.
- Bolin, A. (2011). *Shifting Subordination: Co-located Interprofessional Collaboration between Teachers and Social Workers*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Brante, T. (2014). *Den professionella logiken. Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapssamhället*. Stockholm: Liber.
- Bryman, A. (2006). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bye, L., Shepard, M., Patridge, J. & Alvarez, M. (2009). School Social Work Outcomes: Perspectives of School social Workers and School Administrators. *Children & Schools*, 31(2), 97-108.
- Camilleri, P. J. (1996). *(Re)Constructing Social Work. Exploring Social Work through Text and Talk*. Avebury: Aldershot.

- Caplan, G. (1970). *The theory and practice of mental health consultation*. New York: Basic Book.
- Caplan, G. & Caplan, R. (1993). *Mental health consultation and collaboration*. New York: Jossey-Bass.
- Caplow, T. (1954). *The Sociology of Work*. New York: The Free Press.
- Carew, R. (1979). The Place of Knowledge in Social Work Activity. *British Journal of Social Work*, 9(3), 349-364.
- Carr-Saunders, A.M. & Wilson, P. A. (1933). *The Professions*. Oxford: Clarendon Press.
- Cipriani, R. (1987). The Sociology of Legitimation. *Current Sociology*, 35(2), 1-20.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (3. ed.). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Dahle, R. (2008). Profesjon og kjønn. I A. Molander & L. I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Univeritetsforlaget.
- Dellgran, P. & Höjer S. (2000). *Kunskapsbildning, akademisering och professionalisering i socialt arbete*. (Doktorsavhandling, Göteborg: Göteborgs universitet).
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2003). Forskning i praktiken. Om den seniora forskningens innehåll och socionomers forskningsorientering. In B. Bergseth. *Socialt arbete. En nationell genomlysning av ämnet*. Stockholm: Högskoleverket.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2005). Privatisation as professionalisation? Attitudes, motives and achievements among Swedish social workers. *European Journal of Social Work*, 8(1), 39-62.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2011). Nya trender och gamla mönster. Doktorsavhandlingarna i socialt arbete 1980-2009. *Socialvetenskaplig Tidskrift* (2), 85.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2012). The politics of social work research— Ph.D. theses in Sweden. *European Journal of Social Work*, 1-17.
- Dowling, J. & Pfeffer, J. (1975). Organizational Legitimacy: Social Values and Organizational Behavior. *Pacific Sociological Review* 18(1), 122-136.

- Dupper, D. R., Rocha, C., Jackson, R. F. & Lodato G. A. (2014). Broadly Trained but Narrowly Used? Factors that Predict the Performance of Environmental Versus Individual Tasks by School Social Workers. *Children & Schools* 36(2), 71-77.
- Dyches, T. T., Leininger, M., Heath, M. A. & Prater, M. A. (2010). Understanding Obsessive-Compulsive Disorder in Students: Symptoms and School-Based Interventions. *School Social Work Journal*, (2), 35-55.
- Ely, M. (red.). (1993). *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksen, E. O. & Molander, A. (2008). I A. Molander & L. I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Univeritetsforlaget.
- Evertsson, L. (2002). *Välfärdspolitik och kvinnoyrken: Organisation, välfärdsstat och profesjonaliseringens villkor*. (Doktorsavhandling. Umeå: Umeå universitet).
- Farr, J. (2004). Social capital: A conceptual history. *Political Theory*, 32 (1).
- Fauske, H. (2008). Profesjonsforskningens faser og stridsspørsmål. I A. Molander & L. I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Univeritetsforlaget.
- Forte, J. A. (2014). *An introduction to Using Theory in Social Work Practice*. Oxon: Routledge.
- Fournier, V. (1999). The Appeal to 'professionalism' as a disciplinary mechanism. *Sociological Review*, 47(2), 208-308.
- Fram, M. S. & Altshuler, S. J. (2009). Social Capital Theory: Another Lens for School Social Workers to Use to Support Students Living in Foster Care. *School Social Work Journal*, (2), 1-25.
- Franklin, C., Kim, J. S. & Tripodi, S. J. (2009). Meta-Analysis of Published School Social Work Practice Studies: 1980-2007. *Research on Social Work Practice*, 19:667.
- Franklin, C., Moore, K. & Hopson, L. (2008). Effectiveness of solution-focused brief therapy in a school setting. *Children & Schools*, 30(1), 15-26.

- Fransson, O. (2006). Om professionalism, förtroende och tillit. I O. Fransson & B. Fryklund (red). *Migration och professioner i förändring*. Malmö: Malmö högskola.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism: The Third Logic*. London: Polity.
- Frey, A. J. & Dupper, D. R. (2005). A Broader Conceptual Approach to Clinical Practice for the 21st Century. *Children & Schools*, 27(1), 33-44.
- Grape, O., Blom, B. & Johansson, R. (2006). *Organisation och omvärld : nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Greenwood, E. (1957). Attributes of a profession. *Social Work*, 2, 45-55.
- Groton, D., Teasley, M. L. & Canfield, J. P. (2013). Working with Homeless School-Aged Children: Barriers to School Social Work Practice. *School Social Work Journal*, 37(2), 37-51.
- Gustafsson, C. (1988). *Om utsagor om makt*. Åbo: Åbo Akademi.
- Guvå, G. (2001). *Skolpsykologers rolltagande: överlämning och hantering av elevvårdsfrågor*. Linköping: Linköpings universitet.
- Hall, R. H. (1974). *Organizations: Structure and Process*. London: Prentice Hall International Inc.
- Haller, A. O. & Bills, D. B. (1979). "Occupational prestige hierarchies: Theory and evidence". *Contemporary sociology*, 8(5), 721-734.
- Hansson, U. (1993). *Konsultationsmetodik för psykologer i skolan*. Hägersten: Psykologiförlaget.
- Hasenfeld, Y. (1983). *Human service organizations*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Hasenfeld, Y. (2010). *Human services as complex organizations* (2. ed.). Los Angeles: Sage.
- Healy, K. (2005). *Social Work Theories in Context. Creating framework for practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hendricks, G. E. & Barkley, W. (2011). The Academic Effect of Homelessness: An Important Role for School Social Workers. *School Social Work Journal*, (1), 79-94.

- Hjörne, E. & Säljö, R. (2013). *Att platsa i en skola för alla - Elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan* (4., ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Hodge, R., Siegel, P. & Rossi, P. (1964). Occupational Prestige in the United States, 1925-63. *American Journal of Sociology*, 70(3), 286-302.
- Hsieh, H. & Shannon S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, (9), 1277-1288.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2242>
- Hughes, E. (1981). *Men and their work*. Westport, Conn.: Greenwood P.
- Huxtable, M. & Blyth, E. (Eds.). (2002). *School social work worldwide*. Washington, D.C.: NASW Press.
- Isaksson, C. (2014). Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 21(1) 47-66.
- Isaksson, C. & Larsson, A. (2012). Skolkuratorer i Sverige. *Sociomans forskningssupplement*, 32(6), 24-33.
- Isaksson, C. & Larsson A. (under review). Jurisdiction in School Social Workers' and Teachers' Work for Pupils' Well-Being. *Education Inquiry*.
- Isaksson, C. & Sjöström, S. (in press). Looking for 'Social Work' in School Social Work. *European Journal of Social Work*.
- Jessen, J. (2011). *Forvaltning av velferd: Yrkesutøvelse i møte med byråkrati og brukere*. (Doktorsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim).
- Jonnergård, K. & Erlingsdottir, G. (2008). Mellan autonomi och kontroll – om professionella strategier, legitimitet och identitet vid införandet av nya kontrollformer. I Jonnergård, K., Funck, E. K., Wolmesjö, M. (red.). *När den professionella autonomin blir ett problem*. Växjö: Växjö University press.
- Jonson-Reid, M., Kim, J., Barolak, M., Citerman, B., Laudel, C., Essma, A. & Thomas, C. (2007). Maltreated Children in Schools: The Interface of School Social Work and Child Welfare. *Children & Schools*, (3), 182-191.

- Jonson-Reid, M., Kontak, D., Citerman, B., Essma, A. & Fezzi, N. (2004). School Social Work Case Characteristics, Services, and Dispositions: Year One Results. *Children & Schools*, 26(1), 5-22.
- Karlsson, A. (1991). *Om strategier och legitimitet. En studie av legitimitetsproblematik i förbindelse med strategiska förändringar i organisationer.* (Doktorsavhandling, Lund: Lund University Press).
- Kelly, M. S., Berzin, S. C., Frey, A. J., Alvarez, M., Shaffer, G. & O'Brien, K. (2010). The state of School Social Work: Findings from the National School Social Work Survey. *School Mental Health*, 2, 132-141.
- Kelly, M. S., Raines, J. C., Stone, S. & Frey, A. (2010). *School Social Work: An Evidence-Informed Framework for Practice.* New York: Oxford University Press.
- Kelly, M.S. & Stone, S. (2009). An Analysis of Factors Shaping Interventions Used by School Social Workers. *Children & Schools*, 31(3), 163-176.
- Kollind, A.-K. (2003). Kvinnor och socialt arbete – vid övergången från filantropi till profession. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 10(2, 3), 172-192.
- Koselleck, R. (2002). *The Practice of Conceptual History: Timing History, Spacing Concepts.* Stanford: Stanford University Press.
- Krause, E. (1996). *Death of the Guilds: Professions, State, and the Advance of Capitalism.* New Haven: Yale University Press.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.
- Lansheim, B. (2010). *Förståelser av uppdraget specialpedagog: Blivande och nyblivna specialpedagogers yrkeslivsberättelser.* (Doktorsavhandling, Malmö: Malmö högskola).
- Larson, M. S. (1977). *The Rise of Professionalism.* Berkeley: Berkeley University Press.
- Larsson, A. (2013). School psychologists as experts. In R. Danell, A. Larsson & P. Wisselgren. *Social Science in Context. Historical, sociological and Global Perspectives.* Lund: Nordic Academic Press.

- Liljegren, A. (2008). *Professionellt gränsarbete: socionomexemplet*. (Doktorsavhandling, Göteborg: Göteborgs universitet).
- Lipsky, M. (2010). *Street-Level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- MacDonald, K. M. (1995). *The Sociology of the Professions*. London: Sage Productions.
- Matus, R. & Nuehring, E. M. (1979). Social Workers in Primary Prevention: Action and Ideology in Mental Health. *Community Mental Health Journal*, 15(1), 33-40.
- McPhail, B. A. (2004). Setting the Record Straight: Social Work Is Not a Female-Dominated Profession. *Social Work*, 49(2), 323-326.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. London: Sage.
- Millerson, G. (1964). *The Qualifying Associations: A Study in Professionalization*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Molander, A. & Terum, L. I. (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moore, W. E. (1970). *The Professions: Roles and Rules*. New York: Russell Sage Foundation.
- Morberg, S. (2008). *Ensam i sin profession i skolans värld: Skolsköterskans upplevelser at utöva och utveckla yrket*. (Doktorsavhandling, Stockholm: Karolinska Institutet).
- Nakao, K. & Treas, J. (1994). Updating Occupational Prestige and Socioeconomic Scores: How the New Measures Measure up. *Sociological Methodology*, 24, 1-72.
- Newsome, W. S., Anderson - Butcher, D., Fink, J., Hall, L. & Huffer, J. (2008). The Impact of School Social Work Services on Student Absenteeism and Risk Factors Related to School Truancy. *School Social Work Journal*, 32(2), 21-38.
- Nordlander, L. (2006). *Mellan kunskap och handling: Om socialsekreterares kunskapsanvändning i utredningsarbetet*. (Doktorsavhandling, Umeå: Umeå universitet).
- Novus (2016). *Kartläggning skolkuratorer*. www-akademssr.se (18/2 2016).

- Olson, E. & Ljunghill, J. (1997). The practitioner and 'Naive Theory' in social Work Intervention Processes. *British Journal of Social Work*, 27, 931-950.
- Pavalko, R. M. (1971). *Sociology of Occupations and Professions*. Itasca: Peacock Publishers.
- Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (2., svenska utg.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Peckover, C. A., Vasquez, M. L., Van Housen, S. L., Saunders, J. A. & Allen, L. (2012). Preparing School Social Work for the Future: An Update of School Social Workers' Tasks in Iowa. *Children & Schools*, 35(1), 9-17.
- Perlman, H. (1957). *Social Casework: A problem-Solving Process*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Pfeffer, J. (1981). *Power in Organizartions*. Marshfield Mass: Pitman Publishing Inc.
- Phillippo, K. & Stone S. (2011). Toward a Broader View: A Call to Integrate Knowledge about Schools into School Social Work Research. *Children and Schools*, 33(2), 71-81.
- Prop. 2001/02:14. Hälsa, lärande och trygghet.
- Pålhagen, L. (1987). *Skolpsykologen: Medarbetare eller konsult*. Hägersten: Psykologiförlaget.
- Ritchie, J. & Lewis, J. (2012). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: SAGE.
- Sabatino, A. Ch. (2006). Collaboration and Consultation: Professional Alliances for Children, Families and Schools. In Constable, R.T. (red.). *School social work: practice, policy, and research*. (6. ed.) Chicago, IL: Lyceum Books.
- Sanders, T., & Harrison, S. (2008). Professional legitimacy claims in the multidisciplinary workplace: The case of heart failure care. *Sociology of Health & Illness*, 30(2), 289-308.
- Scott, R. (1981). *Organizations; Rational, Natural and Open Systems*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- SFS 2010:800 Ny skollag.

- Shaffer, G. (2006). Promising school social work practices of the 1920s: reflections for today. *Children & Schools*, 28(4), 243-251.
- Shaw, S. R. & Páez, D. (2007). Reactive Attachment Disorder: Recognition, Action, and Considerations for School Social Workers. *Children & Schools*, 29(2), 69-74.
- Sinnott, C., Looney, D. & Martin, S. (2012). Social Work with Students Who are Deaf or Hard of Hearing. *School Social Work Journal*, 36(2), 1-14.
- Sjöström, M. (2013). *To Blend in or Stand out? – Hospital social Workers' Jurisdictional Work in Sweden and Germany*. (Doctoral dissertation, Göteborgs universitet. Göteborg).
- Skjælaaen, C. (2011). *Innleie av sykepleiere i sykehus: Fra nødløsning til akseptert vikarpraksis*. (Doktorsavhandling, Norge: Institute for Research in Economics and Business Administration).
- SKL (Sveriges kommuner och landsting) (2015). *Personalstatistik*. <http://www.psynk.se/skolresultatochpsykiskhalsa/elevhalsa> (30/6 2015)
- Skolkuratorsenheten (2004). *Kuratorers arbete med elever läsåret 2003/2004*. Utbildningsförvaltningens rapportserie. Stockholms stad.
- Skolverket (2009). Redovisning av uppdrag till myndigheten för skolutveckling om att fördela medel till samverkansprojekt inom grund- och gymnasieskolan. Dnr: 2008:03634. www.skolverket.se/publikationer?id=2296 (16/3 2016).
- Socialstyrelsen, & Skolverket. (2014). *Vägledning för elevhälsan* (2. [rev.] uppl. ed.). Stockholm: Socialstyrelsen; Skolverket.
- Solberg, A. (1996) Erfaringer fra feltarbeid. I Holter, H. & Kalleberg, R. (red.) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- SOU 2000:19 Elevvårdsutredningen: Från dubbla spår till elevhälsa: I en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling. Stockholm: Fritzes.

- Spratt, J., Shucksmith, J., Philip, K., & Watson, C. (2006). Interprofessional support of mental well-being in schools: A Bourdieuan perspective. *Journal of Interprofessional Care*, 20(4), 391-402.
- Staudt, M. M., Cherry, D. J., & Watson, M. (2005). Practice guidelines for school social workers: A modified replication and extension of a prototype. *Children and Schools*, 27(2), 71-81.
- Suldo, S. M., Friedrich, A. & Michalowski, J. (2010). Personal and systems-level factors that limit and facilitate school psychologists' involvement in school-based mental health services. *Psychology in the Schools*, (4), 354-373.
- Sundby, N. K. (1978). *Om Normer*. Oslo: Universitetsförlaget.
- Sutphen, R.D., Ford, J.P. & Flaherty, C. (2010). Truancy interventions: A review of the research literature. *Research on Social Work Practice*, 20(2), 161-171.
- Svensson, K. (2008). *Socionomer och socialt arbete – en enkätstudie av ett professionellt fält*. Meddelanden från Socialhögskolan 2008:3. Lund: Lunds universitet.
- Svensson, K., Johansson, E. & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme: Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Svensson, L. (2010). *Mobbning i arbete. Arbetsorganisationens inverkan på handlingsutrymme och mobbningsprocessen*. (Doktorsavhandling, Örebro: Örebro universitet).
- Svensson, L. G. & Ulfsson Eriksson, Y. (2009). *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Sveriges Skolkuratorers Förening (2016). Yrkesbeskrivning – En vägledning för skolkuratorn. www.skolkurator.nu (23/3 2016).
- Teasley, M. L. (2004). Absenteeism and Truancy: Risk, Protection, and Best Practice Implications for School Social Workers. *Children & Schools*, 26(2), 117-128.
- Teasley, M., Canifield, J. P., Archuleta, A. J., Crutchfield, J. & Chavis, A.M. (2012). Perceived Barriers and Facilitators to School Social Work Practice: A Mixed-Methods Study. *Children & Schools* 34(3), 145-53.

- Teater, B. (2010). *An Introduction to Applying Social Work Theories and Methods*. Berkshire: Open University Press.
- Thomas, C. & Corcoran, J. (2003). Family Approaches to Attention Deficit Hyperactivity Disorder: A Review to Guide School Social Work Practice. *Social Work in Education* 25(1), 19-34.
- Thompson, E. H. & Trice-Black, S. (2012). School-Based Group Interventions for Children Exposed to Domestic Violence. *Journal of Family Violence*, (3), 233-241.
- Thornberg, R. (2014). Consultation Barriers between Teachers and External Consultants: A Grounded Theory of Change Resistance in School Consultation. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 24(3), 183-210.
- To, S. (2012). A qualitative analysis of the field experiences of Hong Kong school social workers in encountering different forms of power. *International Journal of Adolescence and Youth*, 17 (2-3), 149-64.
- Tolbert, P. S. (1990). Reviewed Work: The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor by Andrew Abbott. *Administrative Science Quarterly*, 35(2), 410-413.
- Trevithick, P. (2000). *Social Work Skills – A Practice Handbook*. Buckingham: Open University Press.
- Underwood, D. J. & Kopels, S. (2004). Complaints Filed against Schools by Parents of Children with AD/HD: Implications for School Social Work Practice. *Children & Schools*, 26(4), 221-233.
- Utbildningsdepartementet. (2009). *Den nya skollagen: För kunskap, valfrihet och trygghet. D. 2* (Ds: departementsserien, 2009:25). Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet: Fritze.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* [Elektronisk resurs]. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vrcan, S. (1987). A Different Historical Perspective on Legitimation. In R. Cipriano, The Sociology of Legitimation. *Current Sociology*, 35(2), 1-20.

- Weiss, I. & Welbourne, P. (2008). The professionalisation of social work: a cross national exploration. *International Journal of Social Welfare*, 17(4), 281-290.
- Wilensky, H. L. (1964). The Professionalization of Everyone? *American Journal of Sociology*, 70(2), 137-158.
- Wingfors, S. (2004). *Socionomyrkets professionalisering*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet. Göteborg).
- Woolley, M. E. & Curtis, H. W. (2007). Assessing Depression in Latency-Age Children: A Guide for School Social Workers. *Children & Schools*, 29(4), 209-218.
- York-Barr, J., Sommerness, J., Duke, K. & Ghere, G. (2005). Special Educators in Inclusive Education Programmes: Reframing their Work as Teacher Leadership. *International Journal of Inclusive Education*, (2), 193-215.
- Ödman, P. J. (1994). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: AWE/Geber.

Bilaga I: Information till deltagande skolkuratorer

Till skolkuratorer inom grundskola...

Jag heter Cristine Isaksson och är doktorand vid Institutionen för socialt arbete vid Umeå Universitet. Mitt avhandlingsämne handlar om socionomen och det sociala arbetet i skolan.

Syftet med studien är, kortfattat, att få kunskaper om det skolkuratativa arbetet vad gäller arbetsuppgifter, organisering, samarbete och visioner. Din medverkan skulle kunna bidra till en ökad kännedom om skolkuratorsyrket. Deltagandet i studien är frivilligt och du kan när som helst dra dig ur.

Datansamlingen består av kvalitativa intervjuer samt gestaltning i bild. Jag kommer att ställa öppna frågor då jag är intresserad av dina beskrivningar och erfarenheter av det skolkuratativa arbetet. Intervjun kommer att ta ca 1-1,5 timme. Mot slutet av intervjun kommer ett tema att presenteras och ett begränsat ritmaterial att användas. Uppgiften är enkel och kräver inga som helst förkunskaper. Intervjuerna kommer att spelas in och sedan nedtecknas. Utskrifterna kommer att behandlas konfidentiellt dvs. ingen uppgift kommer att användas på ett sådant sätt att någon enskild person kan identifieras av utomstående.

Intervjuerna kommer att genomföras med början under oktober månad. Plats och tidpunkt för intervjuerna bestäms efter överenskommelse.

Vid frågor hör av dig till mig på telefon 0731-522051 eller mejladress:
cristine.isaksson@socw.umu.se.

Du kan även kontakta mina handledare:
Stefan Sjöström tel. 090-786 77 97
Anna Larsson tel. 090-796 54 24

Tack på förhand!

Vänliga hälsningar
Cristine Isaksson

Bilaga II

Intervjuguide skolkuratorer

Bakgrundsfakta: kommuntyp, ålder, kön, lärosäte, examensår, anställningstid som skolkurator, arbetslivserfarenhet av annat socialt arbete efter examen (vad och hur länge), auktoriserad socionom (årtal), kort beskrivning av elevhälsoorganisationen

Arbetsuppgifter:

Huvudsakliga arbetsuppgifter, nivåer
Typ av problemområden
Påverka över hur arbete organiseras (Vem, vad, hur)
Metoder
Typiskt elevärende – (problematik, process, resultat)
Utvärdering. (vem, hur, varför)
Prioriteringar:
Arbetsuppgifter?
Elevärenden?
Typ av insatser?

Handlingsutrymme:

Vid bedömningar. Utgå ifrån något exempel!
Etiska/moraliska ställningstaganden
Hur påverkas din bedömning av
-politiken (lokalt)
-förvaltningen
-elevens önskemål och preferenser
Ge exempel när du varit tvungen att i första hand ta hänsyn till
-politiken
-förvaltningen
-eleven (och föräldrarna)

Bildtema:

Måla/Sätt färg och form på hur du ser på din roll som skolkurator?
Samtal efteråt: innehåll i bilden, konkret; val av färger, placering, komposition; kontext.
(innehåll, kontext/relationer)

Material:

A4-ark (växtpapper), pastellkritor (12 olika färger)

Samarbete:

Specifikt skolkurativt i jämförelse med andra yrkesgrupper?
(likheter/skillnader)
Problem/möjligheter
Konkurrerande uppfattningar om vad som är en lämplig insats. (Exempel)
Motstridiga uppfattningar om vad som är önskvärda resultat av en insats. (Exempel)
Roll/funktion. (Jfr med andra professioner)
Samarbete. (När, var, hur, varför, initiativ)
Status. (Professioner, Hur märks ev. skillnader?)

Visioner kring professionen:

Varför behövs det skolkurativa arbetet?
Vad skulle behövas för att det skolkurativa arbetet skulle bli så optimalt som möjligt?
Hur skulle det skolkurativa arbetet kunna utvecklas? (kompetenser/resurser)

Bilaga III: Information till deltagande lärare

Till lärare som tjänstgör i grundskolans årskurs 7-9.

Jag heter Cristine Isaksson och är lärare och doktorand vid Institutionen för socialt arbete vid Umeå Universitet. Min forskning handlar i stort om skolans arbete med att främja elevers lärande utveckling och hälsa. Enligt den nya skollagen ska elever, utöver den pedagogiska kompetensen, ha tillgång till medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska kompetenser. I den nu planerade delstudien är jag intresserad av att få veta hur du som lärare tänker kring och använder dig av den psykosociala kompetensen – skolkuratorns arbete.

Datainsamlingen består av strukturerade telefonintervjuer som tar cirka 30 minuter att besvara. Alternativt kan jag träffa dig för en personlig intervju antingen på din arbetsplats eller något annat ställe. Intervjuerna kommer att spelas in och sedan nedtecknas. Utskrifterna kommer att behandlas konfidentiellt dvs. inga uppgifter kommer att användas på ett sådant sätt att någon enskild person kan identifieras av utomstående.

Datainsamlingen kommer att genomföras under maj och juni månad. Datum och tid för intervjun bestämmer vi tillsammans. Intervjun kan genomföras antingen under eller efter arbetstid, det som passar dig bäst.

När jag får besked om att du är intresserad av att delta kommer jag att skicka ut intervjufrågorna för påseende. Ingen förberedelse behövs dock från din sida.

Din medverkan är oerhört betydelsefull och jag hoppas att du kan tänka dig att delta. Deltagandet är förstås helt frivilligt och du kan när som helst dra dig ur.

Du är välkommen att höra av dig med frågor till mig på telefon 0731-522051 eller mailadress: cristine.isaksson@socw.umu.se.

Du kan även kontakta någon av mina handledare:

Docent Stefan Sjöström tel. 090-786 77 97

Docent Anna Larsson tel. 090-786 54 24

Tack på förhand!

Vänliga hälsningar,
Cristine

Bilaga IV

Intervjuguide lärare

Bakgrundsfakta: Kön, ålder, utbildning, undervisar i ämnen, årskurser, anställningstid totalt, anställningstid på aktuell skola, hel-/deltid

Frågor:

1. När hade du senast kontakt med skolkuratoren?
2. I vilka olika sammanhang träffar du som lärare skolkuratoren, (olika träffar och sammankomster)?
3. Hur ofta skulle du säga att du har kontakt med skolkuratoren under en skolvecka, termin, ett läsår?
Hur många elevärenden har du nu aktualiserade hos kurator?
4. Hur gör du rent konkret för att komma i kontakt med skolkuratoren?
5. Hur tillgänglig tycker du att skolkuratoren är?
6. När, i vilka lägen kontaktar du just skolkurator och inte de andra yrkesgrupperna inom elevhälsan: specialpedagog, skolläkare, skolsköterska, skolpsykolog?
7. Kan du ge exempel på när kuratorn brukar kontaktat dig? Vad tycker du om det?
8. Vad har du oftast gjort själv innan du bestämmer dig för att ta en första kontakt med skolkuratoren? (Olika åtgärder, kontakter mm)
b) råd/hjälp med något eller lämnar du över ärendet till kuratorn?)
9. Kan du ge exempel när du varit i kontakt med skolkuratoren angående frågor kring:
 - elever med inlärningsproblem
 - elever med psykiska och/eller sociala problem (egna eller hemma, anmälningar till socialtjänsten)
 - skolk
 - mobbning
 - situationer i klassrummet
 - kommunikation med enskilda elever
 - kommunikation med föräldrar/vårdnadshavare
 - annat
10. Skulle du ha behov av en mer organiserad rådgivning och handledning?

11. Vad kännetecknar den skolkuratoriva kompetensen när det gäller:
 - Kunskapsgrund (teorier, metoder) Likheter, skillnader
 - Kunskaper om skolan som organisation och pedagogens villkor och förutsättningar
(En i kollegiet, jobbar med elever tillsammans med skolan; jobbar med elever fristående från skolan)
12. Är det något i skolkuratorns kompetens som a) utmanar, b) är särskilt viktig, c) eller försvårar för det pedagogiska arbetet i skolan?
13. Är det något i din lärarkompetens som a) utmanar, b) är särskilt viktig eller c) försvårar för det skolkuratoriva arbetet?
14. Vilken roll/funktion anser du att kuratorn på din skola har?
(rådgivare, kritiker, advokat, samordnare, expert, provokatör, ifrågasättare, stödjare, vågmästare, förhandlare, glädjespridare, hoppingivare, förändrare, bakåtsträvare, annat)
15. Vilken status anser du att skolkuratorn har på din skola jämfört med: rektor/er, lärare, specialpedagog, skolsköterska, skolpsykolog, skolläkare
16. Har du varit med om eller känner till att det funnits konkurrerande uppfattningar (hos lärare och skolkurator) om a) insatser eller b) resultat av en insats?
17. Behövs det skolkuratoriva arbetet? Varför, varför inte)

- Nr 1 Lennart Nygren: Nedläggningen av Ncb i Köpmanholmen. En studie av de hushållsekonomiska konsekvenserna. 1986.
- Nr 2 Ilse Wetter: Barnet och rätten. En undersökning om barns processrättsliga ställning i omhändertagandemål, vårdnads mål och verkställandemål. 1986.
- Nr 3 Hillevi Bäckwall Lind: Är en helhetssyn möjlig? En utvärdering av en samordnad omsorgs- och barnhabiliteringsorganisation inom Jämtlands läns landsting. 1987 (lic uppsats).
- Nr 4 Anna-Lena Lindqvist: Motsättningar i vårdarbete. En fallstudie av ett försök till samarbete mellan psykisk barn- och ungdomsvård och vuxenpsykiatri. 1985.
- Nr 5 Ingrid Claezon: Bättre beslut. En studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn. 1987.
- Nr 6 Thomas Öhlund: Rockbandet. Kultur och läroprocess hos en kamratgrupp i yngre tonåren. 1988 (lic uppsats).
- Nr 7 Håkan Larsson & Stefan Morén: Organisationens mänskliga insida. Om det sociala arbetets utvecklingsmöjligheter. 1988.
- Nr 8 Gunnel Drugge: Som en liten vit ros och så där... 52 patienters upplevelse av sin cancersjukdom och vården omkring den. 1988.
- Nr 9 Anders Mattsson: Samverkansbygget - om vårdens organisering i en inlandskommun. 1989 (lic uppsats).
- Nr 10 Gunbritt Nilsson: Det ifrågasatta föräldraskapet. Möte med föräldrar på ett hem för barn med föräldrar. 1989 (lic uppsats).
- Nr 11 Urban Karlsson: Den obefintliga framtiden. En studie om en nedläggningshotad gruvby i fjällen. 1990.
- Nr 12 Bengt Börjeson och Claes Mether: Det goda mötet. Utveckling av forskningsprogrammet ”relationen mellan socialarbetare och klient”. 1989. Skriftserie.

- Nr 13 Doris Zingmark: Att ha blick för... Kunskapsbehov hos vårdbiträden för att tillgodose omsorg. 1991 (lic uppsats).
- Nr 14 Berith Westman: NUDU Kvinnlig kompetens och manlig teknik inom äldre- och handikappomsorg. 1991 (lic uppsats).
- Nr 15 Guðrún Kristinsdóttir: Child Welfare and Professionalization. 1991.
- Nr 16 Ulf Hyvönen: Om barns fadersbild. 1993.
- Nr 17 Mona Dufåker: Discharge procedures for mentally ill people. The perspective of former psychiatric patients on their social network, quality of life and future life expectations. 1993.
- Nr 18 Ann-Christine Sjöholm: Ungdom och handikapp. Rörelsehindrade ungdomars erfarenheter och förväntningar i ett kulturteoretiskt perspektiv. 1994 (lic uppsats).
- Nr 19 Lillemor Lagnebro: Finska krigsbarn. 1994.
- Nr 20 Filip R. Lejon: Asymmetrisk interaktion. Mötet mellan klient och socialförvaltning i en vårdnadsprocess. 1996.
- Nr 21 Eva-Marie Björklund: Äldreomsorg och lokal utveckling. Ömsesidighet som medel. 1996. (lic uppsats).
- Nr 22 Ingegärd Bäckström: Att skilja agnarna från vetet. Om arbetsrehabilitering av långvarigt sjukskrivna kvinnor och män. 1997.
- Nr 23 Siv Fahlgren: Diskursanalys, kunskap och kön. Ett försök att utveckla en teoretisk ram och ett arbetssätt för en diskursanalys av vetenskapliga texter. 1997 (lic uppsats).
- Nr 24 Thomas Öhlund: Normaliseringspraktiker i det moderna samhället. En diskursanalys av åtta sociala ungdomsprojekt. 1997.
- Nr 25 Majen Espwall: Nätverksrelationer i förändring. En studie av fyra psykosocialt utsatta mammors nätverksrelationer. 1997. (lic uppsats).
- Nr 26 Stig-Arne Berglund: Val av livsstil. Problemungdomars sätt att hantera verklighet och konstruera identitet. 1998.
- Nr 27 Björn Blom: Marknadsorientering av socialtjänstens individ- och familjeomsorg. 1998.

- Nr 28 Arne Kristiansen: Fri från narkotika. Om kvinnor och män som har varit narkotikamissbrukare. 1999.
- Nr 29 Siv Fahlgren: Det sociala livets drama och dess manus. Diskursanalys, kön och sociala avvikelser. 1999.
- Nr 30 Vasileia Papadaki: Choosing to study social work: Students' views in Heraklion, Greece. 1999 (lic uppsats).
- Nr 31 Eleni Papadaki: Social Workers' work orientation and job satisfaction in public social services in Crete. 2000 (lic uppsats).
- Nr 32 Nikoleta Ratsika: Between tradition and modernity: The occupational perspectives of young people in rural Crete. 2001 (lic uppsats).
- Nr 33 Majen Espwall: Liksom vinden under fågelns vingar. Om kvinnors sociala nätverksrelationer i utsatta livssituationer. 2001.
- Nr 34 Mona Livholts: "Women", Welfare, Textual Politics and Critique. Different categories of "women", the making of welfare states and emancipation in a Nordic welfare state context. 2001.
- Nr 35 Lena Dahlgren: Vilhelmina & MRF Assistance. Mötet mellan ungdomar i glesbygd och ett modernt tjänsteföretag speglat i en klassisk tankefigur. 2001.
- Nr 36 Maria Loukaki: Relations among immigrant and indigenous students. The case of an elementary school 2001 (lic. uppsats).
- Nr 37 Marianne Forsgårde och Berith Westman: Att skapa rum för reflektion. Systematiska diskussionsgrupper med social omsorgs- och vårdpersonal inom särskilda boendeformer. 2002.
- Nr 38 Urban Markström: Den svenska psykiatrireformen. Bland brukare, eldsjälar och byråkrater. 2003.
- Nr 39 Evelyn Khoo: Protecting our children. A comparative study of the dynamics of structure, intervention and their interplay in Swedish child welfare and Canadian child protection. 2004.
- Nr 40 Vasileia Papadaki: Making their minds up: Students' choice to study social work in Iraklio, Greece. 2004.

- Nr 41 Margareta Lindelöf och Eva Rönnbäck: Att fördela bistånd. Om handläggningssprocessen inom äldreomsorgen. 2004.
- Nr 42 Lennart Sauer: Teater och utvecklingsstörning. En studie av Ållateatern. 2004.
- Nr 43 Kerstin Hamreby: Flickor och pojkar i den sociala barnavården. Föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet. 2004.
- Nr 44 Gunnel Rönnols: De kompetenta, de vanliga, de problematiska. Målgrupper i ett samverkansprojekt för ”utsatta ungdomar”. 2005 (lic. uppsats).
- Nr 45 Eleni Papadaki: High job demands, low job control, low support. Social work practice realities in public social services in Crete. 2005.
- Nr 46 Jan Hjelte: Samarbete i gränsland. Om relation och kommunikation i samarbete mellan skola och barnomsorg. 2005.
- Nr 47 Sofie Ghazanfareon Karlsson: Tillsammans men var för sig. Om särboenderelationer mellan äldre kvinnor och män i Sverige. 2006.
- Nr 48 Elisabeth Moen: En kvinnas dråp. En kroppslig situationell förståelse. 2006 (lic uppsats).
- Nr 49 Barbro Blomberg: Inklusion en illusion? Om delaktighet i samhället för vuxna personer med utvecklingsstörning. 2006.
- Nr 50 Ingegärd Lindsjö Kock: Minnets missiler och sociala salutogena spaljéer. En studie av 83 traumatiserade bosniska män och vad som bidrar till respektive försvårar ett bra liv i exil. 2006 (lic uppsats).
- Nr 51 Margaretha Uttjek: Psoriasis care consumption and consequences of having psoriasis in everyday life. 2006.
- Nr 52 Maritha Jacobsson: Terapeutens rätt. Rättslig och terapeutisk logik i domstolsförhandlingar. 2006.
- Nr 53 Spyridoula Levidioti-Lekkou: Adolescents' voices. Mental health, self-esteem, sense of coherence, family functioning and life attitudes in Swedish and Greek Adolescents. 2006.
- Nr 54 Lars Nordlander: Mellan kunskap och handling. Om socialsekreterares kunskapsanvändning i utredningsarbetet. 2006.

- Nr 55 Katarina Andersson: Omsorg under förhandling – om tid, behov och kön i en föränderlig hemtjänstverksamhet. 2007.
- Nr 56 Jens Ineland: Mellan konst och terapi. Om teater för personer med utvecklingsstörning. 2007.
- Nr 57 Petra Ahnlund: Omsorg som arbete. Om utbildning, arbetsmiljö och relationer i äldre- och handikappomsorgen. 2008.
- Nr 58 Eva Wikström: Hela världen på vår tröskel. Lokala reaktioner på en utlokaliserad flyktingförläggning. 2008.
- Nr 59 Helena Hedman: Normalisering & Andrafiering. Om hur ”hon” och ”han” i en thai-svensk parrelation konstitueras och gör genus. 2009. (lic uppsats).
- Nr 60 Fredrik Snellman: ”Gammfolket” – om livserfarenheter och vardagens ålderism. 2009.
- Nr 61 Carina Markström: Vad fattas äldreomsorgen? Problembeskrivningar av äldreomsorg i det offentliga samtalet. 2009. (lic uppsats)
- Nr 62 Anna-Lena Perdahl: Verksamhetsutveckling i socialt arbete. Konstruktion och utprovning av en interaktiv modell. 2009.
- Nr 63 David Rosenberg: Psychiatric Disability in the Community: Surveying the Social Landscape in the Post-Deinstitutional Era. 2009.
- Nr 64 Joakim Isaksson: Spänningen mellan normalitet och avvikelse – om skolans insatser för elever i behov av särskilt stöd. 2009.
- Nr 65 Marie-Louise Snellman: ”Det är ju inte hela tiden bara lycka heller”. Äldre kvinnors berättade liv – om arbete, omsorg och åldrande i landsbygdsmiljö. 2010.
- Nr 66 Marek Perlinski: Skilda världar – specialisering eller integration i socialtjänstens individ- och familjeomsorg. 2010.
- Nr 67 Kajsa Svanevie: Evidensbaserat socialt arbete: Från idé till praktik. 2011.
- Nr 68 Mojgan Padyab: Client Violence toward Iranian Social Workers: A National Study. 2011.

- Nr 69 Nikoleta Ratsika: Between tradition and modernity: The occupational choices of young people in rural Crete. 2012.
- Nr 70 Inger Linblad: Problembilder av barn. Representationer, föreställningar och strategier i Bris stödtelefon under 1996-98. 2012.
- Nr 71 Karina Nygren: Adolescent self-reported health in the Umeå region. Associations with behavioral, parental and school factors. 2012.
- Nr 72 Maria Sjölund: Levd erfarenhet av ålder: Föreställningar om och erfarenheter av att vara och bli äldre. 2012.
- Nr 73 Ulrika Fallbjörk: I spåren av bröstcancer: Att leva med eller utan ett rekonstruerat bröst efter mastektomi. 2012.
- Nr 74 Disa Edvall Malm: Det socio-polisiära handlingsnätet: Om kopplingar mellan polis och socialtjänst kring ungdomars kriminalitet och missbruk. 2012.
- Nr 75 Mozhddeh Nasseh Lotf Abadi: Social Support, Coping, and Self-Esteem in Relation to Psychosocial Factors: A Study of Health Issues and Birth Weight in Young Mothers in Tehran, Iran. 2012.
- Nr 76 Veronica Lövgren: Villkorat vuxenskap – levd erfarenhet av intellektuellt funktionshinder, kön och ålder. 2013.
- Nr 77 Viktoria Skoog: Barn som flyttas i offentlig regi. En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn. 2013.
- Nr 78 Arian Rostami: Marital satisfaction in relation to social support, coping and quality of life in medical staff in Theran, Iran. 2013.
- Nr 79 Nor Jana Bte Saim: Social support, coping, resilience and mental health in Malaysian unwed young pregnant women and young mothers – Their experiences while living in a shelter home. 2013.
- Nr 80 Sara Lilliehorn: Betydelser av bröstcancer i ett livssammanhang. 2013.
- Nr 81 Birgitta Forsberg: Självhjälpsgrupper för personer med långvarig muskulär smärta – Forskning, förekomst och behovet av genusperspektiv. 2014. (lic uppsats)
- Nr 82 Cristine Isaksson: Den kritiska gästen. En professionsstudie om skolkuratorer. 2016.§

Förteckning över rapporter i institutionens för socialt arbete rapportserie
ISSN nr 282-1958

- Nr 1 Ingrid Claezon: Fakta, forskning och föreställningar om fosterbarnsvård. 1981.
- Nr 2 Ingrid Claezon:Handledning i socialt arbete. Ett kompendium baserat på Alfred Kadushin, Supervision in Social Work . 1982.
- Nr 3 Ingrid Claezon, Siv-Britt Larsson: Årsrapport projektåret 1981-1982. 1983.
- Nr 4 Ingrid Claezon, Siv-Britt Larsson: Med mitt mått mätt - socialarbetarens syn på sin uppgift .1983.
- Nr 5 Lars Ricknell: Frame laws and deconcentration. 1983.
- Nr 6 Bengt Börjeson: Bilden och verkligheten. 1983.
- Nr 7 Bengt Börjeson: Hur människan blir människa. 1983.
- Nr 8 Lennart Nygren: Företagsnedläggning, socialförsäkring och socialbidrag DSF 82/75:1. 1983.
- Nr 9 Lennart Nygren: Nollpunktsundersökningen. 1983.
- Nr 10 Håkan Larsson, Stefan Morén: Mot en teori om organisationer. 1983.
- Nr 11 Bengt Börjeson: Den sociala linjens utbildning i Sverige Ett par externkritiska perspektiv. 1983.
- Nr 12 Bengt Börjeson: Vilket Liv! 1983.
- Nr 13 Ingrid Claezon, Siv-Britt Larsson: Årsrapport projektåret 1982-1983 (Slutrapport från projektet "Att skilja barn och föräldrar"). 1984.
- Nr 14 Torsten Åström: Dold trångboddhet bland ensamboende vårdnadshavare. 1983.
- Nr 15 Håkan Larsson, Stefan Morén: Mot en teori om organisationer. 1984.
- Nr 16 Willy Frick: Kapitalackumulation och socialpolitik. 1984.
- Nr 17 Lennart Nygren: Socialbidragstagande 16 månader efter nedläggningen av NCB-fabriken i Köpmanholmen. 1984.

- Nr 18 Leif Holmström: Konjunkturförsämring och socialbidragstagande: Exemplet Vilhelmina. 1984.
- Nr 19 Håkan Larsson, Stefan Morén: Mot en teori om organisationer för socialt arbete. Huvudundersökning 1. 1984.
- Nr 20 Bengt Börjeson: Utbildningen vid sociala linjen – Ett framtidsperspektiv. 1984.
- Nr 21 Ingvar Svensson: Att vara handledare och att gå i handledning. 1983/1984.
- Nr 22 Ingvar Svensson: Om handledning. 1984.
- Nr 23 Ingrid Claezon: "Att skilja barn och föräldrar". Slutrapport. 1984.
- Nr 24 Bengt Börjeson: Om socialt arbete som ett kunskapsområde. 1984.
- Nr 25 Bengt Börjeson: En diskussion om det psykosociala arbetet och dess teoretiska utgångspunkter. 1985.
- Nr 26 Lars-Åke Lindberg, Birgitta Törnkvist, Torsten Åström: Strukturanalys av sociala data med PSL-teknik. 1985.
- Nr 27 Bengt Börjeson: Självbestämmande eller tvång. 1985.
- Nr 28 Torsten Åström, Mona Dufåker: Samverkanprocessen psykiatri-primärvård-socialtjänst sedd i ett regionalt perspektiv. Delrapport 1. 1986.
- Nr 29 Doris Barrestål, Charlotta Clarke, Solveig Hedlund, Christina Kvarnström, Eva Näslund: "Att vara eller inte vara" - En studie över kuratorernas yrkesmässiga status inom den somatiska sjukvården. 1987.
- Nr 30 Guðrún Kristinsdóttir: Undersøgelse af børns placeringer i Reykjavik. 1987
- Nr 31 Gun Bergström, Inger Paulsson: Den gröna socialpolitiken. Ett programs växande. 1987.
- Nr 32 Bengt Börjeson: Socialbyråprojektet. Teoretiska reflexioner och empirisk diskussion. 1987.
- Nr 33 Jan Sandberg, Stefan Morén, Lennart Nygren: Tre röster om socialt arbete 1990.

- Nr 34 Stefan Morén, Lennart Nygren (red): På det sociala arbetets kunskapsfält. Makt och möten. Tystnad och blindhet. Ridning och cykling. 1992.
- Nr 35 Guðrún Kristinsdóttir, Kristina Larsson Sjöberg (red): Könsperspektiv på forskning i socialt arbete. Konferens 18-19 april 1991 på Nordplan, Stockholm. 1992.
- Nr 36 Elisabeth K Moen: Libby, a survivor – an in-depth interview with a woman prisoner. 1993.
- Nr 37 Ingegärd Bäckström: Rehabilitering för män? En undersökning om arbetsrehabilitering av långvarigt sjukskrivna kvinnor och män. 1994.
- Nr 38 Lars Dahlgren, Arne Kristiansen (red): Moderna klassiker och Socialt arbete. 1994.
- Nr 39 Ulf Hyvönen (red): Asplunds socialpsykologi och Socialt arbete. 1995.
- Nr 40 Siw-Inger Bucht: Frivilliga omhändertaganden av barn. 1997.
- Nr 41 Willy Frick: Om analyser av invandring och socialt arbete. 1997.
- Nr 42 Stefan Morén: Utvärderingens Teori & Praktik i socialt arbete. 1998.
- Nr 43 Margareta Bäck-Wiklund, Lennart Nygren (red): Vetandets villkor. 1999.
- Nr 44 Lennart Nygren, Inger Olofsson, Per-Olof Ågren (red): Forskning på gott och ont. En antologi om samhällsvetenskaplig forskningsetik. 2000.
- Nr 45 Mona Dufåker: Östermalmsgatan 54. Utvärdering av ett stödboende för kvinnor. 2000.
- Nr 46 Tage Alalehto: Fiffilarens personlighet. En studie om personlighetsdragets betydelse vid ekonomisk brottslighet. 2002.
- Nr 47 Katarina Andersson, Petra Norén, Fredrica Nyqvist, Stina Johansson: Socialt kapital som livförsäkring? Tre bidrag om mätproblem omsorgspolicy och äldreforskning. 2003.
- Nr 48 Stefan Morén, Björn Blom: Insatser och resultat. Om utvärdering i socialt arbete. 2003.

- Nr 49 Tage Alalehto, Stig-Arne Berglund, Lennart Sauer: Viljan att bli någon. En antologi om upplevelser av avvikelseprocesser hos personer med utvecklingsstörning, hos kriminella ungdomar samt personer som begår ekobrott. 2003.
- Nr 50 Katarina Andersson, Björn Blom, Stefan Morén, Lennart Sauer: Teorigenerering och kvalitativ analys i NUD*IST. 2004.
- Nr 51 Lennart Nygren (red): Kris eller utveckling? Studier av den sociala välfärden i Umeå kommun under 1990-talet. 2004.
- Nr 52 Kajsa Jonsson: Kunskapskulturer i projektform – en utvärdering av fullskaleförsöket Kompetenscentrum i Norr. 2005.
- Nr 53 Björn Blom, Stefan Morén: Kunskapens kraft. Om socialt arbete, utvärdering och verksamhetsutveckling på kritisk realistisk grund. 2006.
- Nr 54 Anders Lindström: Att skolas till förälder: Intervjuer med 17 föräldrastödsledare och fem observationer från föräldra- programmen; Family-Lab, Familjeverkstan, Aktivt föräldraskap och Cope-programmet. 2013.

Uppsatser från Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet

ISSN 1104-3059

ISRN UM-SARB-UPP--löpnr--SE

- 1 Guðrún Kristinsdóttir, Stefan Morén & Lennart Nygren (red): Från smörask till norrsken. 1992.
- 2 Arne Kristiansen: Mellan lek och motstånd - perspektiv på hand (red) ledning i socialt arbete. 1993.
- 3 Arne Kristiansen: Socialtjänst, missbrukare och ungdomar. En rapport om socialtjänstens missbrukare och ungdomsvård i Vilhelmina kommun. 1995.
- 4 Lena Ström: ”Ska vi ha skalad eller oskalad potatis?” En utvärdering av det Ungdomspolitiska Handlingsprogrammet i Gällivare med fokus på ungdomar, demokrati och inflytande. 1995
- 5 Siw-Inger Bucht: Omhändertagen för samhällsvård. En rapport om socialnämndens handläggning av barnavårdsärenden i Arboga kommun under åren 1982-1990. 1996.
- 6 Björn Blom: Kurator i primärvård. Utvärdering av kuratorsverksamheten vid Skelleftehamns vårdcentral. 1996.
- 7 Tage Alalehto: Ekonomisk brottslighet inom restaurangbranschen - en litteraturstudie. 1996.
- 8 Lars Dahlgren & Lena Dahlgren: Medlevarskap. En modell i missbruksvården. 1996.
- 9 Arne Kristiansen, Lennart Nygren, Inger Olofsson (red): Idéer och intermezzon. Fyrtio års socionomutbildning i Umeå. 2002.
- 10 Inger Ekman, Kerstin Hägg (red): Open future for children at risk. 2005.
- 11 Tommy Andersson: Kunskapsbaserat alkohol-, drog- och brottsförebyggande arbete inom Umeå socialtjänst. 2006.
- 12 Ingela Carlsson, Ove Grape: Vad fungerar hälsofrämjande? En kartläggning av hälsofrämjande faktorer för individer och organisationer. 2006.

Umeå Studies in the Educational Sciences

The Post-Graduate School for the Educational Sciences,
Umeå School of Education, Umeå University

1. Pérez-Karlsson, Åsa (2014). *Meeting the Other and Oneself: Experience and Learning in International, Upper Secondary Sojourns*. ISBN 978-91-7601-102-7.
2. Hipkiss, Anna Maria (2014). *Klassrummets semiotiska resurser: En språkdidaktisk studie av skolämnena hem- och konsumentkunskap, kemi och biologi*. ISBN 978-91-7601-100-3.
3. Sigurdson, Erik (2014). *Det sitter i väggarna: En studie av trä- och metallslöjdsalens materialitet, maskulinitet och förkroppsliganden*. ISBN 978-91-7601-124-9.
4. Hansson, Kristina (2014). *Skola och medier: Aktiviteter och styrning i en kommuns utvecklingssträvanden*. ISBN 978-91-7601-143-0.
5. Manni, Annika (2015). *Känsla, förståelse och värdering: Elevers meningsskapande i skolaktiviteter om miljö- och hållbarhetsfrågor*. ISBN 978-91-7601-238-3.
6. Olovsson, Tord Göran (2015). *Det kontrollera(n)de klassrummet: Bedömningsprocessen i svensk grundskolepraktik i relation till införandet av nationella skolreformer*. ISBN 978-91-7601-265-9.
7. Bagger, Anette (2015). *Prövningen av en skola för alla: Nationella provet i matematik i det tredje skolåret*. ISBN: 978-91-7601-314-4.
8. Isaksson, Cristine (2016). *Den kritiska gästen. En professionsstudie om skolkuratorer*. ISBN: 978-91-7601-341-0.